

APROBACIÓN DEFINITIVA

P.X.O.M. DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións en nos termos establecidos polo Conselleiro de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

2 DEZ. 2016

SERVIZO DE PLANEACIÓN URBANÍSTICA III

LUCIA LUCIANA VARELA

DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis.....
A Secretaría xeral

XULLO 2015

PETTRA S.L.

T.O. MEMORIA DE INFORMACIÓN: T.01. HISTORIA, DEMOGRAFÍA, ECONOMÍA, PLANEAMENTO E AFECCIONES

CONCELLO DE CALDAS DE REIS

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Axela do servizo de Planificación Urbanística III
Lucia Linares Yáñez

HISTORIA. DEMOGRAFÍA. ECONOMÍA. PLANEAMENTO

... aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR 2016 .....
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral
[Handwritten signature]

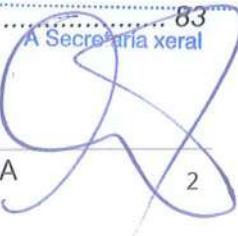

ÍNDICE

	XUNTA DE GALICIA Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio.....	3
	de data	
	22 JEG. 2016	4
1. SINOPSE HISTÓRICA		
A Antigüidade	4	
O Medievo	13	
Idade Moderna.....	17	
A Idade Contemporánea.....	20	
2. DEMOGRAFÍA.....	25	
Resume demográfica.....	25	
A evolución ó longo do tempo	26	
As parroquias de Caldas	28	
A estrutura de poboación. Pirámides de poboación.....	36	
Movementos naturais de poboación.....	38	
Proxeccións demográficas. Conclusíons.....	43	
A educación no Concello.....	45	
Movementos migratorios	52	
3. ACTIVIDADE ECONÓMICA.....	61	
Introducción	61	
ARDÁN	63	
4. PLANEAMENTO.....	67	
Planeamento territorial.....	67	
Planeamento do Concello de Caldas de Reis	70	
Programación do Planeamento Secundario	73	
Tramitación de Planeamento Secundario.....	73	
Modificacións puntuais de planeamento xeral.....	75	
Planeamento nos concellos limítrofes	76	
5. LEXISLACIÓN SECTORIAL.....	77	
Patrimonio Histórico-Artístico	77	
Espacios Naturais.....	82	
Estradas.....	82	
Ferrocarril	82	
Augas.....	82	
Instalacións eléctricas de alta e media tensión	82	
Instalacións de Telecomunicacións	82	
Montes	82	
Cemiterios.....	83	

Lucía Linares Yáñez

VIGÜENCIA. Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data 16 MAR. 2016
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral

1. SINOPSE HISTÓRICA

Sendo Caldas posible nación de Afonso VII e estando ligada ao seu nome, non podía faltar na Vila o recordo da súa versátil nai, Dona Urraca (...) existiu, en efecto, e achegada á ponte do río Bermeña a inevitable torre de dona Urraca.

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións e termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

José Mª Castroviejo

de data

22 DEC. 2016

Áxela do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

3

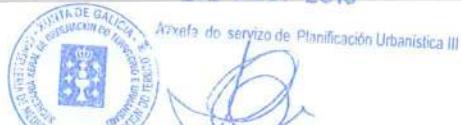

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

A Antigüidade

Tal e como afirma Filgueiras Rei¹ "as numerosas evidencias arqueolóxicas asolladas no entorno e na propia vila de Caldas de Reis corroboran de xeito contundente o importante papel que este lugar tivo no pasado". A mesma arqueóloga sinala como os achados arqueolóxicos más antigos son datables na Idade do Bronce, descoñecéndose a día de hoxe a presencia de actividade humana na zona alomenos dende o Paleolítico.

O coñecido como Tesouro de Caldas é, sen lugar a dúbidas, o elemento central arredor do que xirou o interese principal dos arqueólogos que traballaron no municipio. Este tesouro, formado por pezas de ouro prehistóricas de 28 kg de peso, foi achado casualmente no ano 1940 nun acubillo dunha zona de labradío coñecida como As Silgadas. O labrador Amilio Touceda Devesa deu con este depósito áureo cando traballaba con outros compañeiros na realización de buratos na terra para chantar os postes dunha viña. As pezas estarían depositadas nun recipiente de metal soterrado a uns 20 cm de fondura. O arqueólogo Fermín Bouza Brey sería o primeiro en dar conta desta descuberta, conformada por 41 pezas (17 aros abertos e 8 pechados de forma elíptica, 1 aro grande de paletas, 1 aro abierto de forma triangular, 1 aro de sección cadrada, 1 peite con vintecatro dentes, 2 cuncas de asa lateral, 1 xerriña de asa lateral, 3 anacos de barra e 6 anacos de lámina decorados cunha posible fita de ouro. Dos 28 kg de ouro atopados, 13 foron fundidos, perdéndose desafortunada e definitivamente para Caldas, Galicia e a humanidade toda.

Os estudiosos ubican este achado no Bronce Antigo (1800 a.C) e non dubidan e describilo como o máis grande atesouramento áureo coñecido ata o momento en toda Europa occidental. Algunxs estudiosos consideraron que o lugar no que foi atopado este tesouro podería tratarse dun lugar neutral onde se realizarían transaccións comerciais por parte dunha sociedade xerarquizada baseada nunha economía de bens de prestixio. Outras hipóteses consideran o lugar de As Silgadas como un espacio simbólico e cultural. Con todo a hipótese máis verosímil sitúa a orixe deste depósito como parte dun enxoaval pertencente ao enterramiento dun personaxe relevante de xénero masculino ou feminino. Así o afirman os estudiosos que poñen en relación as cuncas e a xerriña con rituais funerarios nos que se empregarían substancias ou bebidas estimulantes, tal e como parece acontecer coa concorrencia de vasos campaniformes en monumentos funerarios. A este respecto cómpre lembrar que no pasado relixión e ideoloxía estaban incluídas nunha mesma categoría de pensamento, a penas desvencellado do pensamento mítico.

No que atinxo á procedencia do metal e á técnica de traballo empregada na súa transformación, o investigador alemán A. Hartmann sostén que todas as pezas foron realizadas con ouro de procedencia aluvial de grande pureza, estimando que serían precisas entre 16 e 17 persoas batendo as areas dos ríos auríferos durante un ano para conseguir o ouro necesario para facer as 41 pezas conservadas. No tocante ás técnicas empregadas, hainas realizadas en molde, laminado de ouro, fundición a cera perdida e incluso o torno. No referente á forma e decoración do peite, este semella reproducir modelos realizados en madeira ou óso cunha clara filiación estilística de carácter autóctono.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

¹ Filgueiras Rei, Ana: "Memoria da Prospección arqueolóxica de documentación e delimitación planimétrica da Vila de Caldas de Reis." 2001.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

Área do servizo de Planificación Urbanística III

Por outra banda estas pezas de Caldas son similares a outras, achadas en diferentes punto da Europa atlántica en contextos funerarios do Bronce Antigo. A antiga Armórica (Bretaña) e Cornualles. Neste caso trátase de enxovais atopados en tumbas ou túmulos pertencentes a persoeiros de alto rango. No que atinxe ao territorio galaico coñécense pezas semellantes (aros, brazais, anacos de diademas laminadas...) atopadas en Agolada, O Porriño ou Santa Comba.

No ano 1981 foron atopados, tamén de xeito casual, un total de 53 lamelas de ouro enroladas nun cilindro. O seu tamaño oscila entre os 21 e 22 mm, e presentan dúas bandas decorativas de 0,62 m de largo cada unha. Semella que os devanditos cilindros foron realizados a partires dunha primitiva diadema decorada. Ademais disto apareceu un botón cónico de 16 mm de diámetro e 7 mm de altura. O peso total de todo é de 20 grs e está realizado en ouro de 18 quilates. O achado tivo lugar a 3 m. de profundidade no contexto da realización das obras de cimentación dun edificio de vivendas situado na rúa Sagasta nº 9.

O arqueólogo Antonio de la Peña apunta a posibilidade de que estas pezas fosen utilizadas como ornamento feminino de mulleres de alto rango. O botón cónico identifícase co "tutulus", peza ornamental cosida na vestimenta que é frecuente nas sepulturas de inhumación da denominada "Cultura de Unetice", característica do comezo da Idade do Bronce en centro-Europa. O mesmo arqueólogo conclúe que pode tratarse dun enterramento con elementos equiparables á "Cultura dos Túmulos" de centro-Europa ou acaso anterior.

De considerarmos convuntamente os achados das Silgadas e o da rúa Sagasta nº 9, cabe supor, segundo Filgueiras Rei, que no entorno do actual núcleo de Caldas poden existir vestixios do que noutrora foi un espacio cultural ou sacro, de aí a proliferación de túmulos funerarios nos que se enterraban a personaxes distinguidos na Idade do Bronce.

Na bibliografía consultada tamén atopamos citadas dúas machadas de pedra pulimentada procedentes dalgún lugar indeterminado do municipio, así como outra de sección circular aparecida na parroquia de S. André de Cesar.

Algúns estudiosos identifican as terras de Caldas de Reis co lugar que habitaron os "cilenos" ou "cilineos", un pobo castrexo que tiña por veciños aos "cáporos" e "lemavos" e que ocupaba o territorio que media entre os ríos Ulla e Lérez. Ptolomeo, Hidacio e Plinio consideraron que o núcleo ou capital deste territorio era "Aquae Celinae", ou o que é o mesmo: o pobo das augas cilenas. Este pobo habitaría tamén unha serie de asentamentos estratégicos en outeiros inmediatos a Aquae Celinae. É o caso do Castro do Outeiro ou Castro dos Tres Picos, no que foi escavado un sartego xa desaparecido a causa da actividade dos canteiros locais. En Nodar sitúase tamén o Castro do Porreiro, que posúe na súa cimeira unha pedra de grande importancia simbólica e ritual coñecida como Pedra da Lanzada. Do Castro de Follente sabemos que foi romanizado, tal e como evidencian os achados de materiais cerámicos e moedas. O mesmo acontece co Castro de Segade, que comparte espacio con varios túmulos funerarios.

Ao mesmo tempo o Monte de Sta María, situado en Eirín –lugar moi preto da vila de Caldas- é recoñecido por algúns como un castro, algo que non se pode corroborar áinda malia a existencia de indicios como antigos túmulos funerarios, pedras sagradas como a "Pedra do Santo", ou un tesouríño de moedas romanas atopado hai algún tempo. Moitos destes elementos pulideron formar parte do patrimonio histórico de Galicia aprobado provisionalmente polo Pleno en 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

parte da mitoloxía e crenzas dos nativos, sendo adoptados e transfigurados despois polos colonos: romanos e relixión cristián.

Aírexo do servizo de Planificación Urbanística III

Diciamos que Aquis Celenis era considerado por moitos investigadores como o centro da bisbarra dos cilenos. Coa chegada dos romanos estes construirían aquí unha "mansio", o que lle permitiría ascender á categoría de "municipium", o que implicaba que as élites dirixentes obtivesen os dereitos da cidadanía latina.

Outros documentos antigos, como o Itinerario Antonino (S. III), establece o paso por esta mansión romana da Vía XIX. O Anónimo de Rávena cita tamén a "Aquis Celenis", e o "Cronicón Iriense" segue a facer referencia ao pobo dos cilenos, situando o seu territorio dentro da Diocese de Iria. Unha inscrición atopada en S. Pedro de Cícere (Sta Comba; A Coruña) acredita que o dedicante pertence ao pobo dos "cileni".

Hipólito de Sa, un dos mellores estudiosos da historia local e da comarca, sostén que a administración romana respectou a división indíxena en tribos, polo que as provincias romanas eran divididas en conventos xurídicos respectando os clans, aldeas e cidades existentes, o que daría lugar á constitución do "Municipium Celeniense"². Este status favoreceu a instalación en Caldas dunha das primeiras sés episcopais de Galicia.

Sa tamén afirma que Aquis Celenis era sede dun campamento militar de maneira permanente, base de descanso e habituallamento das lexións que controlaban pola forza á poboación indíxena. Dúas estelas funerarias atopadas en Caldas, ambas pertencentes á Legio X Gemina, con sede principal en León, dan testemuña disto que dicimos. O mesmo estudioso afirma que o devandito campamento romano pudo estar situado no lugar coñecido como A Pedregueira, no barrio de Outeiro, parroquia de Sta María de Bemil, onde foron atopados restos de téguulas, ladrillos e material de construcción de orixe romana.

Distintas fontes documentais dos séculos V e VI, xunto coa documentación emanada do Concilio de Lugo, celebrado no ano 569, e máis o Cronicón Iriense acreditan que esta comarca de Caldas era habitada por dúas tribos diferentes: os "contenos" residentes na zona de Cuntis, e os "celenos" adscribibles a Caldas. Isto vén a colación polas hipóteses formuladas por historiadores como Manuel Murguía, quen afirmou que a mansión romana á que nos referimos non se situaba en Caldas, senón en Cuntis.

Xa no ano 1019, o rei Afonso V confirma á Igrexa Compostelá nas súas posesións, entre elas "Kalidas", a actual Caldas de Reis, parte da Sé episcopal de Iria. O Papa Pascual II confirma ao bispo Xelmirez nunha bula de 1.110 as súas posesións denominadas "Terra Termarum". A actual denominación aparece por vez primeira co rei Afonso VII, que denomina á vila "Caldas a Rex" ou "Caldas a Rege", manténdose para a zona de Cuntis a denominación de "Cuntinos".

E é que á situación estratégica de Caldas, nun lugar chan propicio para o paso de comunicacions entre Iria e Braga, hai que sumar as súas termas, un dos principais atractivos históricos da vila. A presencia destas burgas atraeu a este lugar a milleiros de persoas desde a antigüidade. Con elas trouxeron a súa relixiosidade, convertendo a Caldas nun centro sacral de primeira orde. Así o

DEIXEIXA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
súa data ... 16 MAR. 2016

² No Concilio de Toledo, celebrado no ano 400, ainda consta Caldas coa categoría de municipio romano.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termino establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

Área do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

acredita o achado de distintas aras dedicadas aos deuses indíxenas como Edovio, a erección da desaparecida igrexa de San Sebastián ou a recorrenza a prácticas pagás ou rituais de sanación que aínda permanecen vivas hoxe.

Coa invasión romana as relixiosidades indíxena e invasora fúndense nun certo sincretismo que cristaliza na adopción estereotipada de ritual romano na utilización de aras votivas. Con todo o obxectivo do imperio vai dirixido principalmente ás elites indíxenas, como corresponde a unha sociedade profundamente xerarquizada ou *divisa* como a romana. Os romanos, politeístas como os nativos, asimilan moitas das deidades vernáculas por semellanza de rango ou función incorporando as divindades pagás ás romanas, o que non obriga a suprimir o culto existente.

Deste xeito explícase a presencia de deuses romanos e indíxenas nos epígrafes das aras galegas, tamén nas atopadas en Caldas. O exército e administración romanas son os principais axentes de propagación tal e como proba o achado da ara dedicada a Edovius ao pé da burga de Caldas ou de dúas estelas funerarias pertencentes á Legio X Gemina na mansio de Aquis Celenis. A este respecto é preciso recordar que tanto os outeiros, os cemiterios ou as fontes eran lugares sagrados para a sociedade cílera de filiación céltica, en tanto que lugar de encontro entre vivos e mortos, e espacio propicio para a manifestación da divindade, de aí a construción tardía de templos e igrexas cristiáns nas proximidades destes lugares.

Tal e como constatou Filgueiras Rei, a antiga mansio de Aquis Celenis deixounos un bo número de materiais ou evidencias arqueolóxicas que corroboran o apuntado polas fontes documentais. Aras, acubillo de moedas, estelas funerarias, enterramentos, miliarios, etc... son proba da forte romanización á que foi sometida a vila de Caldas. Vexamos as características dalgúns deles:

- a) **Ara a Edovio:** Foi atopada nos alicerces do Balneario Davila, en pleno centro de Caldas. Achouse arredor de 1.798 cando se construíu a casa de baños, nas inmediacións da arqueta da burga. Actualmente desaparecida, hoxe só queda dela a réplica que loce a fachada do Balneario, así como a súa inscrición:

EDOVIO ADALVUS CLO

VTAI V.S.L.M.

o que foi interpretada como "Ao deu Edovio, Adalo fillo de Cloutai cumpliu o voto con boa vontade polo favor conquistado". A este respecto cómpre recordar que na arqueta da burga da vila, ao igual que nunha das burgas de Cuntis, foron atopadas moedas romanas, o que evidencia que ambos mananciais eran obxecto de ofrendas en forma de moedas e posiblemente de exvotos.

- b) **Ara a Mercurio:** Tamén desaparecida na actualidade, esta ara situábase na porta dunha casa caldense. O seu epígrafe dicía así:

DEO M

ERCV

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 1.º MAR. 2016

MEMORIA INFORMATIVA

PETTRA s.l.

7

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente Aprobación Definitiva
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

RIO FV

de data

SCVS

22 DEC. 2016

FUSCI

Aixeta do servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

V. ME.

L.A.

, o que foi interpretado como "Deo Mercurio Fucus Fusci filius votum merito libens animo". Mercurio, que tiña a súa correspondencia co deu indíxena Lug (de aí o topónimo Lugo) era o encargado de conducir as ánimas ao alén, de aí o costume de amorear pedras (milladoiros³) nas encrucilladas que conducen aos santuarios. Cada unha destas pedras vén significar a migración das ánimas cara a resurrección ou salvación. Así, na encrucillada existente entre o camiño de Portas a Pontevedra, a poucos metros da burga da vila, situábase o Milladoiro de San Sebastián e San Miguel. Mercurio é considerado o pai dos Lares Viais, isto é, o protector dos peregrinos e viaxeiros.

c) **Ara aos Lares Viais:** Antes de ser depositada no Museo de Pontevedra, esta ara formou parte do muro do adro da igrexa de Sta. María de Caldas. Notablemente danada e deteriorada, a inscrición que conserva di o seguinte:

REC

VS GE

RIBV

IAL B

o que foi interpretada como: "Rectus Laribus Vialbus solvit libens merito". Nas proximidades de Caldas, máis concretamente nos concellos de Pontecesures, Catoira, O Grove e Silleda, tamén foron atopadas aras dedicadas aos Lares Viais. Varios estudiosos sosteñen que os Lares Viais son as deidades protectoras dos camiños e encrucilladas.

d) **Fragmentos de Aras:** Neste capítulo damos conta de anacos de inscricións conservadas ou desaparecidas que foron localizadas en Caldas. A primeira delas foi estudiada por Manuel Murguía, e dicía:

CAV

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

TI

A Secretaría xeral

³ O bispo de Dumio, Martiño de Braga, condeaba no século VI o costume de amorear pedras nas encrucilladas dos camiños no seu sermón *De correccione rusticorum*.

de data

NTO

22 DEC. 2016

O noso historiador interpretaouna como "Cauto Pati Antoninus".

Por outra banda Hipólito de Sa deu conta dunha inscrición localizada na igrexa de Sta María de Caldas que se relaciona co culto ao deus indíxena Cosus, segundo testemuño de Atanasio López do ano 1947. Outros investigadores desmenten esta interpretación.

Un último epígrafe foi estudiado por García de la Riega no ano 1904. Dicía o seguinte:

A DIB V S

DIRVTO

Como lectura propúxose: "Derrubado polos deuses". Indicaba que por baixo deste texto había un signo ou figura que semellaba o deseño dunha ara ou altar.

- e) **Estela funeraria para Xulio:** Parte dela foi reutilizada nunha arqueta da burga do Balneario Davila, de onde procede tamén a ara a Edovio. Hoxe en día atópase depositada no Museo de Pontevedra. No seu campo epigráfico lese:

IVLIO C

O FILIO

O IVULIA

o que foi interpretado por Filgueira Valverde e García Alén como: "Iulio C... o filio pientissimo Iulia Mater", o que permite entrever unha dedicatoria dunha nai ao seu fillo do mesmo nome.

- f) **Estela para Placidina:** Foi labrada para ser fincada en vertical. Non se conserva íntegra, xa que o bloque granítico que formaba a estela foi axeitado e recortado para labrar unha ménnsula con forma de león para o templo de Sta María de Caldas. A lápida foi descuberta como peza arqueolóxica no ano 1879 por Barros Silvelo. Hoxe consérvase no Museo de Pontevedra

No campo epigráfico lemos o seguinte:

D.M.S.

PLACID-

INAE

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

Dedicada aos deuses manes, segundo G. Baños, Placidina é un cognomen pouco utilizado en todo o Imperio Romano.

- g) **Estela para Sabinus, Secundio e Lentinus:** Esta estela monolítica de granito foi reutilizada como material de construcción. Na actualidade localízase nos xardíns públicos da vila. Ao par dela apareceu unha fornela cineraria de granito de cinzas, hoxe depositada no Museo de Pontevedra. Malia estar parcialmente fragmentada, o seu campo epigráfico está intacto. Non así o motivo astral (cecais unha lúa) que ocupaba a parte superior. A inscrición di:

SABINVS

AN XXX

SECVNDIO

AN XXII

LENTINVS

AN XXX

M A V D A S I

MAXIEG

X GFM SER

HSS

YII Le

“Sabinus annorum XX, Secundio annorum XXII, Lentinus annorum XX. Marci Centurionis legionis X Geminae servi. Hic siti sunt.” Trátase probablemente dunha estela tributada polo centurión da Legio X Gemina a Sabinus, Secundio e Lentinus, xoves escravos finados accidentalmente. Como xa apuntamos anteriormente Hipólito de Sa opina que esta lexión estaba radicada nos arredores de Caldas, concretamente na finca da Pedrequeira, no lugar de Outeiro (Bemil).

- h) **Estela para Caius Iulius:** Trátase nesta ocasión dunha inscrición desaparecida que antano estivo colocada sobre unha parede do curral dunha casa do barrio de Sta María de Caldas, detrás do cárcere (actual Casa do Concello). O texto foi anotado por Sobreira:

CIV

SER HISP

LIVICOR

MILLECX

GEM) FABI

CELTIBERIA

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, 16 MAR 2016

16 MAR 2016

A Secretaría xeral

NN XLII AER

XVIII H.S.E.S.T.T.L.

A lectura proposta di: "Caius Iulius Sergia tribu Hispali Victor miles Legionis X geminae centuriae Fabi Celtiberi annorum XLII aerum XVIII. Hic situs est sit tibi terra levis". Mais unha vez a X Lexión aparece referenciada, facendo alusión desta volta a un antropónimo étnico que se lle podería adxudicar a un emigrante celtibero.

- i) **Miliarios vías romanas:** Na vila de Caldas foi atopado un miliario que servía de apoio a un soportal da rúa Real. Foi entregado á Sociedad Arqueológica de Pontevedra no ano 1896.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións establecidas pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

O seu gravado permite identificar o seguinte texto:

PF
IOVAL
ONST
AV
C

Filgueira Valverde e García Alén propoñen a seguinte lectura: "Imperatori Flavio Valerio Constantino Augusto Tribunicia Potestate II Consuli". A actual rúa Real caldense denominábase anteriormente Rúa Vella, posiblemente a antiga calzada romana nº XIX do Itinerario Antonino. Esta "guía de camiños" elaborouse por orde do emperador entre os anos 217 a 280 d.C. a fin de situar as vías romanas do imperio indicando os lugares polos que transcorrían, as paradas existentes e a distancias entre estas e as cidades e vilas más importantes. Na Gallaecia foron consignadas catro vías que partían da cidade de Braga con destino a Astorga, entre elles esta, que despois de deixar a antiga Brácara, continuaba ata Tude (Tui), Turoqua (Pontevedra), Aquis Celenis (Caldas de Reis), Iria (Iria Flavia, Padrón), e de alí a Lucus Augusta (Lugo), a última grande cidade antes de Astúrica (Astorga).

Con posterioridade esta vía romana converteuse en Camiño de Santiago xa no medievo, Camiño Real na Idade Moderna, e finalmente en Camiño Vello, na Idade Contemporánea.

O peso da romanización nesta vila de Caldas de Reis constátase no achado doutros materiais: un cipo conmemorativo (desaparecido na actualidade); unha cista de moedas (aparecida no nº 61 da rúa Real) atopada no ano 1972 no soar que hoxe ocupa a Praza de Abastos; restos dunha edificación romana (no nº 6 da rúa Real) en forma de fragmentos de columnas de granito de diferentes tamaños, actualmente depositadas no xardín da vivenda de J. M. Campañó Luna; restos doutra edificación romana no nº 13 da rúa J. Salgado, esq r/ Loureiros nº 2 (Cimadevila) consistentes en anacos de ladrillos, tellas, un anaco de columna granítica e dous capiteis idénticos; moedas no nº 2 da rúa Mateo Sagasta; materiais romanos na rúa da Ferreiría nº 21-23 e na ribeira do río Umia, atopados no ano 1906 (unha pedra de muíño) e 1999 (anacos de tegulás).

romanas), ladrillos perforados atopados nas proximidades da ponte no ano 1965; vestixios romanos na zona das Silgadas (tégulas, restos de canalizacións, minas de auga...).

Así mesmo unha noticia aparecida no Diario de Pontevedra no ano 1932 dá conta da aparición de restos arqueolóxicos no lugar de Ameal, a 1 km ao norte de Caldas. Este achado foi descrito como unha serie de construccions de ladrillo "á maneira de fornos" que conservaban tres arcos. Tamén había restos de sepulturas romanas. Todo isto fai pensar que este xacemento estaba no ámbito de influencia da mansio de Aquis Celenis.

No ano 1950, coincidindo coas obras de ampliación do Campo Santo de Caldas, apareceu no seu subsolo un forno romano, así como enterramentos realizados con tegulas. Anos despois, no 1972, tivo lugar unha nova escavación no lugar que deu a luz unha serie de estructuras asociadas ao forno que foron consideradas restos dunha fábrica ou factoría de ladrillos e tegulas.

No mes de xaneiro de 1906 dase a coñecer nun xornal o achado dun acubillo de moedas (entre 60 e 90) na ladeira oeste do monte de Sta María, situado sobre a aldea de Pazo de Tibo e a carón da casa rectoral. Os canteiros que protagonizaron este achado quedaron coa maior parte das moedas, vendendo a maior parte delas. A vasilla que as contiña situábase preto do lugar coñecido como Pedra do Santo⁴, un referente simbólico e territorial de primeira orde. Non é un caso illado xa que no Castro de Follente (Sta María de Bemil) e no Monte da Tomada apareceron un total de 19 moedas datables no século IV. Esta última finca, tamén coñecida como Eirín, pode acoller un xacemento cultural datable na Idade do Ferro, segundo a arqueóloga Filgueiras Rei. Neste lugar atópase a coñecida como Pedra do Pan, cumial deste xacemento moi estragado pola construcción dunha urbanización. Neste lugar Filgueiras Rei atopou anacos de tegulas, ladrillos, terra sigillata, anacos de ánforas, cerámica común, etc... materiais de procedencia indíxena e tamén romana.

Por todo o dito os estudiosos consideran que durante a ocupación romana reinterpretaríase o antigo lugar de culto indíxena representado, entre outros elementos, polas augas termais, fundamentalmente o "baño" do centro da vila. Tal e como sostén Filgueiras Rei "o seu carácter de santuario propiciaría que nese sector de Caldas, da outra banda do río, se realizasen enterramientos inmediatos á vía romana, continuando quizá cunha tradición funeraria anterior. O río Umia exerce así de límite simbólico de dous espacios connotados na antigüidade de diferente maneira, o núcleo habitacional propriamente dito ubicaríase no que hoxe é terreo da parroquia de Sta María, ocupando ininterrompidamente os terreos que van desde o Monte de Eirín, Pedra do Pan, Cabezafeita, Os Anquiáns e Sta María, probablemente a antiga mansio de Aquis Celenis.

No século V d.C. as crónicas danno conta da forte presencia do priscilianismo no municipio Cíleno. Naquela altura este concello era sede bispal, categoría relixiosa que perdería tempo despois en beneficio de Iria. Bispos como Exuperancio ou Ortigio foron algúns dos principais defensores da inculturación indíxena, defendendo un sincretismo relixioso que combinase a fe cristián cos ritos e crenzas pagás. Como é sabido outra parte da Igrexa considerou ao priscilianismo como unha herexía, o que provocou a celebración de concilios como o de Toledo (ano 400) ou o de Caldas (447), celebrado por orde do Papa San León.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

⁴ A tradición oral dí que o nome de Pedra do Santo vén dada porque a este lugar se retirou Thomas de Canterbury para al rezar durante a súa estancia en Caldas, cando ía camiño de Compostela.

As necrópoles xermánicas localizadas en Galicia aparecen habitualmente dispostas ao longo da Vía XIX, entre Tui, Pontevedra, Caldas de Reis, Iria... En moitos destes lugares foron atopados sartegos xermánicos de forma trapezoidal datados en época altomedieval. Estas pezas fúnebres foron atopadas en cuñas, preto de cursos de auga e mananciais. En Caldas foi atopado un en Segade, no Monte de Sta María outro estudiado por Casto Sampedro no 1906 e finalmente nos lugares de As Silgadas e A Canle, Hipólito de Sa deu conta de dous más.

XUNTA DE GALICIA
Área de Desenvolvimento das Comunidades e Fins
termos establecidos polo Orde do Consello
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data 22 DEZ. 2010
Área do servizo de Planificación Urbanística III
Loreto Linardi Valenzuela

O Medievo

A comezos do século XI, en tempos do rei Afonso V, Celenes convértese en "Kalidas", denominación que compartirá co concello veciño de Cuntis. Un século máis tarde, segundo a Historia Compostelá, este municipio pasa a denominarse Termarum, o que pode traducirse como Terra de Termas ou Terra de Contos. Mientras tanto, a vila de Caldas conquira no século XIII o seu nome definitivo Caldas a "Rex", nome que permite diferenciala de Caldas de "Cunctis" gracias ao nacemento na vila do rei Afonso VII (Reimundez), fillo da raíña dona Urraca e de Reimundo de Borgoña, coroado en Compostela no ano 1110. Este rei, alcumado O Bravo, foi nomeado Emperador, rei de Galicia, León e Castela polo bispo Xelmirez cando contaba só con catro anos de idade.

"...por aquel tiempo se estaba criando en Galicia a cargo de D. Pedro de Trova, el infante D. Alonso, hijo muy niño del conde D. Raimundo y Doña Urraca; y que el Alfonsito Raimundez había nacido en 1104 en un sitio llamado Caldas, junto al monasterio de san Juan del Payo y de Pontevedra sobre la costa del mar, por cuya razón se apellidó el lugar Caldas del Rey"

Rodrigo de Toledo

Foi a finais do século XI cando a raíña Urraca, filla de Afonso VI, reinaba o condado de Galicia que lle fora entregado polo seu pai. Mientras a súa irmá Tereixa, gobernaba o condado de Portugal. Como é sabido, por problemas políticos Urraca viuse obrigada a ceder o trono ao seu fillo Afonso VII. A familia real posuía en Caldas unha serie de bens, entre eles a Torre de dona Urraca, situada no Campo da Torre a carón da ponte e río Bermeña, un espazo intermedio entre o centro da vila e o campo da Silgada, o outro cabo da herdade real na que se atopaba incluída outra torre e a casa de morada de Pedro Suárez, o "villicus" ou administrador real do seu fillo, o rei Afonso VII. Esta residencia-fortificación foi herdada por Afonso VII dos seus pais, e probablemente estivo totalmente cercada por un muro perimetral, de aí que nun documento asinado polo rei no ano 1147 se refira a ela como "casa de Circadis" ou casa cercada. Filgueiras Rei cre que estes terreos das Silgadas constituían unha fortaleza que chegaba ata o Campo da Torre. Neste sentido estudia a hipótese segundo a que o topónimo Silgadas pode derivar de Circadis a través da conversión do C en S e do K en G. Así mesmo, en época máis recente tería lugar a mudança do R en L.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data 6 MAR 2016

Posteriormente, xa no século XV, As Silgadas pasan a ser cabeza dun couto vencellado á liñaxe señorial dos Bermúdez de Castro. Denomínase nesta altura Couto das Silgadas, establecéndose a casa señorial ou residencia na finca de A Canle, onde hoxe ainda se conserva unha entrada monumental ameada coa data de 1600. Outro sector do Couto sería a

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos
termos da lei 10/2003 da Xunta de Galicia do
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

Aprobación Definitiva

22 JEC. 2016

Granxa do Outeiral, propiedade dos Bermúdez Mariño a comezos do S. XVIII, o mesmo fidalgo que poxara cos veciños ante o rei, despois de que este puxese en venda a vila.

Máis de servizo de Benifícios Urbanísticos III
Lucía Llarena Ramírez

Pero volvamos ao medievo. Tal e como nos di Filgueiras Rei “nos comezos do século XIII esta torre pertencia á mitra compostelá, nela tiña fixada a súa sé o pazo arcebispal alomenos no ano 1214. Nese ano o arcebispo Pedro Muñiz doa ao cabido unha viña que plantara a carón do pazo arcebispal e torre dos prelados composteláns, no Campo da Torre. Segundo consta nunha inscrición dunha pedra da torre datada no ano 1228, semella que a devandita construción fora xa modificada daquela variando así a primitiva traza románica”.

A torre de Urraca foi un dos bens confiscados no terceiro cuarto do século XIV á familia dos Churruchaos a favor da Mitra compostelá, continuando baixo o seu poder ata o século XVI. Entre os anos 1525 e 1532 houbo un preito emprendido entre os arcebispos Juán Tavera e o seu herdeiro Afonso de Fonseca III no que consta unha relación do estado das torres e fortalezas do arcebispado. Así na documentación detállanse os danos causados na Torre de Dona Urraca, na que moraba un alcaide designado polos prelados composteláns. Esta describese como unha torre cadrada con fiestras caladas e un andar con cámara e sala. Nos ángulos da torre tiña pequenos cubos, ameas e un peitoril de escasa altura que arrodeaba todo. No interior da torre había ademais unha capela para uso dos arcebispos, segundo parece do século X, da que se gardaban restos decorativos no Museo de Pontevedra. Estes restos parece que se atopan agora na igrexa de Sto. Domingos de Pontevedra.

No ano 1581 os veciños de Caldas adquieren os dereitos da vila que o rei Filipe II puxera en venda pasando así a ser vila de reguengo, baixo xurisdicción real, agás esta fortaleza e torre do arcebispo que quedou baixo xurisdicción arcebispal nela tiñan o seu pazo e lugar de cougo polo que decote lle eran concedidos privilexios e franquías. A decisión dos veciños adóptase no adro da igrexa de Sto Tomé, onde se reunía ao toque de “campana tanjida” para tomar decisións importantes.

A vila de Caldas tamén garda relación coa fundación da Universidade de Santiago. Así, o 26 de xullo de 1484 Xan García de Gomara, tesoureiro e cóengo compostelán, outorga ao arcebispo Afonso de Fonseca os dous tercios sen cura do beneficio de Sto Tomé de Caldas, beneficio ao que renunciou Fonseca en favor da futura universidade.

Anos máis tarde, en 1607, o propio Cardeal Jerónimo del Hoyo realiza un informe do estado no que se atopan as diversas fortalezas arcebispaís, aportando un interesante dato sobre a de Caldas, dando a entender que a construción principal é a fortaleza que tería anexa unha torre:

“Fortaleza e Caldas: La villa de Caldas de Reis solía ser del Arzobispo de Santiago y bendiendo el Rei se compraron ellos. En esta villa tiene la Dignidad una fortaleza y torre á un lado della en sitio llano y apacible, tiene sus aposentos y su poco de huerta y razonable vivienda; y solo el Sr. Arzobispo y las Justicias que S.S. Illma. Nombre pueden conocer de las personas que vivieren en ella; porque la jurisdicción desta fortaleza no se vendió ni compró, sino quedó en el estado que estaba antes que se vendiese la dicha villa”.

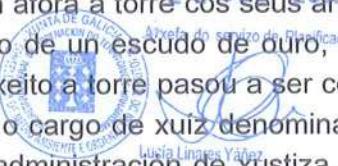
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016
A Secretaría xeral

de data

22 DEZ. 2016

Será no século XVII cando o arcebispo Andrés Girón afora a torre cos seus anexos e xurisdicción a Alonso Troncoso de Lira e Soutomaior polo prezo de un escudo de ouro, segundo consta en documento asinado o 6 de abril do ano 1674. deste xeito a torre pasou a ser centro residencial da xurisdicción da vila, as persoas que desempeñaban o cargo de xuíz denominábanse así "xuíz da Torre de Caldas", por ser esta edificación a sé da administración de xustiza. Esta característica era común a outras fortalezas arcebispais de Galicia xa que ademais do seu carácter defensivo tiñan outras funcións, así como vimos de ver nelas celebraban as súas audiencias os xuíces xurisdiccionais e cando o caso o requiría se utilizaban tamén como cárceres.

Do ano 1726 hai unha valiosa descripción deste conxunto mercé a un documento no que se subfora a torre a María Casal, viúva do xuíz de Caldas. Así parece que a torre estaba arrodeada por unha horta con derredo na Ponte Bermeña por onde discorría o camiño que levaba á Carreira do Conde, onde se situaba a herdade das Silgadas. Para facer uso da devandita horta, da torre partía unha pontella de madeira que permitía o cruce do río Bermeña, circundada cun muro, naqueles momentos a horta estaba a poua mais a instancias desta viúva puxérонse os medios para cultivala novamente instalando unha bomba de auga para o rego. Asemade nos terreos que circundaban a torre, cara o sur, había unhas casas separadas da mesma por un curral onde se situaba o portalón exterior. As casas foron tamén reparadas daquela por vontade da viúva.

Finalmente, e xa en mans dun millorado, na volta do século XIX a torre quedou abandonada con motivo da desamortización. Unha muller, Josefa Gamallo, vendeu ao concello de Caldas parte do terreo circundante para destinalo a mercado público no que se coñece como Campo da Torre. Así desde 1845 víñase celebrando neste lugar a feira e días de mercado. Para este fin o Concello levaría a cabo varias reparacións segundo consta nas actas municipais. Nese mesmo ano Pascual Madoz deixaba escrito no seu diccionario:

"Hay en las margenes del Bremaña a la entrada del pueblo unha torre de piedra labrada, obra magnífica de grande antiguedad, cuyo edificio se declaró perteneciente a la mitra arzobispal de Santiago..."

Foi en 1851 cando unha casa terrea anexa á Torre de Dona Urraca foi acondicionada para macelo público "*en donde se deguellan las reses y beneficia la carne*". Tamén desde este momento o Concello comeza os trámites para a construción da nova igrexa de Santo Tomé, que como se verá tivo que ver na desaparición da torre medieval de Urraca.

Chegado o ano 1879 a torre estaba xa decadente e dado que a vella igrexa de Sto Tomé ademais de cativa ameazaba ruína, solicitábase ao arcebispo compostelán Miguel Payá e Rico a demolición da Torre para aproveitar as pedras na construción da nova igrexa. E así foi que lamentablemente o día 10 de xullo do ano 1891 a Torre de Dona Urraca foi desmantelada privándose aos veciños de Caldas deste excepcional ben patrimonial legado do seu pasado.

Ademais da pedra as fiestras góticas xeminadas da torre reaproveitáronse na sancristía da nova igrexa. José Salgado recollería varias pezas da torre; a pedra coa inscrición de 1228, dous antepeitos das fiestras e un lintel aximezado.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

Arxeta do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

Nos últimos tempos o lugar do Campo da Torre, onde se situaba a fortaleza e torre medieval, foi ainda obxecto de diversas agresións urbanísticas desvirtuando así un lugar cargado de historia.

A Casa-torre de Bendaña é outro dos edificios medievais que merecen a nosa atención. Constituída por dúas torres, a casa matriz situábase á entrada do actual parque-xardín de Caldas, mentres que a outra torre emprazábase na banda norte da Carballeira. Casa, torres e bens do morgado de Bendaña ocupaban tanto o actual parque-xardín de Caldas como a carballeira e terreos do cemiterio, tendo como límite o río Umia e a verquente occidental do monte Nodar. En 1854, cando Madoz escribe o seu diccionario, o pazo aínda permanece en pé: "...hacia el E. se encuentra otro palacio o fortaleza de grandes dimensiones que corresponde al marqués de Bendaña". A desamortización de Mendizabal provocou o seu parcelamento e venda. Os seus últimos propietarios, os señores da casa do Conde de Canillas, venderon ao Concello esta propiedade para convertela en parque-xardín, nunha época –1883- na que o termalismo tomaba corpo como opción estratégica de futuro para o municipio. A propiedade dividíuse en xardín e carballeira, destinando esta última a campo da feira. A monumentalidade do conxunto provocou a súa declaración como "paraxe pintoresca" por parte do Estado no ano 1962.

Na segunda metade do século XII levántase o templo románico dedicado a Sta María. A construción deste edificio é posterior á erección da igrexa de S. Sebastián, situada ao pé das burgas. A día de hoxe os únicos restos románicos que conserva o edificio son a portada principal e a capela do presbiterio coa súa ábsida rectangular. Non faltan investigadores que especulan coa posibilidade de que este templo fose trasladado a este lugar procedente do Monte de Sta María.

O novo templo de Sto Tomé erixíase en substitución do homónimo anterior, que fora levantado en substitución da capela de S. Sebastián, a mesma que tiña por anexo o Hospital de Santiago⁵ que atendía aos peregrinos camiño de Compostela. O cambio de nome explícase polo interese en recordar o paso polo municipio do bispo Thomas Becket de Canterbury⁶ entre 1167 e 1170. Cómpre recordar que este bispo foi asasinado por orde Henrique II de Inglaterra na mesma catedral por defender os intereses da Igrexa fronte aos do rei.

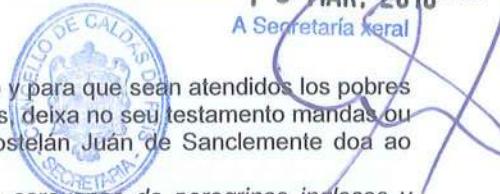
Mais volvendo ao Hospital de Santiago, Jerónimo del Hoyo escribiu no ano 1607:

"Tiene esta villa dos ríos; el uno es grande y tiene muchas lampreas; tiene muchas naranjas y todo el es un jardínico. Hay unas burgas que son de agua caliente... Hay así mismo un hospital que se intitula de Santiago; tiene algunas camas y parte de ellas tienen ropa y mantas y el hospital cuatro cargas y medio ferrado de pan y veinte reales de renta y ciertas yeguas..."

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data .....

Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016

A Secretaría Xeral

⁵ No ano 1441 Domingo Eáns fai unha doazón ao hospital "para que sea reparado y para que sean atendidos los pobres que allí se albergan". Un ano despois, o irmán desta veciña, o crego Esteban Eáns, deixá no seu testamento mandas ou doazóns para o mesmo edificio. Anos máis tarde, no ano 1600 o bispo compostelán Juan de Sanclemente doa ao hospital "una cama de ropa con su madera de valor de diez ducados cada una".

⁶ "Por estos tiempos solían venir a visitar el sepulcro del apóstol... numerosas caravanas de peregrinos ingleses y cuéntase que entre ellos vino también el Santo Obispo, que pasando por Caldas, celebró en esta villa el santo sacrificio. Pasados algunos años el suyo pontífice Alejandro III inscribió en el catálogo de santos a Tomás de Canterbury y erigiéndose en Caldas una nueva iglesia, creyose muy justo dedicarla al que, haciendo tránsito por esta villa, había edificado a sus habitantes..."

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2018

Aprobación Definitiva

Área do servizo de Planificación Urbanística III

O rei Afonso VII concederá a unha serie de monxes cistercienses procedentes de Valverde e Carracedo (O Bierzo) un privilexio asinado no ano 1147. A primeira noticia da súa estancia na vila data de 1138. No ano 1214 aparece nomeada a parroquia mais ánon hai constancia da comunidade monacal, quedando os seus bens en mans dos arcebispos composteláns.

Será outro arcebispo compostelán, Xoán Airas, un dos maiores benfeiteiros da vila de Caldas. Así no ano 1254 concede os foros á vila a petición dos veciños, sinalando un couto demarcado polos montes Nodar, Eirín, Follente e Outeiro. Nalquela altura tiñan morada na vila dous cabaleiros, segundo o mesmo foro, Joan Martíns e Munio Nunes. Como agradecemento os veciños doan ao arcebispo a Devesa de Masturiz coa Fonte de Soutullo. Hoxe en día unicamente se conserva a fonte e un cruceiro datado no ano 1645, ambos situados nunha das marxes do Camiño de Santiago que discorre polas proximidades de Sta María de Caldas.

Anos despois a Historia Compostelá infórmanos que o 6 de agosto de 1282, con motivo da estancia na vila do futuro rei Sancho IV, este confirmou nos seus privilexios aos mestres pedreiros da catedral de Santiago.

Idade Moderna

No século XV o arcebispo compostelán Lope de Mendoza deixa constancia escrita dos dereitos que tiña na vila de Caldas. Estes compúñanse de 6 casares aforados preto do pazo, a metade da presentación das igrexas de Sta María e Sto Tomé de Caldas, o tercio do que os veciños recollían en determinadas viñas e noutras o cuarto da colleita. Así consta en documento asinado o mércores 4 de xaneiro do ano 1363 por dous veciños de Caldas e Juán Gonçalves, crego de Sto Tomé. Daquela o mordomo das vilas de Caldas e Cuntis era Afonso Gonçalves, ao tempo criado do arcebispo e xuíz de Caldas. A el correspondía o recadamento de rendas, foros, dereitos e servizos pertencentes á mesa arcebispal e sufragadas polos veciños no mes de San Xoán. O arrendo total da vila, con mordomago e reguengo, estaba composto por 32 toneis de viño ullao e 45 mollos de pan, ademais de todo o trigo e carne "que y over".

Xa no 1456, outro arcebispo compostelán, Rodrigo de Luna, concede a Caldas o dereito a celebrar anualmente dúas feiras "cabdales, exentas et franqueadas", fixadas no día de Corpus e no San Martiño cunha duración de 10 días cada unha, ademais do mercado franco que se realizaría a mediados de cada mes.

Vinte anos despois, no 1476, apoderouse da vila, entre outros, Suero Gómez de Soutomaior, mais por mandato dos Reis Católicos axiña foille devolta ao arcebispo compostelán, comezando así para Caldas unha época de decadencia.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... MAR. 2018

A actual rúa Real de Caldas, aparece na documentación antiga como rúa Vella (1621). Esta rúa, atravesada pola Vía Romana nº XIX, Camiño de Santiago e Camiño Real, sucesivamente, organizou o asentamento das familias nobres do municipio a partires de 1581, cando deixou de ser vila de abadengo para se converter en vila de reguengo, pasando os seus moradores a ser vasalos do rei, ao tempo que adquirían dereito a protección real. Alomenos no 1557 estaba xa a casa dos Barba de Figueroa, e no 1611 a dos Abraldes Feijoo, esta última emprazada a carón da fonte e da burga na rúa Vella, colindante co Casal da Tafona, antiga fábrica de curtidos propiedade daquela dun cóengo de Astorga. Outras familias como os Caamaño, os Sarmiento, os

de data

22 DEC. 2016

Castro, Ulloa, Somoza, etc... asentáronse progresivamente na vila, dando lugar a un legado arquitectónico residencial de primeira orde. Todas elas construíronse ao longo da rúa Real de Caldas, preferentemente no contorno da burga, tal e como proba o seguinte documento descriptivo do casal dos Abraldes Feijoo (1611):

“...Dos casas grandes de sobrado con salida y lo demás a ellas perteneciente que yo tengo y están sitas en la villa de Caldas de Reyes y salen con su delantera y puerta principal a la calle pública de la dicha villa y están juntas a la fuente y la burga della”.

É preciso considerar que naquela altura o baño e fonte pública, coñecida como Fonte da Vila, emprazábase no soar onde tempo despois se levantaría o Balneario da Vila (transcrito erroneamente Davila).

Tamén na Idade Moderna cabe situar a aparición da Tafona de Caldas. Este vocablo procede do árabe “at-Tahūnā”, que significa muíño. Trátase xa que logo dunha acea e muíño hidráulico que, probablemente, acabou converténdose, con posterioridade, en fábrica de curtidos. Nas tafonas moíase o trigo e cocíase o pan para a súa venda ao por maior. O pan de Caldas tivo sempre moita sona en toda a bisbarra, algo que se explicaría pola boa calidade do cereal así como pola utilización da auga da burga para facer a masa. Así nolo confirma un visitante, médico de profesión, que chegou á vila no ano 1756 de nome Gómez de Bedoya y Paredes: “...el pan de Caldas es el más sabroso y esponjado que se come en España...”.

O edificio da Tafona emprazábase nun lugar privilexiado. Próximo á vila, a súa existencia está documentada xa nos anos 1557 e 1620, tal e como proba unha Carta Foral na que consta como propietario Ares López de Figueroa, un cóengo de Astorga que exerceu a titularidade deste edificio entre 1569 e 1585. Familiar do Santo Oficio, este cóengo pasaba temporadas en Caldas, onde residía nunha casa da rúa Nova na que figura ainda na súa fachada o seu escudo.

Esta tafona pudo terse convertido en fábrica de curtidos nun momento que non podemos precisar, aínda que no ano 1764 temos noticias escritas da súa dedicación ao curtido de coiros. Así o comenta Pedro Gómez de Bedoya na súa descripción que fai do “Baño”. Pascual Madoz, no ano 1845, dá a razón da existencia neses momentos de dúas fábricas de curtidos en Caldas. Os derradeiros propietarios desta instalación fabril foi a familia Legeren Campos. Hoxe en día os terreos que ocupaba A Tafona foron adquiridos polo Concello de Caldas para desenvolver neles o proxecto Termarum.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en

sesión de data

Caldas de Reis,

16 MAR. 2016

A Secretaria Xeral

O visitador eclesiástico Jerónimo del Hoyo destacaba de Caldas no ano 1607 que ademais de residir nella xente nobre e labradores había tamén moitos zapateiros e ferreiros. Así o Barrio de Ferrería, antigamente denominado O Vilar, adquiriu este nome a raíz dos artesáns que instalaron nel as súas fraguas. No ano 1780 perduraba este oficio no mesmo emprazamento.

Chegado o medievo, como xa vimos, As Silgadas foi cabeza dun señorío xurisdiccional perpetuando así a tradición do lugar como centro de poder desde a antigüidade (recórdese o achado do tesouro do que demos conta no seu lugar). A casa señorial do Couto das Silgadas situábase na finca de A Canle, constando xa en documento do ano 1725 que o vieiro que comunicaba este lugar coa vila de Caldas recibe o nome de Carreira do Conde. Neste século XVIII

de data

9.2.2016

Pedro Antonio de Gaioso Aldao Castro e Reino chegou a ser señor das Silgadas, outorgándoselle o título de Conde Gaioso nos primeiros anos de 1700.

Ánxel do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

Desde época romana Caldas de Reis gozou de inmellorables comunicacions co norte e sur de Galicia gracias á construción de importantes obras de enxeñaría consistentes na construcción e renovación das antigas pontes e calzadas romanas, sendo as pontes sobre o Umia e Bermeña un dos exemplos de enxeñaría constructiva más notábeis do momento. Estes camiños medievais deron lugar, a partir do segundo tercio do S. XVI, aos coñecidos como Camiños Reais. O que atravesaba Caldas de Reis, tamén denominado carreira, foi remodelado polo arcebispo santiagués Sebastián Malvar y Pinto, e era o mellor do Reino de Galiza no século XVII⁷.

No que respecta á produción agraria da Terra de Caldas no século XVIII, o testemuño de Gómez de Bedoya y Paredes danos algunas pistas:

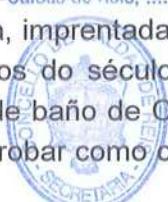
"Es su territorio una continuada delicia, por la mezcla de muchísimas huertas, bosques, alamedas, viñas y abundancia de augas... la comodidad que tienen los enfermos en la Villa de Caldas, de buenas, y limpias posadas, gentes de distinción, con quién tratar, abundancia de todas especies de mantenimientos; pues hasta Vizcochos de todos generos, Azucar rosado, y cuanto quieran encontrarán para su alivio; sin entrar en cuenta los acomodados passeos, y delicia del país, que en el tiempo Estival es muy hermoso..."

Como podemos comprobar xa a mediados do século XVIII a vila caldense era un referente galego no campo do descanso e o termalismo. Gómez de Bedoya impresiónase tamén pola grande cantidade de troitas e anguiás que se criaban no río Umia e Bermeña, ao tempo que nos informa da principal produción da comarca naquela altura: cereal, viño e froita, especialmente laranxas chinesas.

Desde o punto de vista industrial e comercial contamos cun dato do ano 1797 no que se contabilizan no concello un total de 560 habitantes, en parte dedicados á produción de lenzos e manteirías. As propiedades das burgas caldenses contribuirían ao proceso de elaboración e acabado final deste producto, xa que facilitaban o esbrancuxado en cru dos lenzos, moi apreciados no resto do país. Filgueiras Rei infórmanos que nos arredores de Padrón e Caldas obtíñanse entre 11.000 e 13.000 reais anuais pola fabricación de lenzos ou "hilaza", no esbrancuxado dos mesmos actuaban principios físicos como as cinsas, xabón, orballo, néboas, ácidos, o sol, a electricidade e ata a propia auga. No caso de Caldas esta última propiciaba unha determinada calidade no resultado final, xa que as súas cualidades deterativas ou saponáceas facían que os veciños non necesitasen xabón para lavar a roupa.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data 16 MAR 2016

Varios visitantes da vila dan conta das propiedades das augas termais da vila, Gómez de Bedoya, na súa obra Historia Universal de las Fuentes Minerales de España, imprentada no ano 1765, dá conta dos usos das augas caldenses, pouco utilizadas a mediados do século XVIII: "...porque como dejo dicho, hace pocos años que se bolvió al uso del agua de baño de Caldas de Reves". Bedoya deixá constancia escrita da fascinación que sentía ao comprobar como os canos da fonte,

⁷ Esta carreira foi deseñada polo enxeñeiro Gaber e o arquitecto Pérez Machado, contemplando a plantación de árbores nobres e froiteiras a ambos lados do camiño.

de data

22 DEC. 2016

distantes entre si pouco máis de un (1) metro, vertesen auga fría e quente respectivamente. O médico indicaba xa naquela altura que a auga tiña efectos curativos para problemas de ril e vexiga.

O manancial de auga quente, coñecido popularmente co nome de O Baño, estaba naquela altura ao descuberto. Tiña forma de estanque labrado en cantería con 32 pés de longo por 22 de largo, o chan atopábase case que totalmente enlousado e “cercado todo de muralla, y que se conoce, que en tiempos antiguos tuvo buena fábrica, y mucho uso por sus saludables efectos”, en palabras do propio Bedoya. Con todo as condicións non eran idóneas xa que “le tienen tan mal ayudado, puerco o lleno de inmundicia, que no se puede usar su agua sin asco, sirviéndose de ella, para lavar la ropa, y todos los utensilios de las casas, sin exceptuar los cueros que tambien curten en el pueblo”. O mal estado da burga contrasta en Bedoya co bo coidado que amosa o resto da vila: “acompaña al elogio hecho de esta fuente la comodidad que tienen los enfermos en la Villa de Caldas, de buenas y limpias posadas...”. Os doentes procuraban nas augas remedio para enfermidades como a asma, dores de estómago e nefríticos, esterilidade feminina, nervios, contraccións musculares, dislocacións, etc...

O médico Bedoya recomenda a aplicación interna e externa da auga, isto é, a través de baños ou da inxestión, xa que malia estar moi quente, a auga síntese na boca cunha quentura lene. De todos os xeitos apuntaba que non podería aplicarse das dúas maneiras simultaneamente.

Antes que Bedoya, o fraude ilustrado Frei Martín Sarmiento pasa por Caldas camiño de Santiago e escribe: “No ay más que una Burga que echa humo y ocupa un grande estanque, en cuyas esquinas brota la agua caliente”.

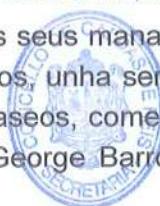
Xa que logo, naquela altura as persoas que acudían a Caldas na procura dos remedios que ofrecía a súa burga acubillábanse en tendas de campaña e estaríbeles. Anos despois, entre 1768 e 1770, levouse a cabo o saneamento do Baño e das Burgas contando coa participación veciñal, o que deu lugar á instalación de casetas independentes para mulleres e homes.

Como colofón a este apartado non deixaremos de citar aos nobres e fidalgos que tiveron casa solariega en Caldas e o seu contorno: Barba de Figueroa, López de Nodal, Varela de Casalnovo e a Buzaca, Buceta Castaño de Somonte, Mosquera Caamaño da Peroxa, Castro Caamaño do Curuxal, Bermudez de Castro e Reino Gaioso das Silgadas, Castro Gil Mosquera de San Marcos, ou os Abraldes Feixón e Araúxo⁸.

A Idade Contemporánea

Á altura do ano 1837 Caldas destaca xa pola promoción e sona dos seus mananciais. As antigas casetas para visitantes desaparecen para deixar paso aos balnearios, unha serie de edificacións que acollen no seu interior todo tipo de comodidades: habitacións, aseos, comedores, etc... Nese mesmo ano chega á vila o coñecido vendedor de biblias inglés George Barrow, popularmente coñecido como “Jorjito el inglés”. Ao chegar a Caldas escribe:

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

Secretaria

⁸ O caldense Gómez Varela, dono da casa coñecida como Casal Novo, escribiu a man no ano 1714 moitos tomos de xenealoxías, moitas delas relacionadas con Caldas de Reis.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Aprobación Definitiva

"En España hai máis dun lugar con este nome, pero do que estou a falar distinguese do resto por se chamar Caldas de los Reyes ou baños quentes dos reis. Non sería mal observar que o español Caldas é sinónimo do árabe Alhama, palbra de frecuente aparición na topografía española e africana. *Yane* Caldas non parece desmerecer de ningún xeito do seu nome; álzase sobre dunha confluencia de mananciais e cando cheguei ao lugar estaba atestado de xente que viñera disfrutar do beneficio das augas. No decurso das miñas viaxes teño observado que onde queira que se atopan mananciais quentes, seguro que están cerca vestixios volcánicos..."

Anos máis tarde, no 1845, Pascual Madoz citaba ás casas de baños de Caldas como un dos elementos más notables da vila de Caldas. Ao tempo Madoz facía tamén referencia á abundancia de plantas menciñeiras, así coma o cultivo do liño e do cáñamo, plantas estas desaparecidas destes campos de labor nos nosos días.

Máis unha vez o pan seguía a levar a sona, "...el mejor pan que se conoce en las provincias del antiguo reino de Galicia", e xunto a el as froiteiras (principalmente laranxas e limóns) os lenzos e as mantearías. Contabilizábanse tamén naquela altura dúas fábricas de curtidos, teares de lenzos e numerosos muíños fariñeiro. Pero Madoz non se limitaba a constatar os recursos económicos que explotaba a vila, senón que mesmo chegou a prospectar os futuros:

"...también produciría mucha y buena seda, si se realizase plantación de moreras, que deberían prosperar en un clima tan benigno...hacer navegable el río Umia hasta Cambados, cuya empresa es bastante fácil, porque el curso que lleva es muy sosegado, y no presenta tortuosidades de consideración, ni otros obstáculos, advirtiendo que algunos barquichuelos penetran ya tierra adentro por espacio de una legua hasta el puente de Arnelas".

Casa de Baños Davila

Como xa apuntamos anteriormente o saneamento das burgas da vila de Caldas remóntase aos anos 1768 e 1770. Neste último o daquela escribán da vila, Joaquín Davila Mariño, constrúe a Casa de Baños Davila, na rúa Vella, a carón da terma e do baño público. De finais do século XVIII é o baixo da edificación mentres que o primeiro andar foi reformado por David Legeren a finais do século XIX. Este edificio acollería baños xerais de forma cuadrangular feitos en perpiaño que contiña auga a unha temperatura media de 40º. Porén neses momentos o Baño público continuaba co seu uso seguindo a súa antiga tradición:

"Inmediato a la misma casa, pero a cielo raso, hay un gran baño cuadrado, llamado público, en el que el agua sube a la altura de ½ vara escasa, destinado a baños de piernas: su fondo está lleno de piedras, arena e inmundicia, porque los vecinos de Caldas lavan en él la ropa, toneles, utensilios de casa, etc, a pesar de la prohibición impuesta por el director de estos baños".

Tal e como nos informa Figueiras Rei, a promulgación por parte do Concello no ano 1880 dunha ordenanza de baños tivo como consecuencia a demolición das casetas e do antigo baño que se empregaba ademais como lavadoiro, a auga sobrante ou desague do mesmo morría no río Umia e coñecíase co nome de Rego do Baño. O Concello tamén acometeu a remodelación arquitectónica da fonte pública do manancial quente, ao tempo que prohibiu aos veciños ofrecer baños públicos nas súas casas particulares.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016
A Secretaría xeral

Por Nicolás Taboada y Leal sabemos que no interior da casa podíase disfrutar de dous tipos de baños, o "templado" e o "picante", así denominado por ser o que acadaba a temperatura más elevada. Anos máis tarde, no contexto da Exposición de Minería celebrada en Madrid no ano 1863, foron premiadas as augas termais da Casa de Baños Davila. Con posterioridade, xa no 1928 serán declaradas de utilidade pública por parte do Estado.

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Alíxeta do servizo de Planificación Urbanística III

No ano 1997 leváronse a cabo obras de reforma no interior do edificio en base a un proxecto do arquitecto Francisco Taracido Fraga, unha remodelación promovida polos herdeiros de David Legeren.

Casa de Baños Acuña

Pedro Acuña Malvar, conselleiro do Estado entre os anos 1810 e 1812, foi o promotor deste novo establecemento termal. A Casa de Baños Acuña bota a andar no ano 1813, despois de que este adquirise os terreos que eran propiedade de Manuel González de Cea. O adquirinte tamén tivo que redimir o foro que pesaba sobre este soar, pagado anualmente ao cabido de Santiago en Arcos da Condesa. Como compensación o novo propietario sufragaría os custes dunha fundación docente de nova creación destinada a nenos pobres.

No ano 1814 fina Pedro Acuña, continuando a súa obra Elisardo Dominguez. Con todo, trinta anos máis tarde, cando visita as instalacións Pascual Madoz, as obras ainda non remataron. Nesa altura o balneario contaba con dúas fontes, unha interior e outra exterior. Do terreo granítico onde remanecían estes mananciais nacían espontaneamente plantas mencíñeiras (verbena, menta de folla redonda, polígono persicaria, becabunga...).

No ano 1837 a santiaguesa Sociedad de Amigos del País, publicaría un estudio sobre as propiedades das súas augas e as virtudes medicinais que se lle atribuíán segundo análise do Dr. Casares, que as fixo recomendables para cura de neuroses, neuralxias, asma e dispesprias, o que lles valeu a cualificación de "salinas termais" polo seu alto contido de cloruro de sodio e sulfato de cal.

Do ano 1877 é a información que nos revela que cada temporda acoden aos baños arredor de 600 visitantes. Este volume de asistentes obriga aos propietarios a nomear un médico-director, cargo que recae sobre o que xa ocupaba o mesmo posto no próximo balneario de Cuntis, Manuel Fernández Mariño.

No ano 1820 créase o partido xudicial de Caldas de Reis. Dezaseis anos máis tarde, no ano 1836, o Gobernador Civil ordena definir os límites do concello, que integraba as parroquias de Sto Tomé (vila) e Sta María de Caldas, Sta María de Bemil, Sto André e S. Clemente de Cesar, Sta Mariña de Arcos da Condesa e Sta Mariña de Carracedo (xurisdicción de Baños). Anos despois, no ano 1894, incorporáranse ao municipio o daquela Concello de Saiar coas tres parroquias que o constituían: S. Estevo de Saiar, Sta María e Santiago de Godos.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

⁹ O río naquela altura era abondoso en londras, troitas, anguiñas e lampreas.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente, en virtud de lo establecido en los artículos 14 y 15 de la Ley Orgánica 2/2007, de 16 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, en su redacción dada por la Ley Orgánica 1/2010, de 2 de marzo, de Ajuste entre la legislación gallega y la normativa comunitaria, y en los términos establecidos en la Orden de 20 de junio de 2010, de la Consellería de Medio Ambiente y Ordenación del Territorio,

Deste xeito son oito as parroquias que conforman o Concello de Caldas de Reis: Godos, Saíar, Bemil, Carracedo, Cesar (S. Clemente e Sto André) e Arcos da Condesa. O municipio acolle un total de 65 lugares más de entidade infraparroquial.

A elección de Caldas como cabeza de partido xudicial trouxo consigo a construción dunha moderna Casa do Concello, con dependencias para os xulgados e carcere e vivenda para o funcionario da prisión, así como capela para os servizos relixiosos. Á vila chegou máis cedo que tarde o alumado público e o telégrafo, un dos primeiros da provincia de Pontevedra. Ao mesmo tempo, tal e como sinala Hipólito de Sa, tamén foi pioneira na produción de enerxía eléctrica co salto e fábrica de Segade, cerne da futura fábrica de papel que se emprazou no mesmo lugar. Lugar destacado merece tamén a montaxe e funcionamento da Azucarera de Portas, industrias de vida limitada que foron testemuña dunha época de puxanza e esplendor social e económico.

Ao longo do século XX Caldas de Reis, coa excepción da dictadura franquista, foi unha vila tranquila, alea ao proceso de industrialización que se desenvolveu a partires da década de 1960 fundamentalmente. O sector servizos e o turismo balneario tiraron da economía caldense ata o último cuarto do século XX, cando o termalismo entra en crise no conxunto de Galicia. Con todo o clima benigno, o célebre pan e os seus derivados (fanchucos, empanadas, biscoitos e roscóns) os bos caldos da comarca, as abondosas froitas e hostalizas, as súas carnes e embutidos, xunto coa pesca dos seus ríos foron ao longo de todo o século pasado, a áinda hoxe en boa medida, os seus principais valores económicos.

A dictadura franquista (1939-1975) supuxo para Galicia, ao igual que en todo o Estado, unha nefasta experiencia social, cívica e cultural, que deslabazou os avances acadados no tempo da primeira e segunda República.

Unicamente a explotación racional e sostible dos recursos cos que conta o concello (silvicultura, agricultura e gandería ecolóxicas, turismo natural e cultural...) pode viabilizar un futuro diferente e esperanzador para este concello. Asemade, coa mingua e encarecemento do solo residencial nas cidades de referencia –nomeadamente Santiago e Pontevedra Caldas de Reis atopa unha extraordinaria ocasión de ordenar o seu territorio, fixar poboación e equilibrar usos do solo que propicien o desenvolvemento harmónico do concello, tarefa na que é imprescindible involucrar, sen excepción, ao conxunto dos axentes económicos e sociais do municipio.

A pedra más utilizada na construción tradicional da vila é a granidiorita tardía, tamén coñecida como "granito de Caldas", un granito tardío con feldespatos.

BIBLIOGRAFÍA:

- Álvarez Limeses, G: *Geografía General del Reino de Galicia*. Ed. Alberto Martín. Barcelona. 1936. Reed. Ediciones Gallegas S.A. A Coruña. 1980.
  - AAVV: *Camiños portugueses de peregrinación a Santiago. Tramos galegos*. Ed. Xunta de Galicia, Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal. 1993.
  - AAVV: *Gran Enciclopedia Gallega*. Ed. Silverio Cañada. Santiago de Compostela, Gijón. 1974. Voz Ribadavia a cargo de Mato, A. e Queijo, M.I. DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data Caldas de Reis, 16 MAR. 2016
  - AAVV: *Historia da Arte Galega*. Ed. A Nosa Terra. Vigo. 1998.

- **AAVV:** *Historia de Galicia.* Ed. A Nosa Terra. Vigo. 1991.
- **Borrow, George (1.832):** *Viaxe por Galicia.* En Salvador García Bodaño. Ed. Xerais. Vigo. 1993.
- **Domato Castro, X.M:** *Lembranzas e fotografías de Caldas de Reis.* Santiago de Compostela. 1996.
  - *Caldas de Reis a través do tempo. Unha parada obligada no C. de Santiago.* Ed. Fimagal. 1996.
  - *El tesoro desencantado. As Silgadas (Caldas de Reis).* Ed. Concello de Caldas de Reis. Con Comendador Rey, B.
- **Fariña Jamardo, X:** *Os concellos galegos.* Ed. Fundación Pedro Barrié de la Maza. A Coruña. 1993.
- **Ferreira Priegue, Elisa:** *Los caminos medievales de Galicia.* Boletín do M.A.O. Anexo 9. Ourense. 1988.
- **Filgueiras Rei, Ana:** *Memoria da Prospección arqueolóxica de documentación e delimitación planimétrica da Vila de Caldas de Reis.* Inédito. 2001.
- **Gómez de Bedoya y Paredes, P:** *Historia Universal de las Fuentes Minerales de España.* Tomo II. Santiago (1.765). Edición de 1.961.
- **Leal Bóveda, José M^a; Cruces Colado, Ramón e Sanmartín, Alejandro:** *Guía para o estudo dos muíños de auga da Terra de Caldas de Reis.* Deputación de Pontevedra. 1995.
- **Leal Bóveda, José M^a:** *Os hórreos da Terra de Caldas de Reis.* Ed. Deputación de Pontevedra. 1998.
- **López P.A,** *Nuevos estudios críticos-históricos acerca de Galicia.* Nº 10. Recuerdos históricos de Caldas de Reyes. Tomo II. 1.947.
- **Madoz, Pascual:** *Diccionario Geográfico-Estadístico de España y sus posesiones de ultramar.* Madrid, 1849.
- **Sa Bravo, Hipólito de:** *Caldas de Reis. Páginas históricas de la villa y de linajes de la misma y su entorno.* Ed. Museo de Pontevedra. 1986.
- **Taboada y Leal, N:** *Hidrología Médica de Galicia.* Madrid. 1877.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
10 MAR. 2016.....

2. DEMOGRAFÍA

Resume demográfica

O termo municipal de Caldas de Reis está conformado por nove parroquias das que só unha ten carácter claramente urbano. Segundo os datos do concello (Padrón), a poboación total do municipio no ano 2010 é de 10.045 veciños.

O concello de Caldas de Reis é a cabeceira da Comarca de Caldas, conformada a súa vez por 7 concellos, dos que é Caldas de Reis o que ten maior peso demográfico, seguido de cerca por Valga e Cuntis, logo xa por este orde e máis Ionxe, Moraña, Catoira, Portas e Pontecesures. Polo que atinxe a súa extensión o Concello de Caldas ocupa o 2º lugar en extensión respecto do total cunha superficie de 68 km² fronte ó de Cuntis que ten case 80 km², que é o maior.

Caldas de Reis forma parte dos 15 concellos da provincia que oscilan entre os 5.000 e os 10.000 habitantes e entre os 67 municipios destas características na nosa Comunidade Autónoma.

O municipio caldense conta cun total de 73 núcleos de poboación fronte ós 377 con que conta o CONSELLERÍA DE SUSTENTABILIDAD, MEDIO AMBIENTE E ORDENACIÓN DO TERRITORIO CONXUNTO DA COMARCA DE CALDAS, O NÚMERO DE PARROQUIAS DA Comarca de Caldas é de 40, o que fan que as de Caldas de Reis supoñan o 23 % das parroquias comarcas. Dende o punto de vista da superficie territorial o concello de Caldas de Reis, supón un 24 % do total comarcal.

A poboación do concello de Caldas de Reis supón o 0,36% da poboación total galega, o 27,84% da poboación do conxunto da Comarca de Caldas e o 1,04 % da poboación da provincia.

POBOACIÓN	Ano 2010 ¹⁰ .	Porcentaxe
Caldas de Reis	10.045	0,36 de Galicia
Comarca de Caldas	36.074	27,84 da Comarca
Provi. de Pontevedra	962.472	1,04 da Provincia
Galicia	2.797.653	

As nove parroquias que constitúen o Municipio de Caldas son, por orde de importancia respecto ó seu peso demográfico, as seguintes que amosamos no seguinte cadro representativo

Parroquia	Poboación ¹¹	Extensión por km ²	Densidade poboacional
Santo Tome	4.388	1,16	3.782,75
Saiar	921	12,49	73,74
San Clemente de Cesar	868	11,13	77,98
Carracedo	858	6,07	141,35
Bemil	842	15,93	52,85

¹⁰ INE 2010.

¹¹ Datos municipais de 2010.

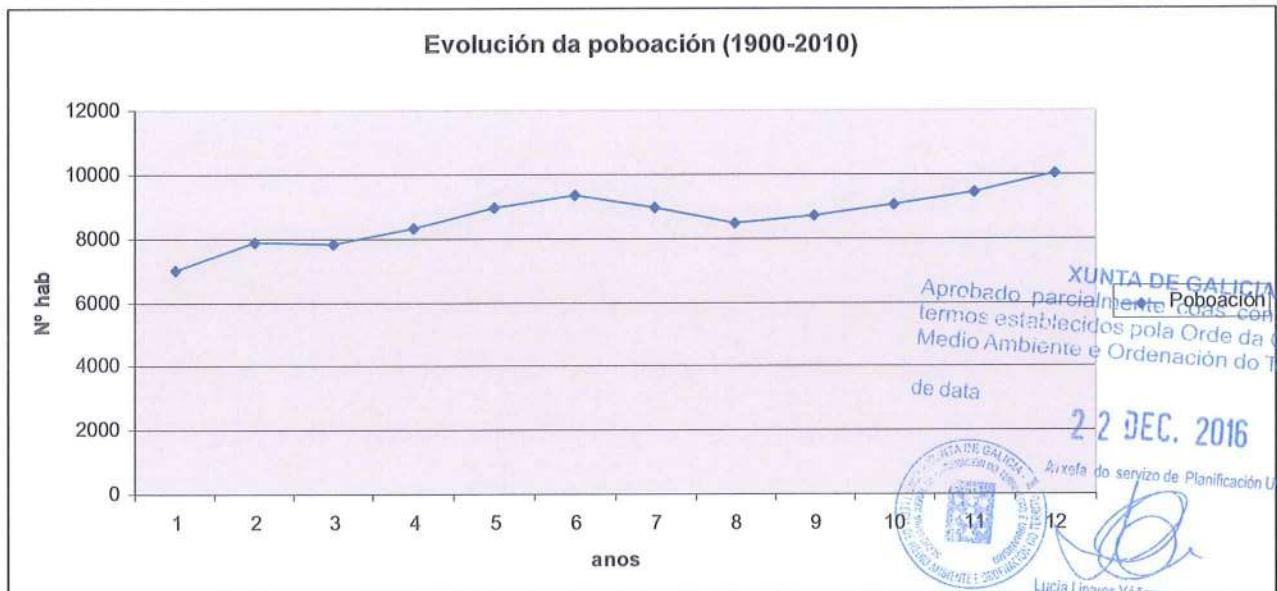
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis, ...
A Secretaría xeral

San Andrés de Cesar	682	6,46	105,57
Godos	637	5,31	119,96
Santa María	429	3,21	133,64
Arcos da Condesa	420	6,35	66,14
Total Caldas de Reis	10.045	68,11	147,48

A evolución ó longo do tempo

A evolución da poboación ó longo do tempo, no último século, presenta algunas variacións, case que sempre con signo positivo.

Evolución da poboación do Concello de Caldas de Reis 1900-2010

Ano	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1991	2001	2010
Poboación	7005	7863	7825	8319	8949	9376	8983	8466	8702	9042	9453	10045

FONTE: DATOS CENSAIS. NOMENCLÁTOR. INE.

No transcurso deste último século pódense establecer catro etapas evolutivas da poboación no concello de Caldas de Reis. O aumento bruto da poboación entre 1900 e 2010 é de 3.040 persoas, no obstante como se aprecia no gráfico, este aumento ten claramente etapas diferenciadas que son, a noso xuízo as seguintes:

- **Etapa de 1900 a 1920: Lento arranque.** Partindo de 7.505 habitantes vaise aumentando lentamente a poboación con certo estancamiento cara a finais desta etapa 1920, xa que logo detéctase incluso un retroceso.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data 1º MARZO 2016
Caldas de Reis,

- **Etapa dos anos 1920 ata os anos cincuenta: Expansión.** aumenta a poboación con algo máis de pulo respecto ás décadas anteriores, non moi marcada nos anos posteriores á guerra civil. No ano cincuenta o municipio excede ós 9.000 habitantes cifra a que non chegará ata pasadas catro largas décadas. O ser Caldas cabeceira de comarca, e ser por elo foco de atracción de novos habitantes, inflúe positivamente no proceso de crecemento e a achega de novos veciños ó concello, especialmente a vila.
- **Etapa dos anos 60–80: Retroceso.** O municipio perde poboación de forma constante, froito dos movementos migratorios vividos en Galicia e no resto de España, cara o exterior e mesmo cara a outras Comunidades do Estado español; a maiores temos que salientar a crise enerxética a nivel mundial dos anos setenta. A perda de poboación neste período é importante xa que nos anos 70 a poboación de Caldas retrocede ata acadar os niveis dos anos 30 (8.319 para 1930, 8.466 para 1970). Esta perda de poboación será importante e o concello non volverá a acadar niveis similares ata máis adiante xa que dende os últimos anos dos 80 o ritmo de crecemento será leve e constante marcando o inicio dunha nova etapa.
- **Cuarta etapa, dos 80 ata hoxe: Consolidación.** O leve despegue dos últimos anos dos oitenta marca un signo positivo de crecemento ata o día de hoxe, sendo constante o crecemento áinda non sendo moi acusado. No ano 2010, a poboación supera a cifra dos 10.000 caldense (10.045).

XUNTA DE GALICIA
Aprobación definitiva do Plan Xeral de Ordenación Municipal de Caldas de Reis
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

Lucía Linares Yáñez

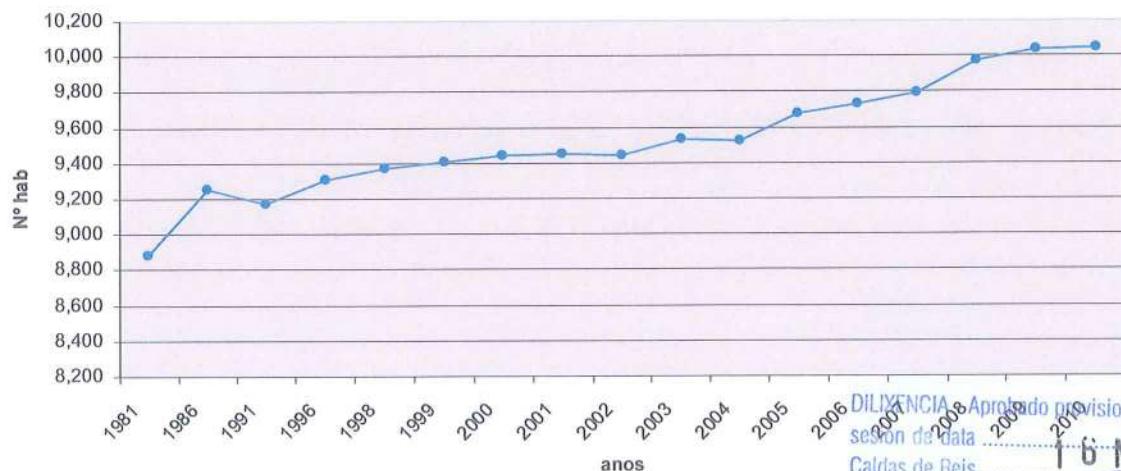
Evolución da poboación do Concello de Caldas de Reis 1981-2010

1981	1986	1991	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
8.889	9.254	9.176	9.307	9.369	9.405	9.441	9.453	9.444	9.532	9.522	9.673	9.730	9.796	9.975	10.036	10.045

FONTE: IGE *.

- Censos de poboación. Padrón Municipal de Habitantes nos anos 1991 e 1981 considérase a poboación dos censos e nos restantes anos a do padrón.

Evolución da poboación 1981-2010

DILIGENCIA Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data 20 de febreiro de 2008
Caldas de Reis, 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

As parroquias de Caldas

As parroquias que componen territorialmente o concello de Caldas son esencialmente rurais, salvo a parroquia de Santo Tomé, que constitúe o tramo da vila de Caldas e, pola outra banda do río Umia, a parroquia de Santa María que tende a xuntarse co tramo urbano da vila pero ainda con moitas características rurais. O resto das parroquias, esto é Arcos da Condesa, Carracedo, San Andrés de César, San Clemente de César, Godos, Saiar e Bemil son rurais claramente.

No cadro que segue, de densidade de poboación, desagrégase a poboación por parroquias segundo os anos 60, 70, 81, 91, 2001 e engadimos os últimos datos do Padrón de habitantes referidos ó ano 2010.

LUGAR	(Poboación/hab./ km ²)							
	Km ²	1960	1970	1981	1991	2001	2009	2010
Arcos da Condesa	6,35	76,53	77,48	74,33	77,95	72,91	65,83	66,14
Caldas de Reis (Sta. María)	3,21	187,85	178,50	152,65	149,84	151,71	138,94	133,64
Caldas de Reis (Sto. Tomé)	1,16	1748,27	1662,93	1937,07	2190,52	2682,76	3.718,10	3.782,76
Carracedo	6,07	171,5	163,59	168,70	169,52	158,15	140,69	141,35
César (S. Andrés)	6,46	157,43	145,36	126,01	128,17	121,67	107,74	105,57
César (S.Clemente)	11,13	95,51	90,21	92,00	92,36	88,59	78,62	77,98
Godos (Sta Maria P.)	5,31	129,19	122,41	129,19	128,81	132,77	118,46	119,96
Saiar (San Esteban P.)	12,49	88,87	84,15	79,50	80,78	81,51	75,58	73,73
Bemil	15,93	59,57	52,42	59,76	59,45	58,76	54,05	52,85
TOTAL CALDAS DE REIS	68,11	131,88	124,30	127,76	132,76	138,79	147,35	147,48

APROBADO PARCIALMENTE CON LAS CONDICIONES ANEXAS
en los términos establecidos por la Orden da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

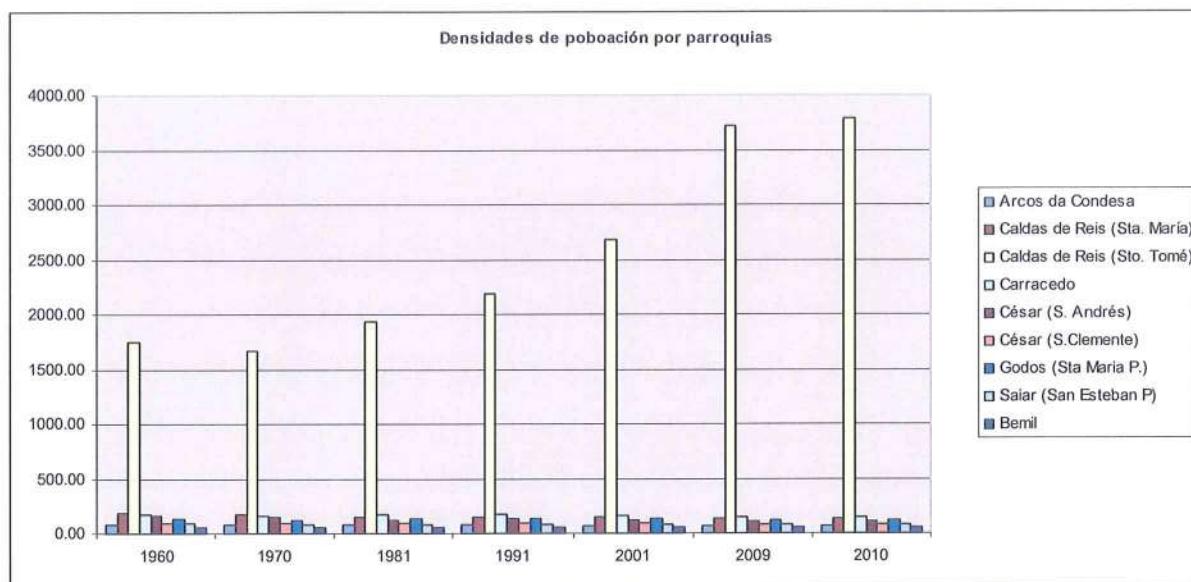
Área do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

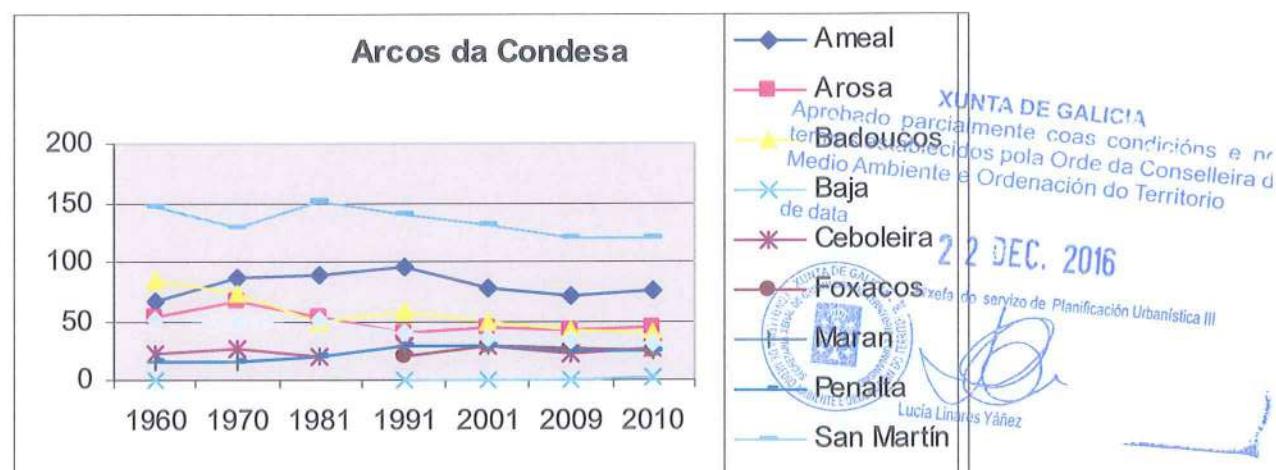
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

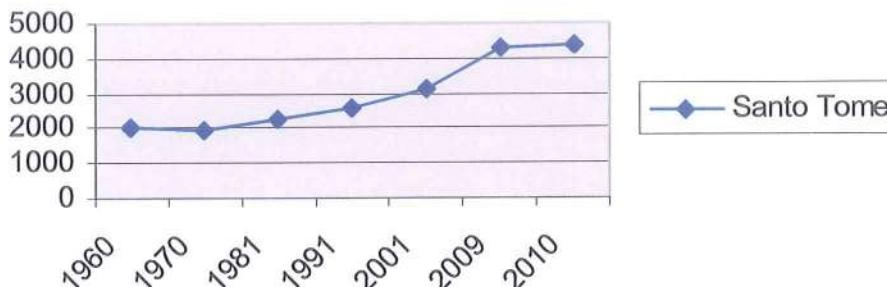
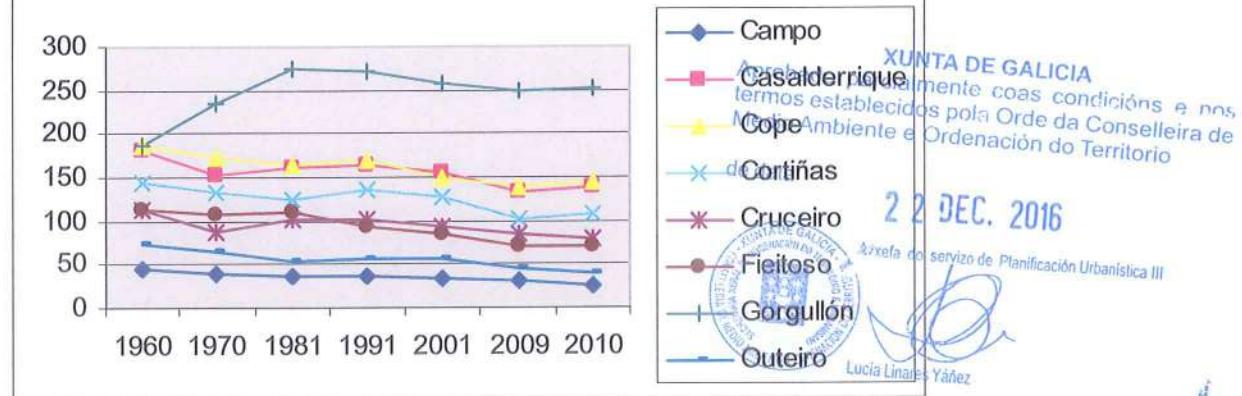
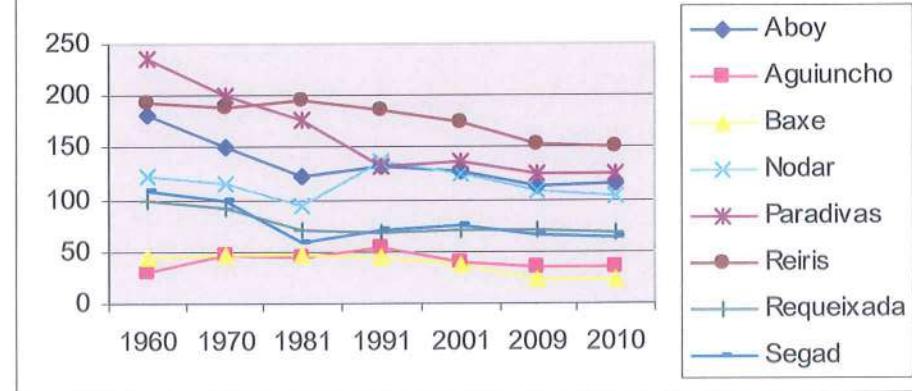

A Secretaría Xeral

Xa entrando polo miúdo os cadros que seguen detallan a evolución das parroquias e os seus núcleos. Tomamos os datos de Nomenclátor e facemos o análise dende a evolución dos anos 60 ata os últimos datos oficiais do ano 2010.

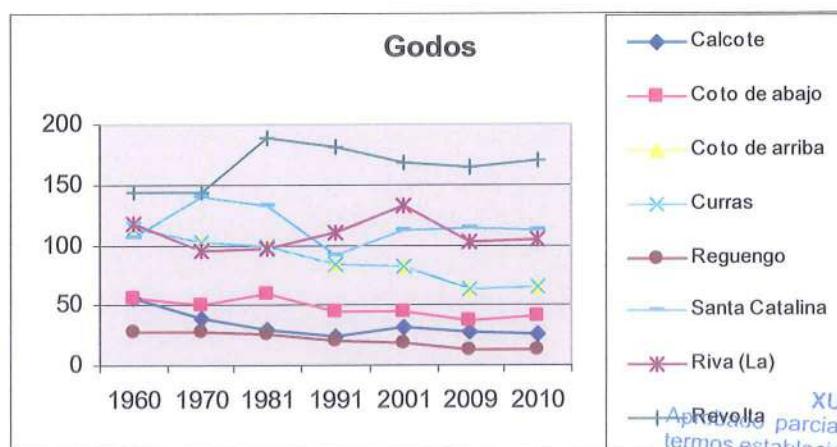
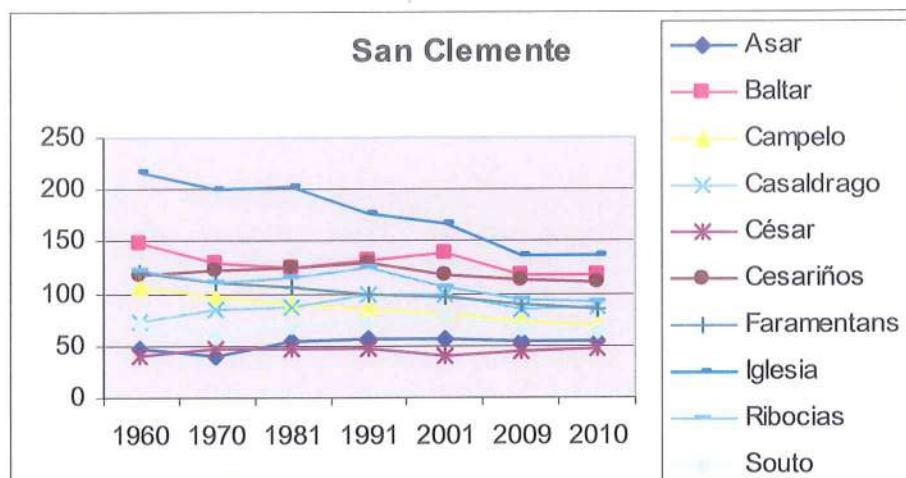

Santo Tome, vila de Caldas de Reis**Carracedo****San Andrés**

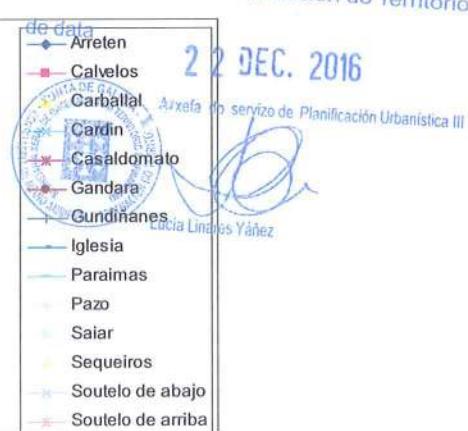
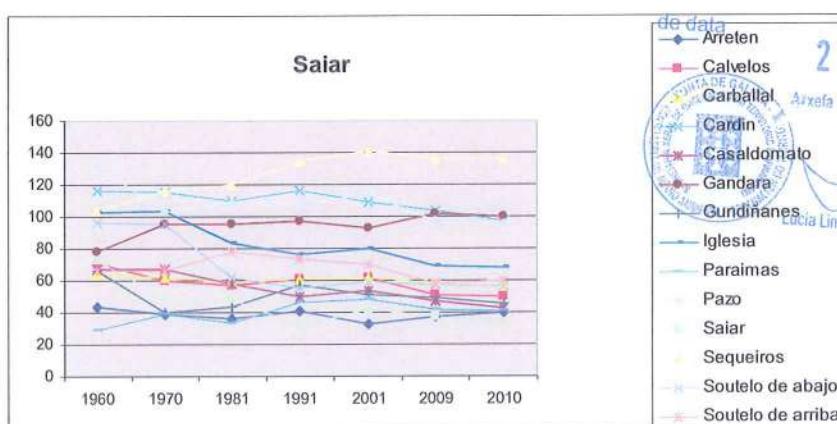
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data ...
Caldas de Reis, 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

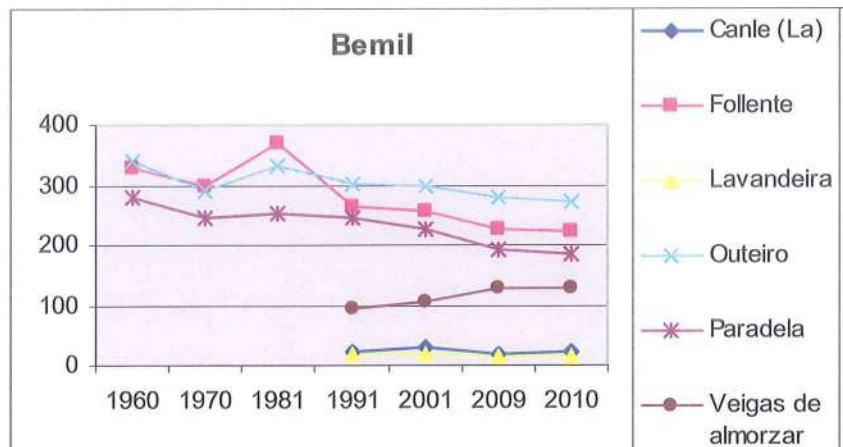

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data ...
Caldas de Reis, ...

10 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Para abordar dun xeito máis sinxelo a evolución da poboación das parroquias no mesmo período (1960-2010) amosamos o cadro que segue no que apréciase claramente o despegue da vila, concretamente a parroquia de Santo Tomé. Dato que hai que ter moi presente a hora de considerar un acaído planeamento para o seu contorno e a previsión para o futuro. É significativo o mantemento das liñas das restantes parroquias, e incluso un levísimo descenso en moitos casos como por exemplo as parroquias de San Andrés de César, Bemil, Carracedo, ^{XUSA DE SANTA MARÍA DE} ^{Aprobado parcialmente coas condicións a nos} ^{termos establecidos polo Orde da Conselleira de} ^{Medio Ambiente e Ordenación do Territorio} Caldas e pola contra os fortes vaivéns de Godos e Saiar, xunto con Arcos da Condesa e San Clemente.

Os datos do ano 2010 facilitados polo INE non difieren moito dos precedentes, polo ^{que} ^{os} ^{cadros} que seguen dan unha visión más próxima no tempo para o análise deste PXOM. Así, como se aprecia nos cadros que seguen os núcleos más poboados de cada parroquia son os seguintes:

PARROQUIA	NÚCLEO MAIS POBOADO	POBOACIÓN 2010 ¹²	
		Poboación Núcleo	Total Parroquia
Arcos da Condesa	San Martín	119	420
Santa María de Caldas	Tivo	120	429
Carracedo	Gorgullón	251	858
San Andrés	Reiris	150	682
San Clemente	Igrexa	137	868
Godos	Regengo	171	637
Saiar	Sequeiros	136	921
Bemil	Outeiro	279	842

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

¹² Cá excepción da parroquia de Santo Tomé, que como xa sabemos é o tramo urbano do concello.
¹³ Datos do ano 2010, fonte INE.

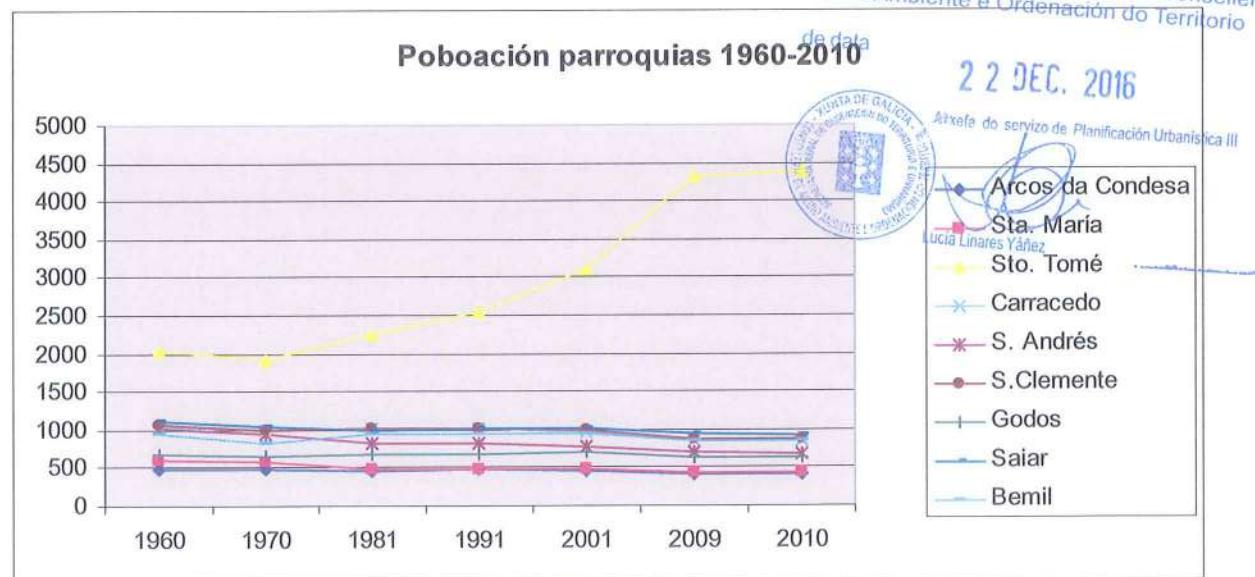

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

A vista dos datos temos unha poboación media nos núcleos rurais máis poboados de 171 veciños. No cadro de más abajo concrétanse liñas de evolución do concello tomando os datos do total parroquial referidos ós datos dos censos oficiais dos anos 1960, 1970, 1981, 1991, 2001, 2009 e 2010. Como se aprecia o despegue é claro e contundente da vila de Caldas respecto o resto do municipio que mantén posicións de estabilidade e mesmo retroceso na súa evolución da poboación.

Parroquias	1960	1970	1981	1991	2001	2009	2010
Arcos da Condesa	486	492	472	495	463	418	420
Sta. María	603	573	490	481	487	446	429
Sto. Tomé	2028	1929	2247	2541	3112	4313	4388
Carracedo	1041	993	1024	1029	960	854	858
S. Andrés	1017	939	814	828	786	696	682
S.Clemente	1063	1004	1024	1028	986	875	868
Godos	686	650	686	684	705	629	637
Saiar	1110	1051	993	1009	1018	944	921
Bemil	949	835	952	947	936	861	842
Totais	8983	8466	8702	9042	9453	10036	10045

Nos cadros que seguen represéntase graficamente a poboación dos diferentes lugares segundo as parroquias do Concello de Caldas.

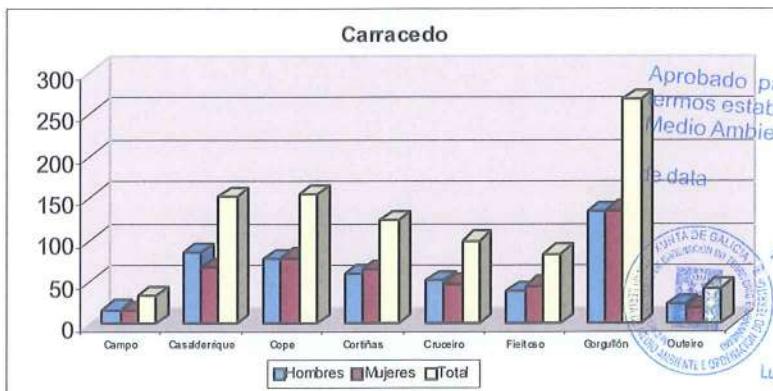
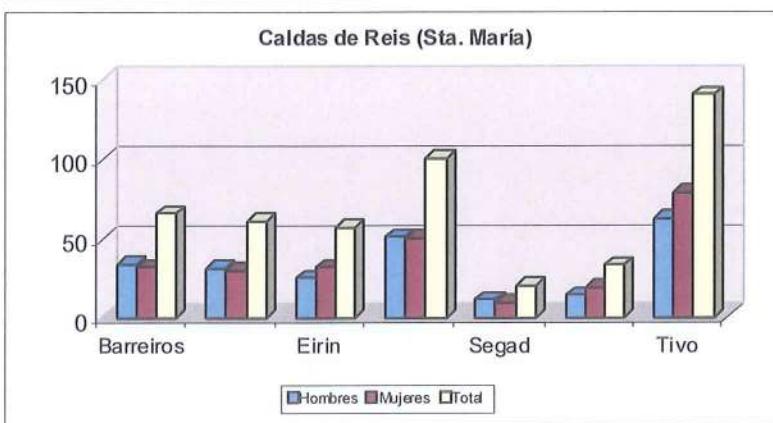
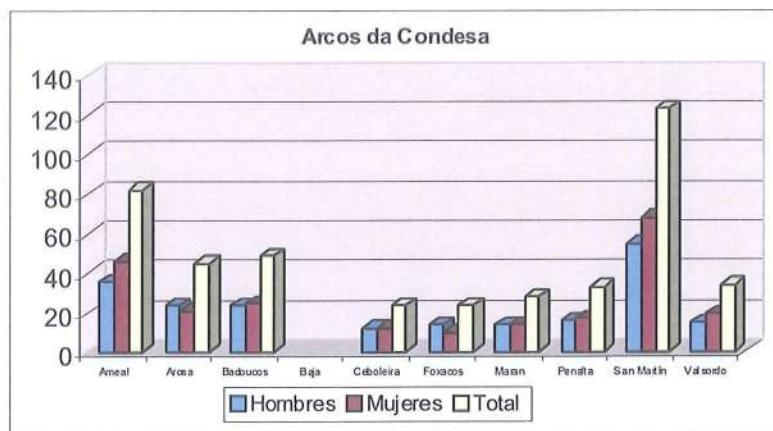
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

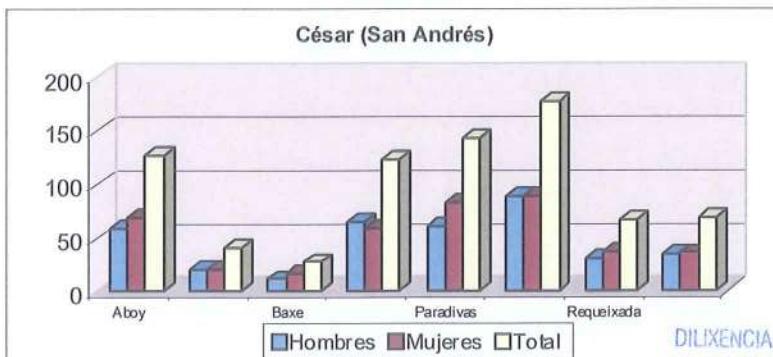

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data

22 DEC. 2016

Axefa do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

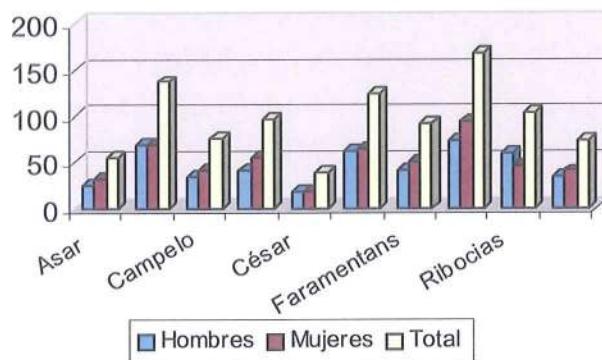
DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data
Caldas de Reis, 16 MAR 2016

A Secretaría xeral

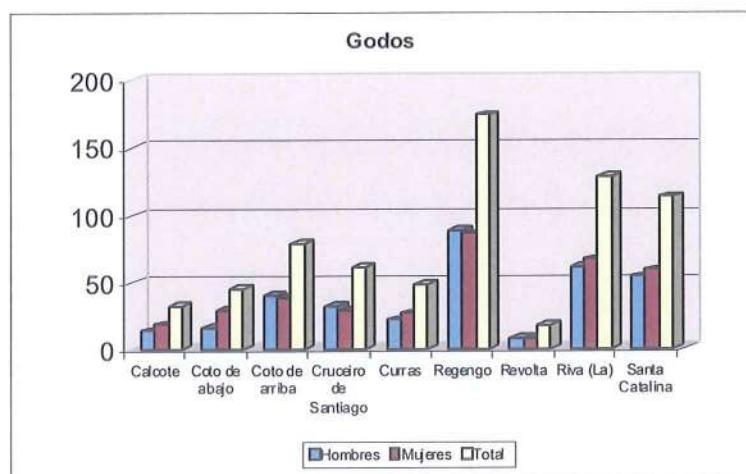

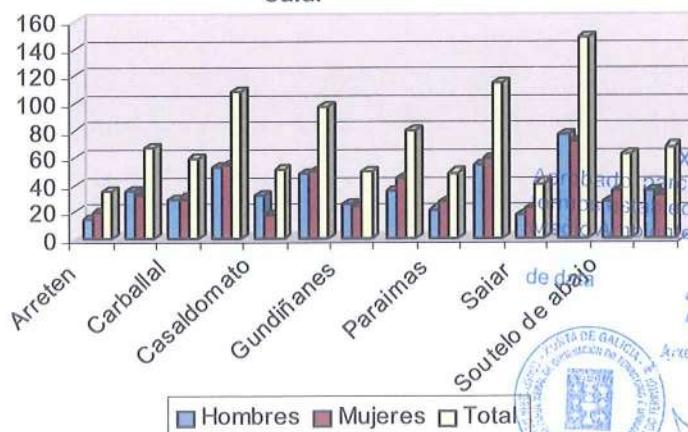
César (San Clemente)

Godos

Salar

XUNTA DE GALICIA
Aprobado provisionalmente coas condicións e nos
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Habitação e Ordenación do Territorio

22 DEC. 2016

Lucía Linares Yáñez

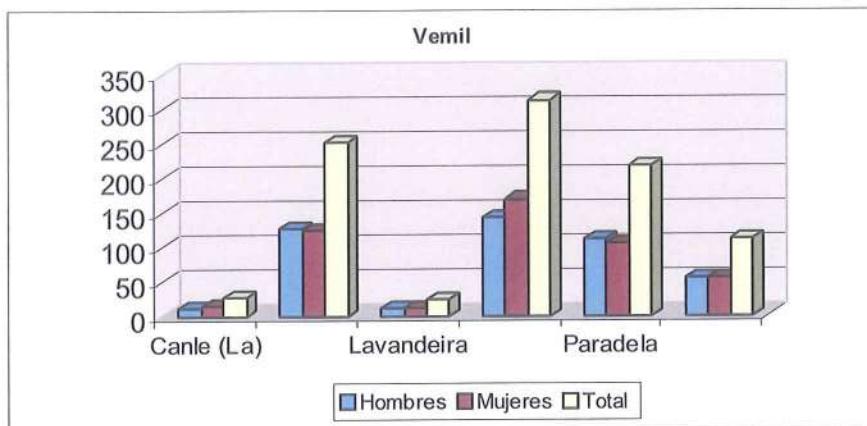
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...

16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

MEMORIA INFORMATIVA

A estrutura de poboación. Pirámides de poboación

Nas seguintes páxinas detállanse as pirámides de poboación das nove parroquias que constitúen o termo municipal de Caldas de Reis. Elaboráronse as pirámides cos últimos datos facilitados polo INE.

A vista da estrutura das pirámides de poboación podemos dicir que das nove pirámides parroquiais, oito amosan unha estrutura compacta, con baixos efectivos nos primeiros tramos de idade, tanto de homes como de mulleres, e unha gráfica espallada nos tramos correspondentes a efectivos de máis de 75 anos, sendo a presencia máis forte de mulleres que de homes. Entre estes extremos a poboación mantén un "tronco" compacto que amosa entrantes e saíntes puntuais froito de nacementos en épocas de expansión ou de emigración como son os nacidos hai 25-30 anos e os nacidos hai 40-45 anos, respectivamente, anos 80 e 60.

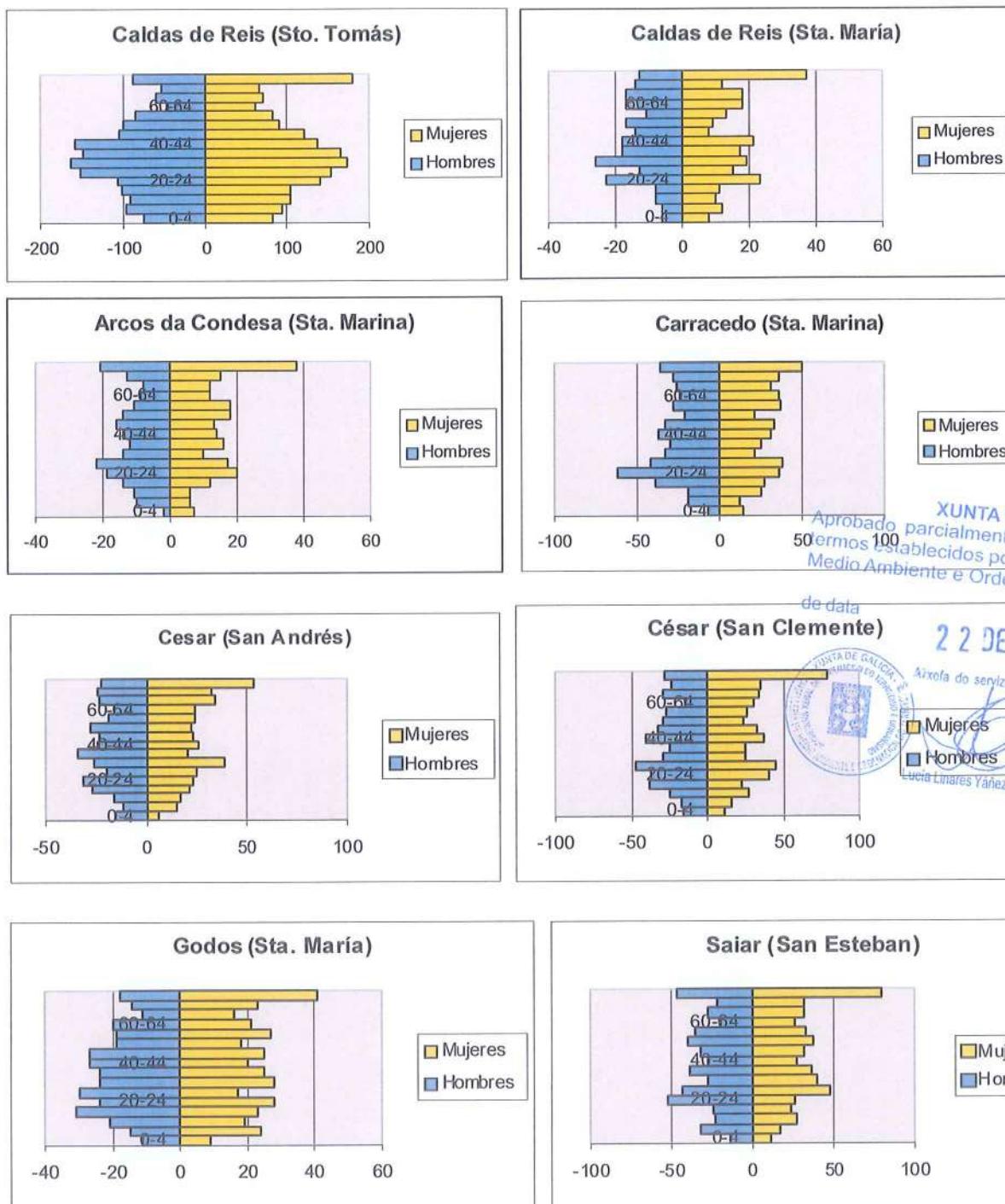
A pirámide da parroquia de Santo Tomé que, como xa sabemos, corresponde a vila de Caldas ten un perfil ben diferente, aínda sendo estreita a base, e bastante más ampla có do resto das parroquias e a parte central da pirámide, que corresponde con efectivos de 25-45 anos é bastante ostensible polo que a súa poboación mantén un perfil relativamente novo, estreitándose logo nos tramos de 65-75 anos para logo amosar idéntico perfil de lonxevidade co resto das parroquias. Esta forte presencia de efectivos da chamada 4ª idade é explicable polas melloras nas condicións de vida que disparan os niveis de expectativa de vida dos nosos maiores.

A modo de conclusión a información da poboación referida ó Concello de Caldas de Reis e a súa contextualización demográfica podemos dicir que salvo o núcleo da vila, é dicir a parroquia de Santo Tomé, o resto do territorio ten serios problemas para dar continuidade as actividades sociais e económicas do concello. Para reverter as tendencias da poboación actual son precisos novos caldense, ben de nacemento ou incorporacións de efectivos foráneos, ou políticas activas de apoio a natalidade. Non obstante o concello de Caldas de Reis non é alleo a tendencia xeral da Comunidade Galega e do resto do Estado español respecto a evolución da poboación, a pesares de ser provincia de Pontevedra unha das que mantén nalgúnhas localidades o saldo vexetativo positivo (Cambados, Baiona, Cangas, Gondomar, Marín, A illa de Arousa, O Salnés e Vigo), fronte ós municipios do interior do resto das provincias galegas.

A vista da estrutura das pirámides de poboación podemos dicir que das nove pirámides parroquiais, oito amosan unha estrutura compacta, con baixos efectivos nos primeiros tramos de

idade, tanto de homes como de mulleres, e unha gráfica espallada nos treitos correspondentes a efectivos de máis de 75 anos, sendo a presencia máis forte de mulleres que de homes. Entre estes extremos a poboación mantén un "tronco" compacto que amosa entrantes e saíntes puntuais froito de nacementos en épocas de expansión ou de emigración como son os nacidos hai 25-30 anos e os nacidos hai 40-45 anos, respectivamente, anos 80 e 60.

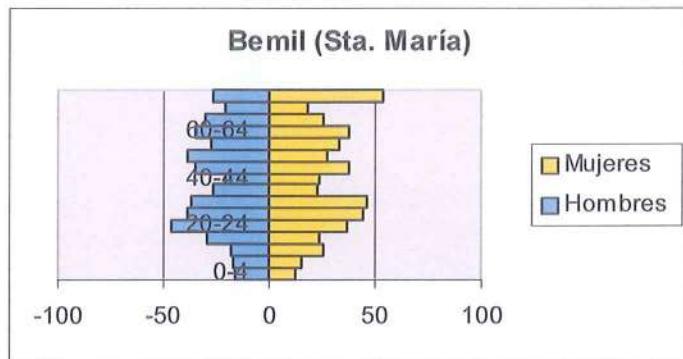
XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e n
50 termos establecidos pola Orde da Conselleira
de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

22 DEC. 2016
Aixeta do servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Movementos naturais de poboación

O concello de Caldas de Reis non presenta características diferentes moi marcadas respecto ós valores xerais da comarca, e da provincia. A poboación de Caldas de Reis segundo os datos oficiais de IGE para o ano 2010 conta con 10.045 veciños, dos que as mulleres suman un total de 5.153 e os homes son 4.892. Do total da poboación de Caldas ata 15 anos suman 1.424 xoves (744 homes e 680 mulleres), entre 16 anos e 64 contabilízanse 3.391 homes, 3.296 mulleres o que nos da un total para este treito de idade de 6.687, a cifra mais alta para os grupos de idade activa ou potencialmente activa. Logo os maiores de 65 anos suman 1.934, dos que son homes 757 e 1.177 mulleres.

Segundo os datos oficiais do IGE 2009 en referencia ós movementos naturais da poboación, o saldo vexetativo é negativo, o igual que os agrupados da comarca, -55. Sen embargo é un dos saldos más baixos, -9, xunto con Cuntis, Portas e Catoira, sendo estes valores de, -28,-18 e -6 respectivamente. Da comarca o único que presenta un valor 0 é o concello de Moraña que iguala os nacementos e as defuncións (50). O valor máis baixo ou menos negativo, para os saldos vexetativos é o de Pontecesures, cun valor de +7, sendo este uns dos concellos de maior densidade de poboación 451hb/km², para unha extensión de 6,7 km², claro que se tomamos os valores do núcleo urbano do concello de Caldas, cunha extensión de 1,16 km², disparase o valor da densidade pois sitúase en 3.718,10 hb/km². Os valores de densidade de poboación do resto dos concellos están en valores moi similares ós valores das parroquias de Caldas de Reis. O que nos leva a pensar unha dinámica de poboación moi parella para as características do territorio, na súa meirande parte rural.

Caldas de Reis encabeza a poboación total dos concellos da comarca e tamén o número de matrimonios cun total de 29, fronte a media comarcal que é de 15,6. Polo que se refire ós nacementos Caldas tamén encabeza o rankin polo seu número de nacementos, un total de 80, pero é o concello de Moraña o que amosa cifras maiores relativas, cun total de 50 nacementos para unha poboación de 4.291 habitantes. Polo que se refire as defuncións tamén ten a cifra más alta, pero seguido moi de cerca, neste caso, por Cuntis, cun total de 65, sendo este concello o máis extenso cun total de 79,8 km², 3º en poboación total, o que agrava a situación de efectivos de reemplazo.

No cadro que segue detallamos os datos do Concello de Caldas, dos concellos da comarca de Caldas e os totais comarcais, e da provincia relativos a movementos naturais de poboación.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

IGE, 2009/2010	Poboación	Movemento natural da poboación			
		Nacementos	Defuncións	Matrimonios	Saldo Vexetativo
Caldas	10.045	80	89	29	-9
Comarca	36.074	304	358	111	-54
Pontevedra	962.472	8.665	8.641	3.463	24
Concellos Comarca		Nacementos	Defuncións	Matrimonios	Saldo Vexetativo
Caldas	10.045	80	89	29	-9
Catoira	3.522	36	42	9	-6
Cuntis	5.573	37	65	14	-28
Moraña	4.291	50	50	17	0
Portas	3.219	20	38	10	-18
Pontecesures	3.026	33	26	12	7
Valga	6.173	47	48	19	-1
Totais	35.849	303	358	110	-55

No cadro que segue detállanse os datos relativos ós indicadores demográficos para o Concello de Caldas de Reis, para a Comarca na que está inscrita e os datos xerais relativos ós mesmos indicadores de toda a provincia.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data

22 DEC. 2016

Atxeta do servizo de Planificación Urbanística III

Lucia Linares Yáñez

DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 1º MAR. 2016

A Secretaría xeral

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

IGE, 2009	Indicadores Demográficos							
	taxa bruta natalidade	taxa bruta mortalidade	índice de envellecemento	idade media maternidade	nº medio filhos/muller	taxa bruta nupcialidade	idade media 1º matrimonio homes/mulleres	
Poboación								
Caldas	9,1	10,0	101,0	29,1	1,13	4,5	30,4/28,4	
Comarca	8,2	10,8	121,6	29	1,08	4,4	30,8/28,2	
Pontevedra	8,9	9,0	103	29,7	1,11	4,2	31,7/29,6	
Concellos Comarca	taxa bruta natalidade	taxa bruta mortalidade	índice de envellecemento	idade media maternidade	nº medio filhos/muller	taxa bruta nupcialidade	idade media 1º matrimonio homes/mulleres	
Caldas	9,1	10,0	101,0	29,1	1,13	4,5	30,4/28,4	
Catoira	7,5	11,2	129,4	29,1	1,4	4,6	28/26,3	
Cuntis	6,3	12,4	193,9	29,9	0,7	4,4	28/25,7	
Moraña	6,4	11	138,0	28,8	1	4,3	26,2/25,1	
Portas	6,6	12,5	153,5	28,4	1	5,6	30/25,7	
Pontecesures	11,6	8,4	76,1	28,5	1,1	7,4	28,5/25,6	
Valga	9,5	11	106,6	28,7				

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
tempo establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data
0,9 4,5 26,7/25,1

A taxa bruta de natalidade do Concello de Caldas de Reis presenta valores superiores a da provincia de Pontevedra, 0,2 puntos más, e superiores a taxa que amosa o conxunto comarcal, 0,9 puntos por riba da Comarca, o que manifesta que a comarca de Caldas ten 0,7 puntos menos respecto ós valores provinciais.

Por concellos pódense agrupar en torno a valores de 6 e 7,5 os seguintes: Catoira, Cuntis, Moraña e Portas, son inferiores ós valores totais comarcrais e provinciais; os únicos que presentan valores superiores a media provincial e comarcal son os concellos de Caldas, Valga e Pontecesures, destacando este último cunha taxa bruta de natalidade sobre 1000 de 11,6.

No que se refire ás taxas brutas de mortalidade o concello de Caldas e a súa comarca amosan valores semellantes, 10,0 e 10,8 respectivamente, 1 punto por riba da media provincial, que é de 9,0. Dispáranse os valores dos concellos de Cuntis con 12,4 e de Portas cunha taxa de 12,5; pola contra presenta valores más baixos da media provincial e comarcal o concello de Pontecesures.

O índice de envellecemento é un dos máis preocupantes, pois danse aumentos dun 37,19% para estes valores, como é o caso do concello de Cuntis respecto do conxunto comarcal e un 40,32% respecto do total provincial para este mesmo concello, sendo xa de por si valores moi

DE EXCEPCIONAL 2016 DO CONSELLO LOCAL DE PLENO EN
Sesión de data 16 MAR 2016
Caldas de Reis,
A Secretaría Xeral

preocupantes. Caldas de Reis ten un valor inferior ó comarcal, -20,6, e tamén inferior ó provincial, 2 puntos. Dentro dun contexto non moi doado respecto ós valores de índices de envellecemento, podemos dicir que é menos negativo que o conxunto comarcal, e que o conxunto provincial; con valores próximos ós dos concellos de Valga (106,6). O resto dos concellos da comarca, a excepción do de Pontecesures (76,1) superan os valores do conxunto da comarca e amplamente o conxunto provincial.

Para as parroquias do Concello vemos datos moi preocupantes, xa que os índices de envellecemento, (pob.65 e máis anos /pob. 0 a 14)*100 amosa as seguintes cifras:

PARROQUIAS	+65	0-14	ÍNDICE
Santo Tomé (Vila)	521	546	95,4%
Santa María	111	50	222%
Arcos da Condesa	107	42	Aprobado parcialmente en sesiones establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
Carracedo	207	96	215% de data
San Andrés	191	81	235,8% 22 MAR. 2016
San Clemente	229	112	204,4% Planificación Urbanística III
Godos	123	99	124,2%
Saiar	239	124	Lucía Linare 192,7%
Bemil	174	103	168,9%
TOTAL CALDAS	1902	1253	151,79%

Así vemos que as cohortes de máis de 65 anos superan nunha media de 151,79% ós xoves do concello, dando lugar a situación de risco para o futuro, cara ó reemplazo xeracional. Só ten valor positivo, aínda que non moi, dado o panorama, a parroquia de Santo Tomé, e no caso extremo debemos salientar a parroquia de Arcos da Condesa, San Andrés, Carracedo, Santa María e San Clemente. Segundo cos indicadores demográficos temos que dicir que o municipio de Caldas, a comarca na que se inscribe e o conxunto provincial presentan valores moi parellos por non dicir case que idénticos. A idade media da maternidade é de 29,7 anos para o Concello e a Comarca, e soamente 0,7 puntos por baixo da provincial que é de 30,4, anos, valor co que se identifica únicamente o concello de Catoira, xa que o resto dos municipios están en torno dos 29,2 e 29,8 anos. O número de fillos por muller é de 1 para Caldas e para a provincia de Pontevedra, o conxunto comarcal responde ó valor de 0,9, xa que nos municipios que a integran danse valores inferiores, casos de Portas 0,8 e Cuntis 0,9 e por riba da media provincial caso de Pontecesures, cun valor de 1,1 fillos por muller.

En canto as taxas brutas de nupcialidade o concello de Caldas presenta a taxa máis alta, con un valor de 4,9 por mil, sendo 0,4 puntos por riba da taxa comarcal e 0,3 da taxa provincial. En canto ós concellos que integran a comarca, o valor que sobresae respecto da comarca e da provincia é

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

o de Pontecesures, cun valor de 5,4, e a máis baixa dáse no concello de Valga, cun valor de 3,5. As idades medias do primeiro matrimonio son moi parellas pois están en torno ós 28,6 anos para os homes e 26,5 para as mulleres no caso da comarca. No concello de Caldas a idade media dos homes cara ó primeiro matrimonio é de 29,1 anos e de 26,6 anos para as mulleres.

A taxa de poboación en idade potencialmente activa é de 131,3 %; o índice de reemplazo da poboación en idade potencialmente activa é de 155,2 %; a taxa de paro rexistrado en Caldas para o ano 2001 é de 12,1%, sendo para os homes de 8,9% e de 18% para as mulleres, valor moi parelllo ós datos provinciais: 12,9 taxa de paro xeral, 9,8% para homes e 17,2% para as mulleres. O índice de dependencia infantil no concello é de 14,7, é dicir, de 100 caldenses case 15 son infantes fronte ó 23,8% do índice de xuventude.

Segundo co análise da poboación do concello de Caldas, segundo as parroquias, e meténdonos nos datos de dependencia as cifras son tamén para ter cautela nas análises.

O índice de dependencia [(pob 0-14+pob 65 e máis)/ pob 15-64]*100 é o que sigue:

PARROQUIAS	0-14	+65	15-64	ÍNDICE
Santo Tomé (Vila)	546	521	2396	44,5%
Santa María	50	111	319	50,4%
Arcos da Condesa	42	107	295	50,5%
Carracedo	96	207		
San Andrés	81	191		
San Clemente	112	229		
Godos	99	123		
Saiar	124	239		
Bemil	103	174		
TOTAL CALDAS	1253	1902	6608	47,74%

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións a no
termos establecidos pola Orde da Chanselleira do
Máis Ambiente e Ordenación do Territorio
de 654 46,3%
499 54,5%
629 54,2%
477 46,5%
671 54,0%
668 41,4%
Lúcia Linares Yáñez
22 DEC. 2016
Área do Servizo de Planificación Urbanística III

O índice de reemplazo da poboación activa no municipio de Caldas de Reis, responde a seguinte formula: (pob 60-64/pob 15-19)*100, e é o seguinte

PARROQUIAS	60-64	15-19	ÍNDICE
Santo Tome (Vila)	107	205	52,1%
Santa María	35	19	184,2%
Arcos da Condesa	21	26	80,7%
Carracedo	60	66	90,9%
San Andrés	40	48	83,3%
San Clemente	45	61	73,7%

DILIXÉNCIA.- Aprobado provisoriamente polo Pleno en
sesión de data 16 MAR. 2016
Caldas de Reis

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

Godos	41	54	75,9%
Saiar	46	47	97,8%
Bemil	73	53	137,7%
TOTAL CALDAS	468	579	80,82%

Proxeccións demográficas. Conclusións

O crecemento case ininterrompido de Caldas de Reis ata o de agora, a excepción do período 1960-1980, debe ser unha constante demográfica no futuro inmediato.

Ano	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1991	2001	2010
Nº Habitantes	7005	7863	7825	8319	8949	9376	8983	8466	8702	9042	9453	10045
Diferenza anterior	-	858	-38	494	630	427	-393	-517	236	340	411	592

Para termos unha idea cabal da poboación futura utilizamos un procedemento que se ten amosado entre nós coma moi atinado. É o que decote se utiliza pola "D.G. de Obras Hidráulicas" do M.O.P.T.M.A. para o cálculo de poboacións potenciais demandantes das infraestructuras que se acometen por este organismo (auga, saneamento, etc.)

Para o cálculo utilizase a fórmula:

$$P_n = P_a (1+r)^t$$

onde:

Pn = Poboación no ano "n".

Pa = Poboación actual (real).

t = número de anos da proxección.

r = Taxa acumulativa anual de crecemento, estimada para o período proxectado. Este valor sae, á súa vez, da fórmula seguinte:

Caso a)

$$r = \frac{2r_1 + r_2}{3}, \text{ para cando } r_2 > r_3$$

Caso b)

$$r = \frac{2r_1 + r_3}{3}, \text{ para cando } r_3 > r_2$$

Os valores de r_1 , r_2 e r_3 son os seguintes:

r_1 = taxa anual do período decenal anterior (neste caso 1992-2001)

r_2 = taxa anual do período dos vinte anos inmediatamente anteriores ó último decenio (1971-1990).

r_3 = taxa anual dos vinte anos anteriores a vintena que vimos de facer referencia (1951-1970).

Os valores de r_1 , r_2 e r_3 no caso de Caldas de Reis son:

$$r_1 = (1992-2001) = 0,0050.$$

$$r_2 = (1971-1990) = 0,0035$$

$$r_3 = (1951-1970) = -0,0054$$

Como $r_3 > r_2$ corresponde aplicar a fórmula do caso a), ou sexa:

A proxección pola fórmula $PN=Preal(1+r)^3$ onde $r=(2xr_1+ro)/3$ sendo ro a mais significativa entre as taxas de crecemento r_2 ou r_3 .

Aplicando o valor de "r" na fórmula de proxección $Pn = pa (1+r)^t$ obtemos os datos que son os que figuran no seguinte cadro, proxección calculada cá taxa r_2 .

Calculado matematicamente polo ordenador en base ós datos poboacionais do Cadro da evolución da poboación dende 1900 ata 2010.

Ano	proxección
2010	10.045
2011	10.134
2012	10.225
2013	10.316
2014	10.407
2015	10.500
2016	10.594
2017	10.688
2018	10.783
2019	10.879
2020	10.976
2021	11.074
2022	11.172
2023	11.272
2024	11.372

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Área do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linares Yáñez

DIXIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

No ano 2024 a poboación proxectada roldará ós 11.372 habitantes no Concello de Caldas o que nos leva a planificar e considerar actuacións e equipamentos neste umbral de poboación.

Respecto a súa posición na Comarca de Caldas¹⁴ temos que dicir que o seu papel de cabeceira de comarca é diferencial; xa que como se aprecia no cadro da evolución comparativa do Concello de Caldas cá Comarca é significativo, tomando os anos do 1960 ata 2010

¹⁴ Comarca de Caldas está constituída polos seguintes concellos: Catoira, Valga, Pontecesures, Cuntis, Portas, Moraña e Caldas.

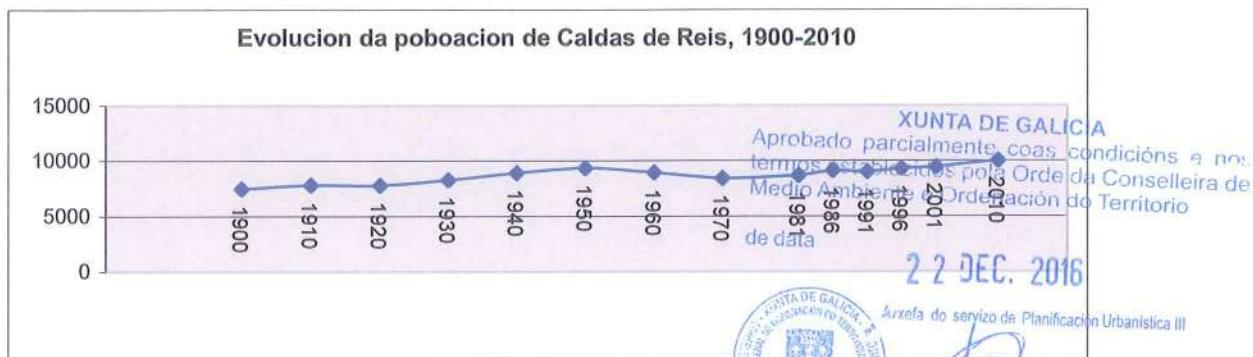

Evolución comparativa Concello de Caldas-Comarca de Caldas (1960-10)

	1960	1970	1981	1991	2001	2010
Caldas de Reis	8.983	8.466	8.702	9.042	9.453	10.045
Comarca de Caldas	34.665	35.897	36.713	36.168	35.397	36.074

O peso do Concello de Caldas vai collendo pulo respecto a Comarca da que forma parte, por unha parte pola perda de poboación do entorno rural dos concellos da comarca e por outra polo foco atractivo que supón a vila respecto do entramado rural, pola concentración de servicios que nela se ofrece (servizos, equipamentos, comunicacións...). Nos anos 1960, 70, 81 e 91 a poboación de Caldas supón un cuarto aproximado dun total de 7 concellos, sendo algo maior nos anos 2001 e 2010 polo descenso de poboación nos veciños concellos da comarca.

No cadro que presentamos a continuación apréciase a evolución no tempo e as variacións de Caldas de Reis e a súa Comarca, engadindo o último dato actualizado do Padrón de habitantes.

O municipio de Caldas de Reis non presenta signos moi alarmantes respecto a súa situación demográfica, no seu conxunto, e sempre facendo unha comparativa cá comarca e a provincia. Non obstante a poboación das parroquias non urbanas, esto é, todas menos Santo Tomé, e parte de Santa María, nos seus tramos máis inmediatos ó tramo urbano, terán serios problemas de renovación da poboación e teñen que prepararse para no espazo de 10 ou 15 anos fazer fronte a unha forte presencia de efectivos da 3ª idade, e mesmo da 4ª idade (maior esperanza de vida) en detrimento das novas xeracións. Esto fai que os planeamentos a considerar teñan en conta equipamentos, infraestructuras e servicios acaídos a poboación con altas taxas de dependencia.

A educación no Concello

Os datos do Padrón municipal do Concello de Caldas de Reis (INE 2010), amosan os seguintes datos respecto ós niveis formativos, tanto para homes coma para mulleres e os cómputos totais. Tamén dispoñemos dos datos por parroquia.

Estableceuse o seguinte agrupamento "formativo" para meternos nesta área de información: estudos, graduado sen rematar, con graduado escolar, con Bacharel ou Formación Profesional outros estudos.

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

	Homes	%	Mulleres	%	Total	%
Sen estudios	64	1.31	130	2.52	194	1.93
< graduado	2757	56.36	3034	58.88	5791	57.65
Gradº escolar	1221	24.96	1143	22.18	2364	23.53
Bacharel o FP	725	14.82	713	13.84	1438	14.32
Outros	125	2.56	133	2.58	258	2.57
Total	4892	100	5153	100	10045	100

No cadro anterior reflectimos os datos totais do concello, segundo o xénero e as porcentaxes respecto dos totais e parciais. O Concello de Caldas, a vista dos datos recompilados, presenta un nivel de instrucción polo xeral baixo, máis no caso das mulleres e menor no caso dos homes, xa que case que o 60% da poboación non ten rematado o graduado escolar (56 % nos homes e o 59% no caso das mulleres). O 23,53% da poboación ten o graduado escolar mentres que o 14%, concretamente o 14,32 % contan bacharel ou formación profesional; non obstante apréciase un nivel educativo superior no casco da vila, parroquia de Santo Tomé, e menor na parroquia de Santa María de Godos, cun 4% de poboación sen estudios seguido das parroquias de Carracedo, Saiar, Godos, San Clemente e Arcos da Condesa, sendo a vila de Caldas, Bemil e San Andrés de Cesar as parroquias con menor número de xente sen estudios.

É importante salientar que o número de persoas de sexo feminino é maior no conxunto municipal, 5.153 mulleres fronte a 4.892 homes, sen embargo soamente superan ó sexo masculino no agrupado de formación "sen estudios", "menos de graduado"-con valores de 57,65%- e "outros" – con valor de 2,57%- , en termos absolutos e porcentuais. Pola contra, en valores absolutos, amosan cifras maiores en bacharel ou FP e outros.

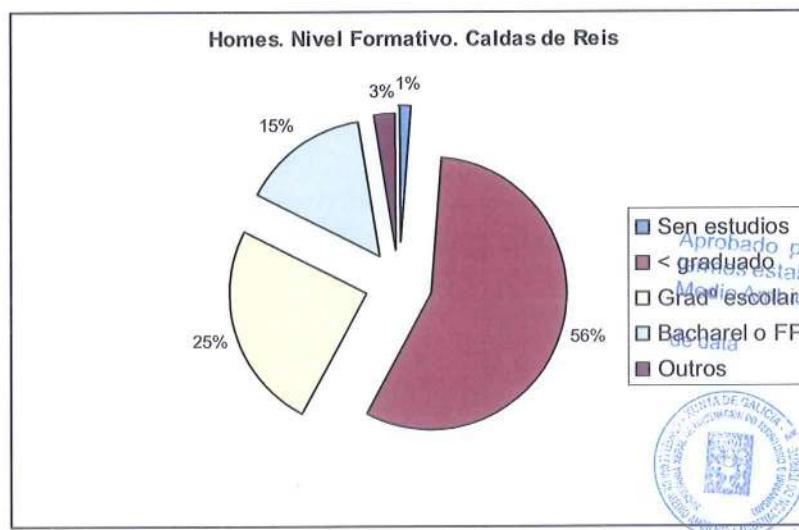
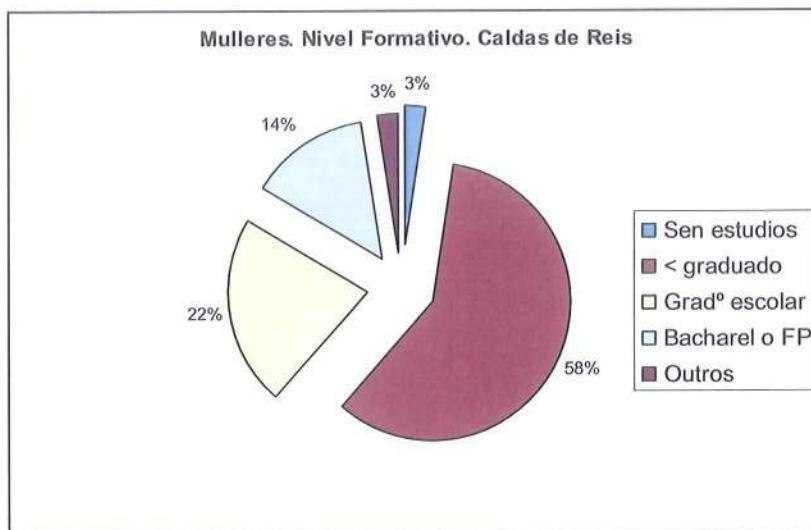
Destes datos podemos deducir que, para o concello de Caldas, temos unha alta taxa de abandono da educación regrada por conta das mulleres e unha consolidación nos tramos de bacharel e outros, fronte ós niveis de conclusión de estudos formais dos homes. Así para as mulleres temos valoress porcentuais para Graduado escolar e bacharel de 36,02 fronte os 39,78 dos homes, o que supón 3,76 puntos por riba dos niveis formativos concluídos en educación regrada elemental.

Graficamente pódese representar da seguinte maneira:

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016

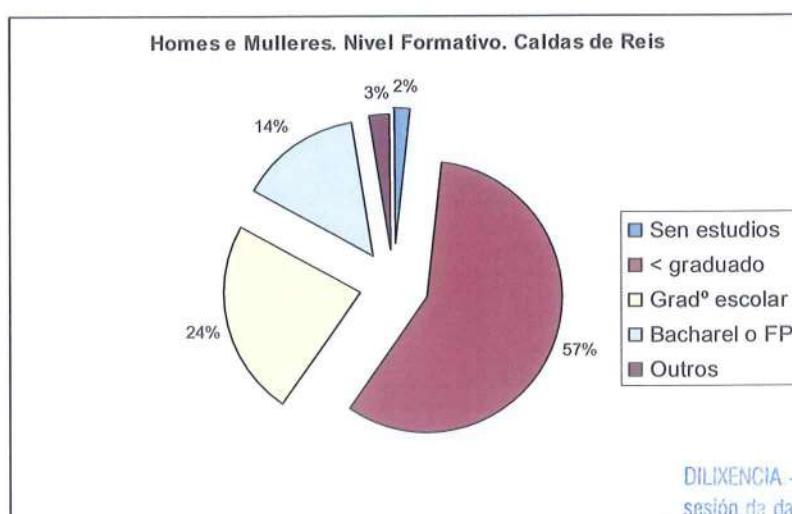
XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos
medios establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

22 DEC. 2016

Axefa do servizo de Planificación Urbanística III

Lucia Linares Yáñez

DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en:
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

Os datos por parroquias son os que seguen:

1. Caldas de Reis (Sto. Tomé)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	14	23	37
< graduado	690	863	1553
Graduado escolar	509	491	1000
Bacharel o F.P.	399	433	832
Outros	21	27	48

2. Caldas de Reis (Sta. María)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	4	15	19
< graduado	134	142	276
Graduado escolar	48	50	98
Bacharel o F.P.	33	26	59
Outros	9	18	27

3. Arcos da Condesa (Sta. Mariña)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	3	7	10
< graduado	116	135	251
Graduado escolar	57	66	123
Bacharel o F.P.	21	16	37
Outros	13	8	21

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

22 DEC. 2016

do servizo de Planificación Urbanística III

4. Carracedo (Sta. Mariña)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	10	19	29
< graduado	383	372	755
Graduado escolar	55	46	101
Bacharel o F.P.	29	19	48
Outros	9	16	25

DIXIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

5. César (San Andrés)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	1	4	5
< graduado	240	258	498
Graduado escolar	76	86	162
Bacharel o F.P.	24	31	55
Outros	25	27	52

6. César (San Clemente)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	8	17	25
< graduado	295	343	638
Graduado escolar	119	100	219
Bacharel o F.P.	25	35	60
Outros	10	13	23

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

7. Godos (Sta. María)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	5	15	20
< graduado	201	223	424
Graduado escolar	90	79	169
Bacharel o F.P.	28	28	56
Outros	11	18	29

de data

22 DEC. 2016

Lucía Díaz Vázquez

Attestado do servizo de Planificación Urbanística III

8. Sariñ (San Esteban)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	14	16	30
< graduado	315	340	655
Graduado escolar	126	107	233
Bacharel o F.P.	40	56	96

DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data Caldas de Reis,

16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

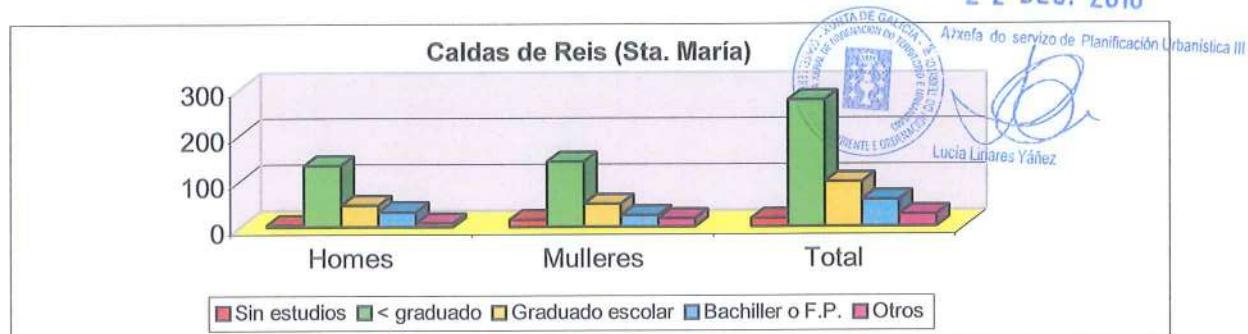
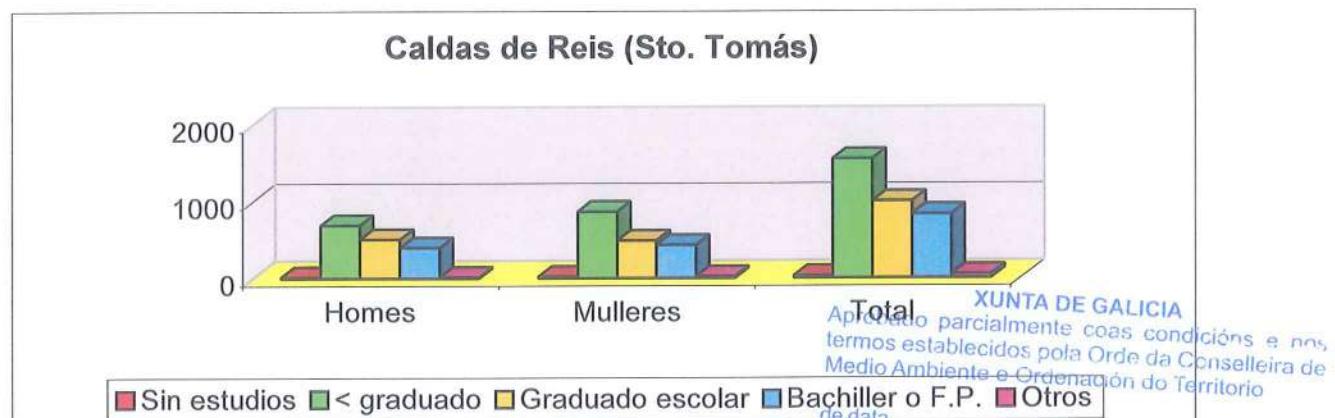

Outros	13	5	18
--------	----	---	----

9. Bemil (Sta. María)

	Homes	Mulleres	Total
Sen estudos	2	4	6
< graduado	301	328	629
Graduado escolar	92	97	189
Bacharel o F.P.	59	50	109
Outros	6	1	7

No seguinte gráfico amósase claramente a situación do nivel de instrucción das diferentes parroquias do Concello de Caldas, caso das mulleres, homes e totais:

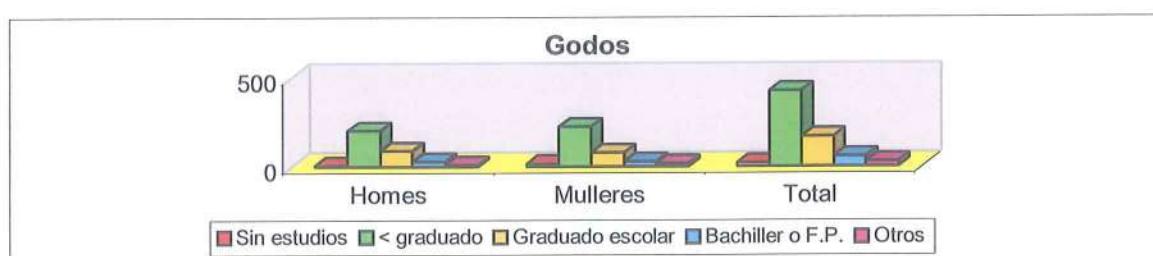
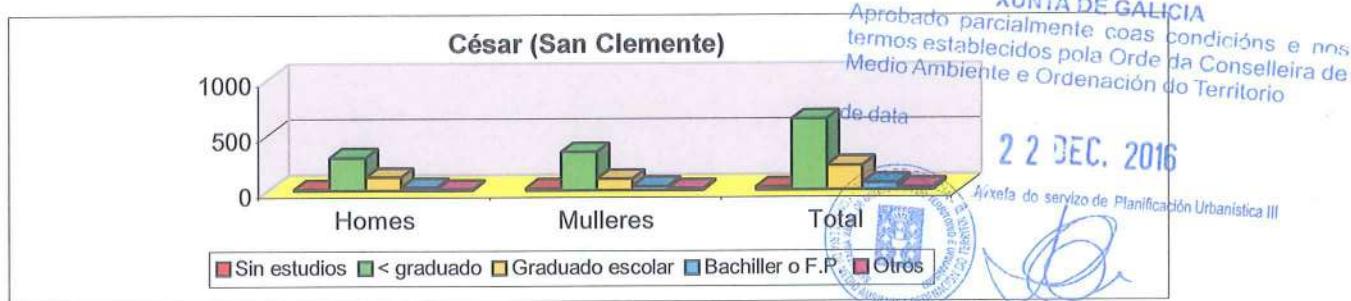
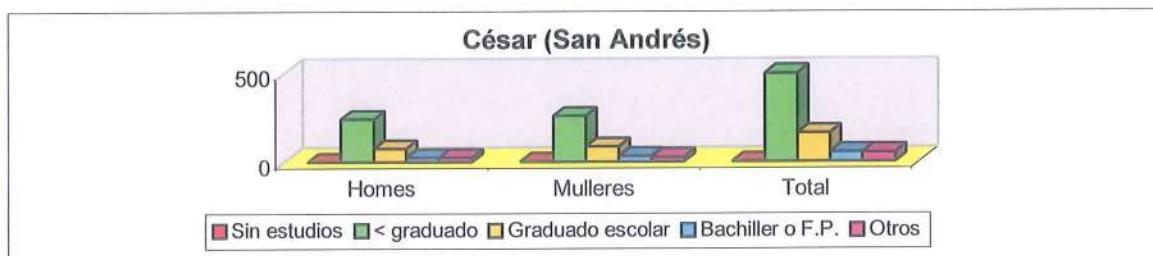
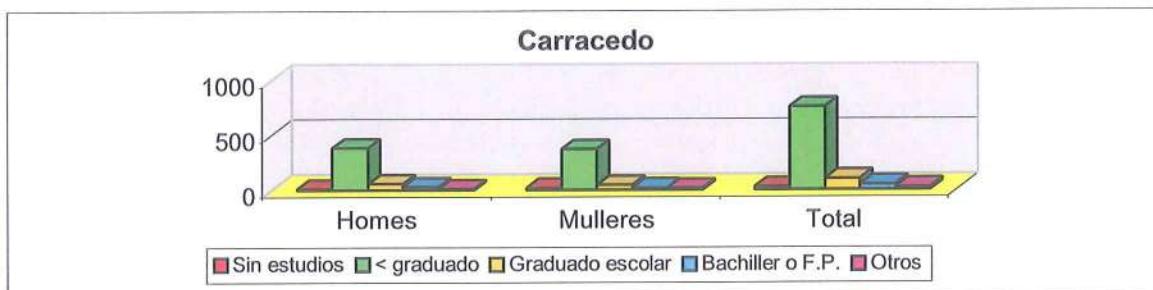
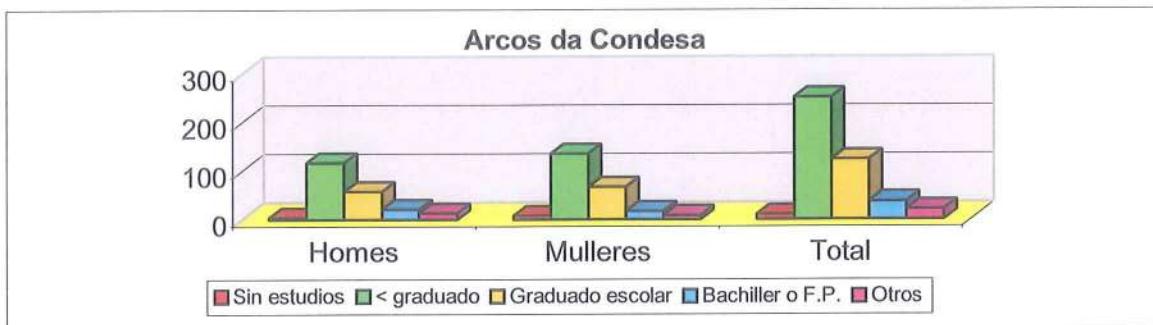

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

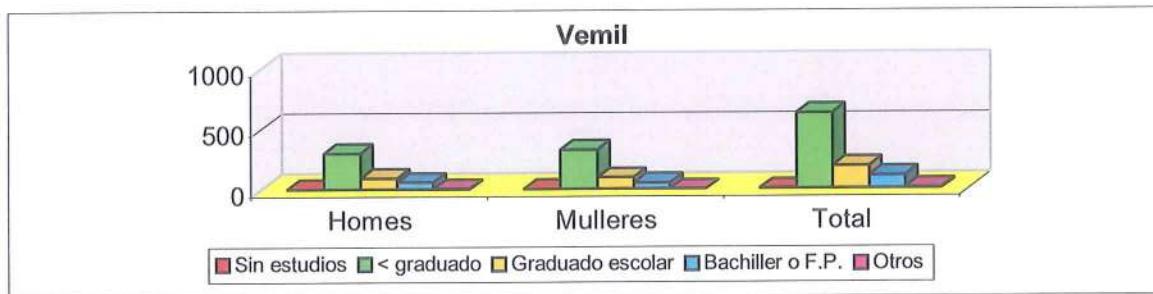
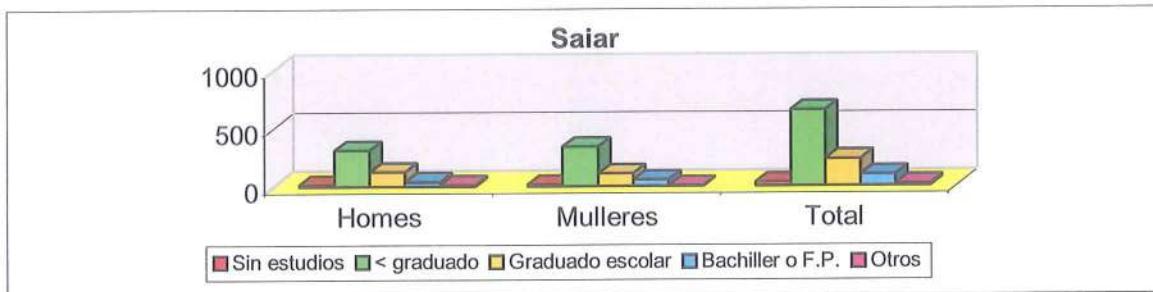
50

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Movementos migratorios¹⁵

O Concello de Caldas de Reis en relación a movementos migratorios presenta as seguintes características, sempre contextualizándoas no seu entorno comarcal e provincial.

Nos cadros e gráficos que seguen visualízanse os valores referidos ós movementos migratorios no municipio de Caldas de Reis. Veremos os datos referidos ós movementos migratorios segundo as seguintes variables:

- I) Emigrantes segundo o concello de destino,
  - II) Inmigrantes segundo o concello de procedencia,
  - III) Saldos migratorios por concellos que integran a comarca

IV) Emigración segundo o concello de destino.

	Emigración interna			Emigración externa	Total
	Á mesma provincia	A outra provincia de Galicia	Total	A outra CCAA	
Caldas de Reis	214	35	249	55	304
Catoira	45	29	74	20	94
Cuntis	95	28	123	22	145

¹⁵ Serie de datos oficiales referidos. INE, IGE 2009.

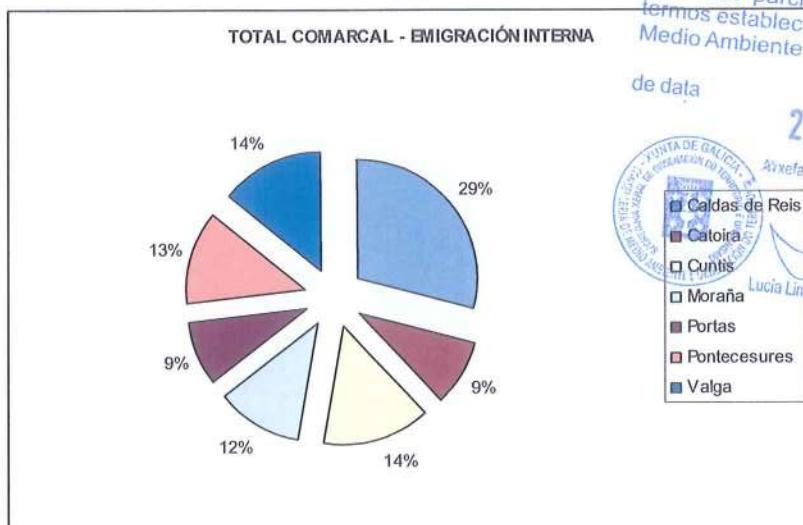

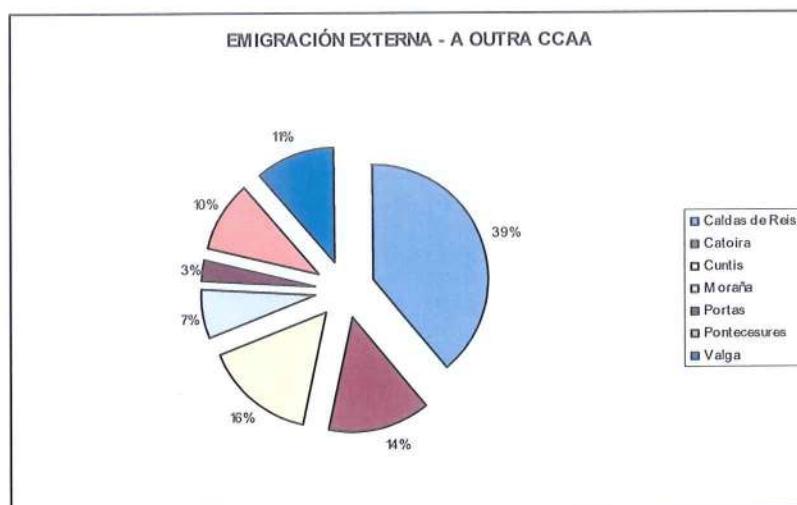
PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

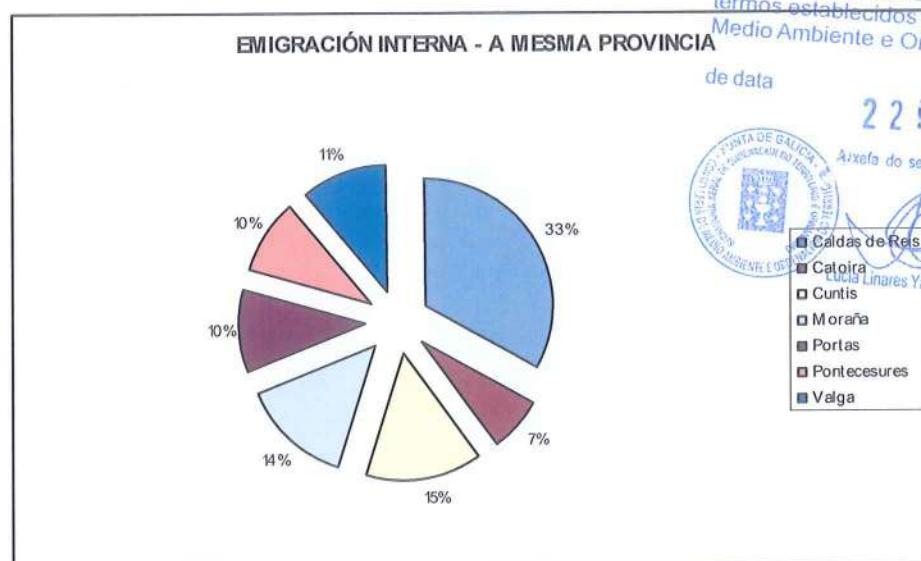
Moraña	93	10	103	10	113
Portas	67	6	73	4	77
Pontecesures	62	46	108	14	122
Valga	72	49	121	16	137
Totais comarca	648	203	851	141	992
Total provincial	15.918	3.690	19.608	6.057	25.665

En Caldas de Reis rexístranse un total de 304 movementos emigratorios, dos que 249 son na Comunidade, e 55 cara a outra comunidade autónoma do Estado Español, preto de estas cifras sitúase Cuntis, cun valor total de 145. Os movementos emigratorios de Caldas de Reis supoñen un 30,64 % dos movementos totais da Comarca de Caldas e un 1,18 % dos totais provinciais. Nos gráficos que seguen podemos veras porcentaxes correspondentes a cada un dos concellos da comarca.

Caldas de Reis supón o 39% da emigración cara outra Comunidade Autónoma, dentro da conxunto comarcal, seguido por Cuntis cun 16% e Catoira cun 14%, Portas pola contra só representa o 3 % da comarca.

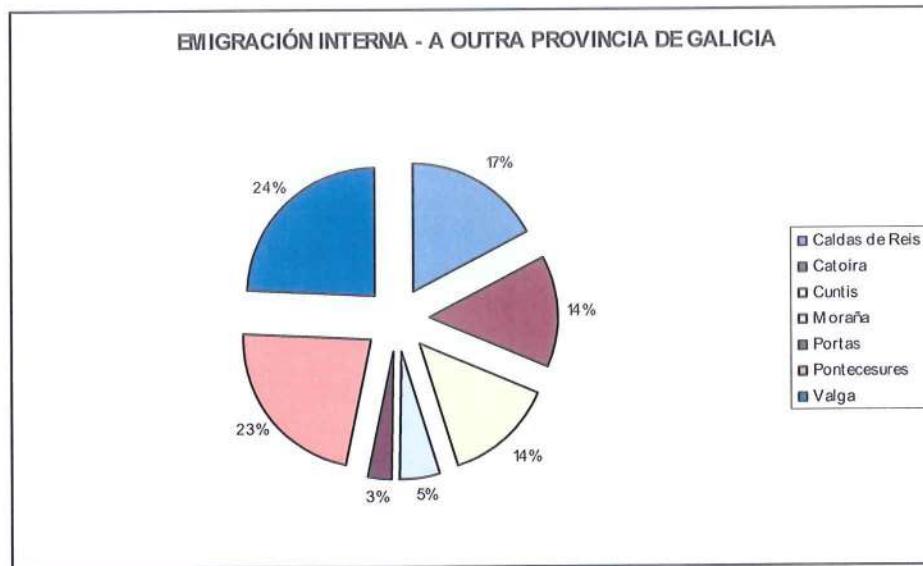

Caldas segue a manter os valores de maior peso dentro da emigración na mesma provincia, sendo o resto dos valores moi parelllos, valores do 7% o menor para Catoira e o 15% para Cuntis.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral

Sen embargo o Concello de Caldas supón o 17% dos emigrados cara a outra provincia de Galicia, pola outra banda Pontecesures (23%) e Valga (24%) supoñen os valores de máis peso cara a outras provincias de Galicia, dato que se vincula a proximidade destes concellos cara provincia da Coruña.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Arxeta do servizo de Planificación Urbanística III

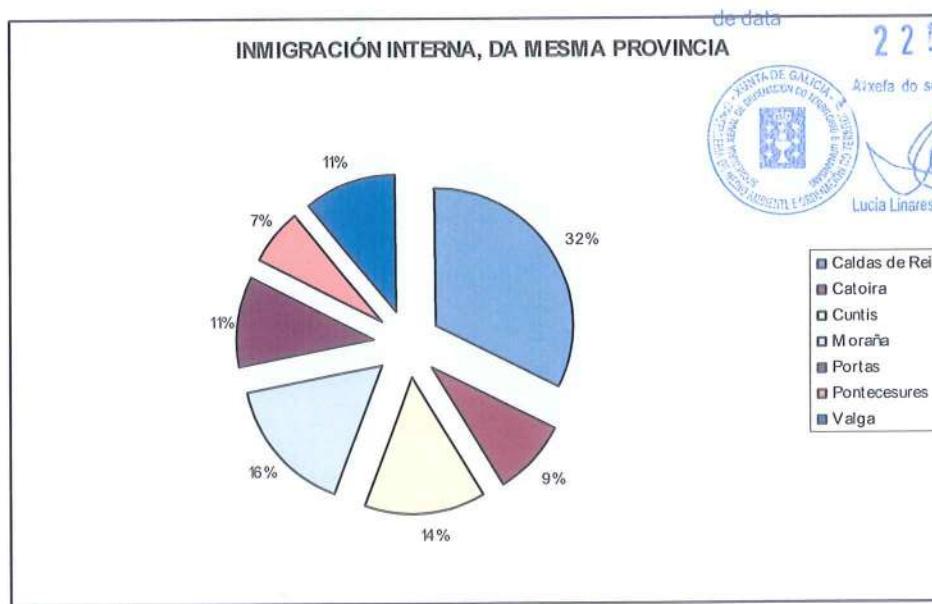
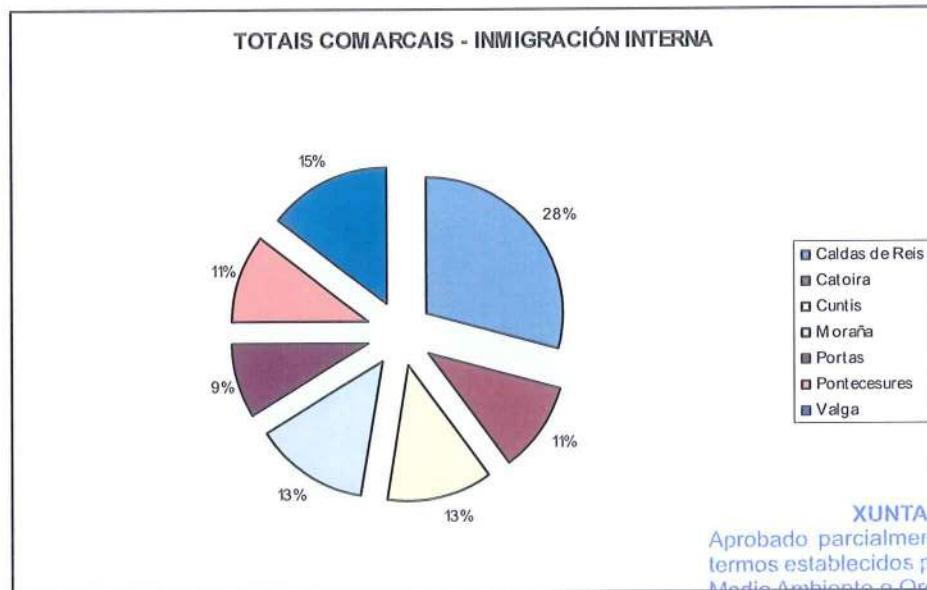
Lucia Linares Yáñez

II) Inmigrantes segundo o concello de procedencia.

	Inmigración interna			Inmigración externa			Total
	Da mesma provincia	Doutra provincia de Galicia	Total	Doutra CCAA	Do estranxeiro	Total	
Caldas de Reis	200	32	232	85	36	121	430
Catoira	54	33	87	16	1	17	104
Cuntis	86	15	101	31	35	66	167
Moraña	99	8	107	26	18	44	151
Portas	66	5	71	15	1	16	87
Pontecesures	42	42	84	27	5	32	116
Valga	66	50	116	40	9	49	165
Comarca totais	613	185	798	240	105	345	1143
Total provincial	15.918	3.714	19.632	7.726	4.807	12.533	32.165

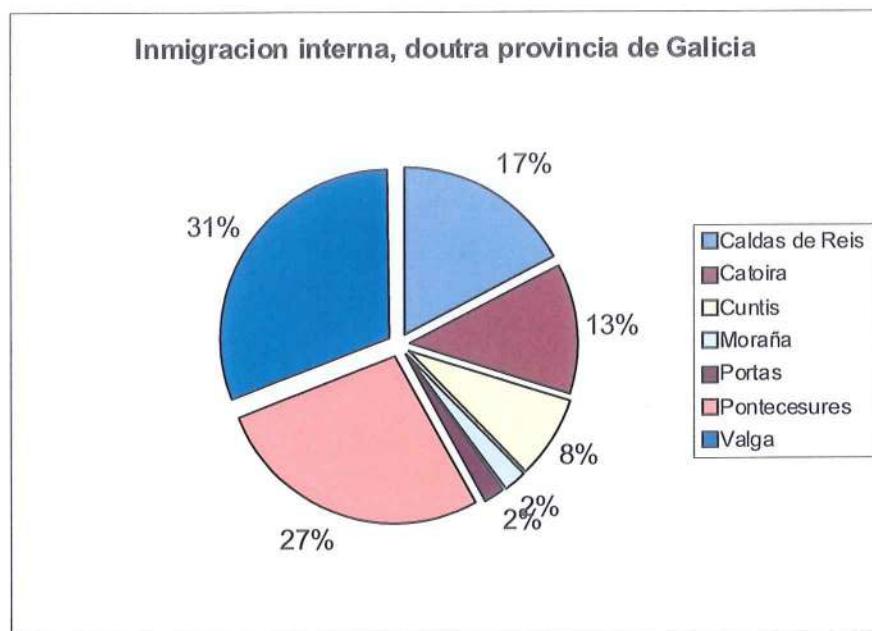
Caldas acolle un total de 232 inmigrantes tanto da mesma provincia como doutra de Galicia, o que supón un 29,07 % respecto da comarca. O conxunto da Comarca de Caldas acolle a un total de 798 inmigrantes, procedentes da mesma provincia (613) ou de outra provincia galega (185), que supoñen un 4,06 % do total provincial. Como se aprecia no gráfico vese en importancia Valga, Moraña e Cuntis para logo baixar a cifras moito más modestas, coma son o 11 % de Pontecesures e Catoira e o 9 % de Portas.

Caldas de Reis ten unha porcentaxe moi alta de inmigración interna de orixe na mesma provincia de Pontevedra, con valores de 32 % para Caldas, dentro do conxunto da comarca, sendo a súa porcentaxe respecto da provincia obviamente máis baixa, co valor de 1,25% de Pontecesures amosa unha porcentaxe moi baixa xunto con Catoira, Valga e Portas.

DILIXERIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sete de marzo de 2016
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016
A Secretaría xeral

Neste gráfico podemos apreciar as porcentaxes dos concellos da comarca de Caldas, respecto ó seu comportamento como receptores de inmigrantes doutras provincias de Galicia. Destacan con valores de 27 % e 23 % os concellos de Valga e Pontecesures e, sen embargo o concello de Caldas so supón o 17% comarcal, e o 0,86 % dos valores provincias.

Para inmigrantes procedentes doutra comunidade autónoma as porcentaxes son as seguintes, 35,4 % respecto do total comarcal, e o 1,1 % provincial para Caldas. Para o caso de inmigrantes procedentes do estranxeiro Caldas ten valores de 34,28 % respecto da comarca na que se inscribe e un valor de 0,74 % para o conxunto provincial. Os saldos migratorios por Concellos son os seguintes:

Aprobado parcialmente
en sesión celebrada pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data 22 JUN. 2010
Aprobado definitivamente polo Pleno en
sesión celebrada pola Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data 16 MAR. 2016
Lucía Linarey Yáñez

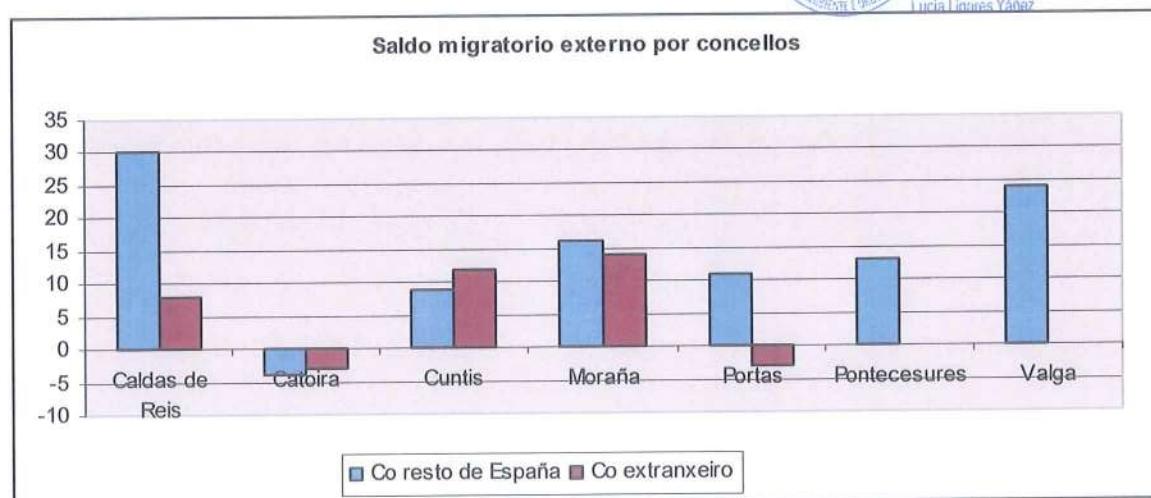
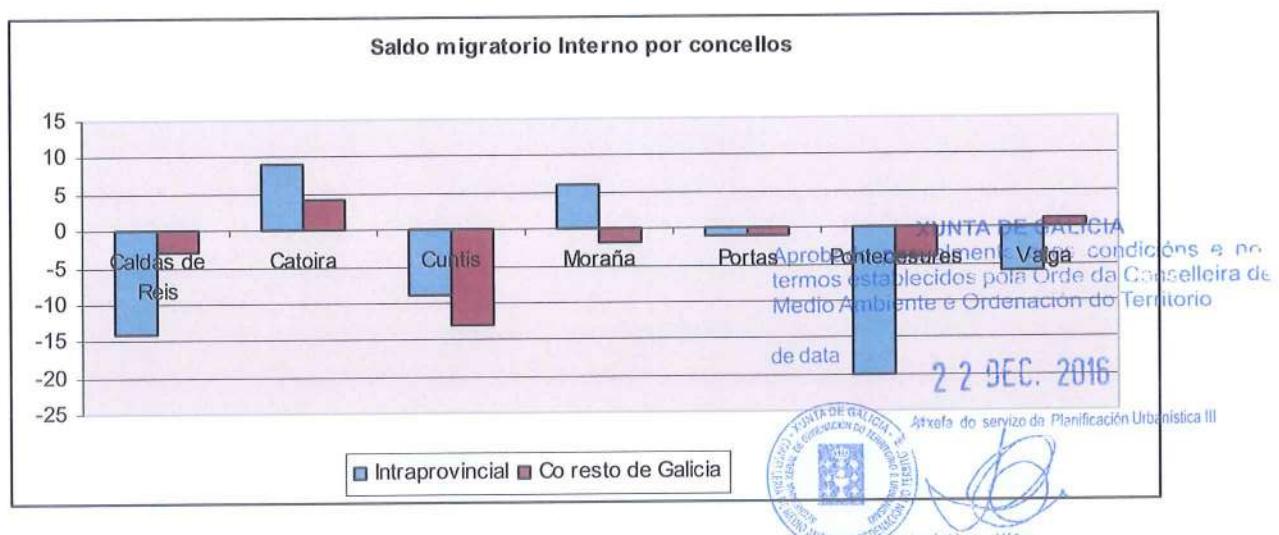
Concellos	Saldo interno			Saldo externo			Saldo total
	Intraprovincial	Co resto de Galicia	Total	Co resto de España	Co estranxeiro	Total	
Caldas de Reis	-14	-3	-17	30	8	38	21
Catoira	9	4	13	-4	-3	-7	6
Cuntis	-9	-13	-22	9	12	21	-1
Moraña	6	-2	4	16	14	30	34
Portas	-1	-1	-2	11	-3	8	6
Pontecesures	-20	-4	-24	13	0	13	-11
Valga	-6	1	-5	24	0	24	19
Totais comarcal	-59	5	-54	-67	Cal 115 de Reis	48	-6
Total provincial	0	24	24	1669	2173	3842	3.866

O saldo total dos movementos migratorios para os concellos da comarca de Caldas é de -6, sendo os extremos más altos, positivos, os do Concello de Moraña cun valor de 34, e os máis baixos, negativos, o de Pontecesures, cun valor de -11.

O saldo interno máis alto, positivo, é o do Concello de Catoira (13), e o máis baixo, negativo o do Concello de Pontecesures (-24). Dos saldos externos totais, positivos, teno o concello de Caldas de Reis (38) e máis baixo ou negativo, o concello de Catoira (-7).

Os saldos migratorios para o concello de Caldas e mailos integrantes na súa comarca presenta destacadas oscilacións, pois danse valores moi variables tanto negativos coma positivos, tanto de movementos internos como externos, co resto de España e co estranjeiro.

III) Migración intraprovinciais dos concellos.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

	Dentro da comarca	Outras comarcas	A Secretaría xeral
--	-------------------	-----------------	--------------------

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

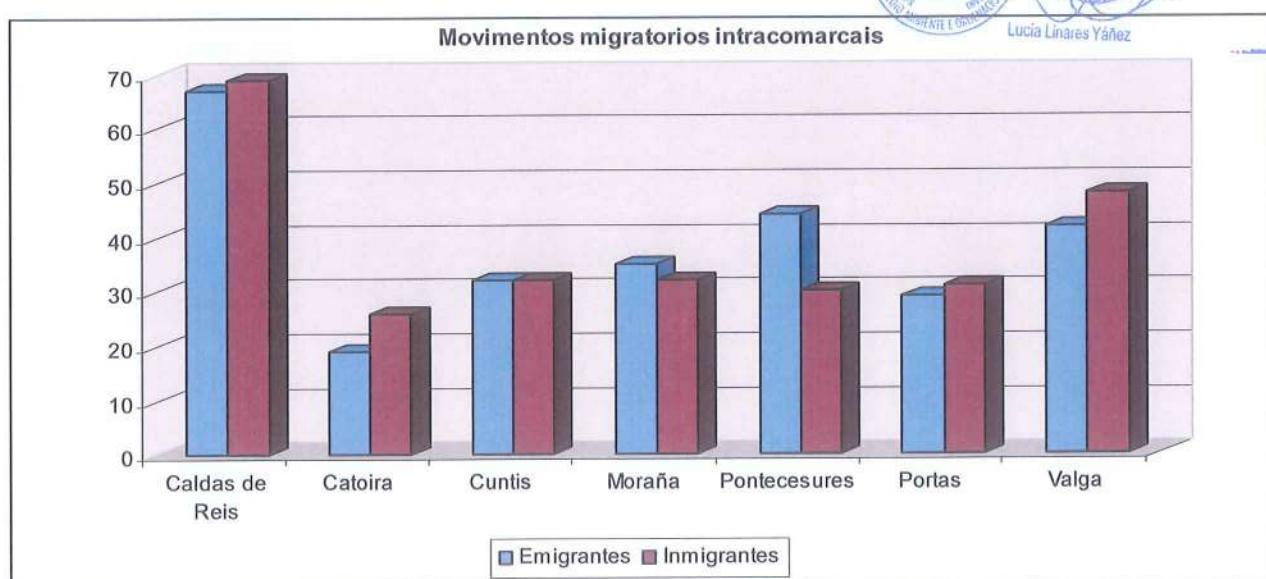
Aprobación Definitiva

	Emigrantes	Inmigrantes	Saldo	Emigrantes	Inmigrantes	Saldo
Caldas de Reis	67	69	2	147	131	-16
Catoira	19	26	7	26	28	-10
Cuntis	32	32	0	63	54	-18
Moraña	35	32	-3	58	67	8
Pontecesures	44	30	-14	18	12	-6
Portas	29	31	2	38	35	-10
Valga	42	48	6	30	18	-14
Comarca Caldas	268	268	0	380	345	-59

Caldas de Reis é receptora de inmigrantes, con 69 efectivos procedentes da mesma comarca, e pola contra efectivos caldense marchan a outros municipios da mesma comarca. O saldo migratorio intraprovincial para a comarca de Caldas é "0" xa que ten tantos veciños fora como os que acolle. Sen embargo os saldos intraprovinciais cara a outras comarcas de Galicia teñen valores negativos, sendo tamén negativo o valor para o concello de Caldas de Reis (-16).

Graficamente a súa representación e a seguinte:

XUNTA DE GALICIA
Aprobado provisionalmente nos termos establecidos polo Orde da Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data 22 DEZ. 2016
Área de Servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

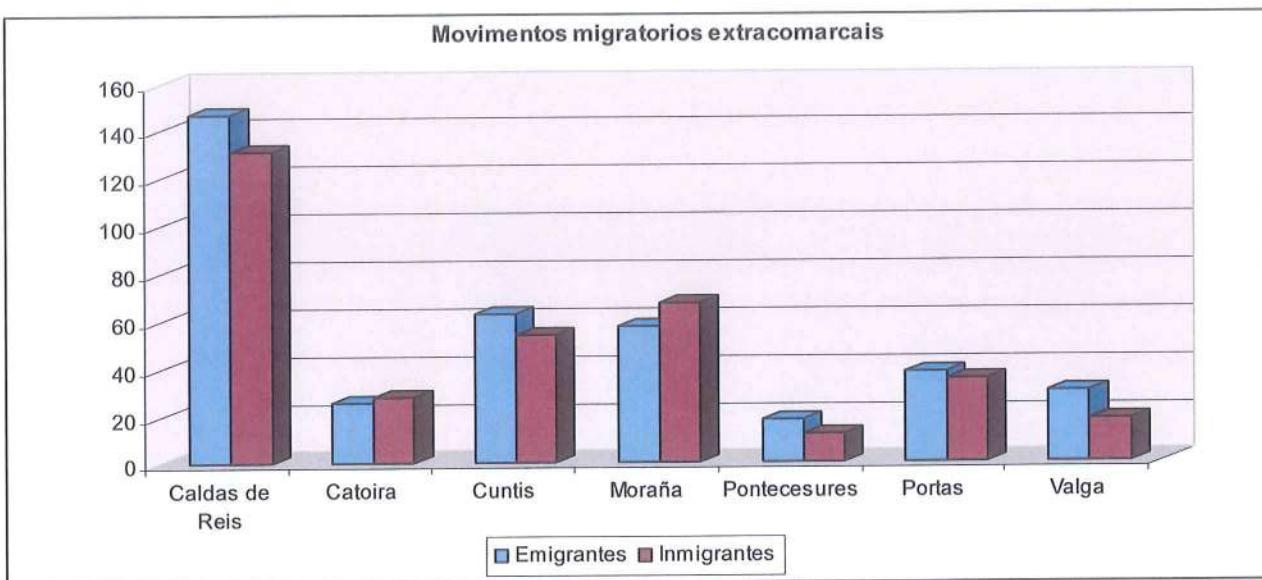
DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral
CONCELLO DE CALDAS DE REIS
SECRETARÍA

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral

MEMORIA INFORMATIVA

3. ACTIVIDADE ECONÓMICA

Introducción

Para coñecer o panorama socioeconómico do Concello de Cadas de Reis imos traballar con tres fontes de información:

- 1) Os datos aportados polo concello relativo á relación de entidades con actividades no termo municipal.
- 2) Datos extraídos do IGE (Instituto Galego de Estadística)
- 3) Os datos do Anuario Estatístico Ardán, que aporta valores de contextualización de empresas importantes relativo ó número de empleados, facturación etc.

Segundo os datos facilitados pola Seguridade social ó IGE, a distribución da población nos distintos sectores de actividade detállase da seguinte maneira:

Afiliacións en alta laboral por sectores	Dato	Período	Fonte
Agricultura e pesca	88	2010/Decembro	SS
Industria	749	2010/Decembro	XUNTA DE GALICIA
Construcción	545	2010/Decembro	AMPLIAMENTE CONDICIONADO A LOS ESTABLECIMIENTOS DE LA COMARCA DE CALDAS DE REIS
Servizos	1.877	2010/Decembro	SS da Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

Gráficamente a súa representación é moi elocuente dándonos un perfil dun concello moi vinculado ós servizos, ligado ó sector da alimentación, dato moi consecuente xa que o concello e vila cabeceira de comarca e cun significativo peso urbano no contexto comarcal, dato corroborado polos servizos de empresas do sector alimentación e actividades fabriles. O resto das actividades, teñen unhas porcentaxes mais baixas.

Respecto a esta última puntualización terase en conta a tradicional economía de complemento familiar do campo galego, a horta e a actividad agrícola de intercambio ou de subsistencia, polo xeral, non suxeita as normas das actividades regulamentadas que ten por norma o resto dos

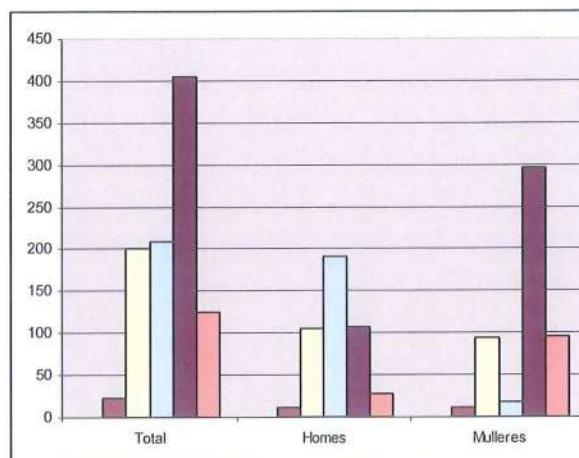
PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

sectores económicos que estamos a tratar. Dicir que non por ello deba ser ignorada ou despreciada xa que ten a súa impronta no desenvolvemento do chan, e por tanto con incidencia no planeamento da vila e as parroquias.

O paro rexistrado para estes sectores de actividade é o seguinte: 22 na agricultura, 200 na actividade industrial, 209 no sector da construcción e 404 nos servicios, e sen emprego anterior un total de 1124 caldenses. Datos referidos ó ano 2010, segundo os datos extraídos do IGE.

Paro rexistrado	Total	Homes	Mulleres	Período
Por sectores de actividade				
Agricultura	22	11	11	IGE 2010
Industria	200	106	94	IGE 2010
Construcción	209	191	18	IGE 2010
Servizos	404	107	297	IGE 2010
Sen emprego anterior	124	28	96	IGE 2010

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

- Por sectores de actividad
- Agricultura
- Industria
- Construcción
- Servizos
- Sen emprego anterior

Ata da do servizo de Planificación Urbanística III

Luisa Linares Yáñez

En canto a poboación activa, aquela que se encadra dentro dos parámetros legais de acceso ao mercado de traballo, cunha idade comprendida entre os 16 e os 65 anos, procedemos a realizar unha análise dos diferentes tipos de contratos por sectores e xénero, rexistrados durante o período 2004 – 2009.

RESULTADOS MEDIOS ABSOLUTOS

	Contratos iniciais. De duración indefinida	Contratos iniciais. Temporais ou de duración determinada	Conversións a indefinidos
Caldas de Reis	787	23	1,456
Comarca	2,133	53	3,050
Provincia	101,265	1,924,735	108,063
Galicia	269,811	5,607,990	268,793

Como ben se observa aquí, a inmensa maioría dos contratos realizados neste tempo a nivel municipal, veñen marcados polos contratos iniciais de duración indefinida, sen embargo a nivel Provincia e Comunidade invertense as tornas, e son a eventualidade e a temporalidade os contratos de maior abundancia.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis,

16 MAR. 2016

Empresas por estrato de asalariados	Dato	Período	Fonte
Sen asalariados	429	2009	IGE
De 1 a 2 asalariados	197	2009	IGE
De 3 a 5 asalariados	77	2009	IGE
De 6 a 9 asalariados	35	2009	IGE
De 10 a 19 asalariados	25	2009	IGE
De 20 a 49 asalariados	20	2009	IGE
De 50 a 99 asalariados	3	2009	IGE
De 100 a 249 asalariados	1	2009	IGE
De 250 ou máis asalariados		2009	IGE

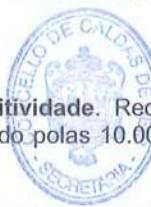
ARDÁN

As actividades económicas e industriais reflectidas nas estatísticas do ARDÁN¹⁶ recollen no termo municipal de Caldas de Reis 65 actividades económicas, industriais e comerciais das que recollemos os seguintes datos:

SECTORES DE ACTIVIDADE	Nº DE EMPREGADOS	FACTURACIÓN	XUNTA DE GALICIA	
			Aprobado parcialmente coas condicións e no termos establecidos pola Orde da Conselleira de Economía e Industria de 22 de decembro de 2016	TOTAL EMPRESAS
PRIMARIO	S/d	640.300,00 €	22 DEC. 2016	1
SECUNDARIO	457	110.992.873,00 €	Carta do servizo de Planificación Urbanística III	12
TERCIARIO OU SERVICIOS	545	92.458.533,00 €	Laura Linares Yáñez	43
CONSTRUCCIÓN	36	17.457.707,00 €	Laura Linares Yáñez	9
Totais	1038	221.549.413,00 €		65

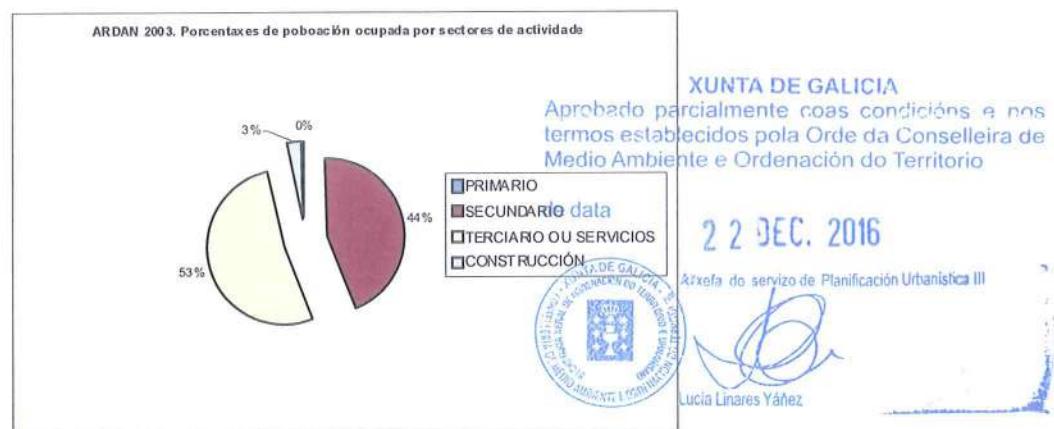
Segundo o Directorio Ardán e facendo referencia a ese conxunto de empresas de certa importancia (feito de facturar por enriba dos 375.000€) a que emprega a maior número de persoas son as do sector servicios cun total de 545 persoas , seguido de cerca polo sector secundario ou de transformación con 457, logo xa más baixas en número de empregados temos o sector da construcción con 36 persoas e no último lugar e moi destacado o sector primario. Respecto ó dato do número de empregados do sector da construcción temos que ter en conta que, polas características deste tipo de empresas, pódense computar áinda máis postos de traballo que o que realmente reflicten as estatísticas pois danse as típicas situacions de subcontratas ou empregados autónomos, ou cadrillas que non están obligados, tanto en canto sexan PEMES a rexistrarse e aboar os Impostos de Actividades Económicas e mesmo que as súas contas se reflecten nestas estatísticas.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

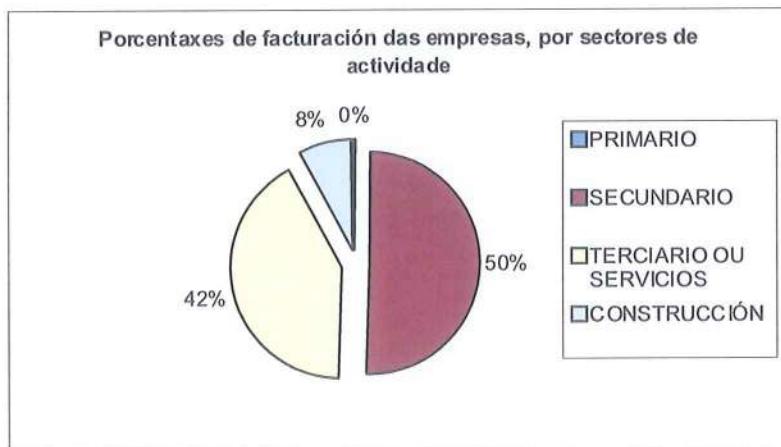

A Secretaría xeral

¹⁶ Directorio de empresas. Informe económico financeiro e da competitividade. Recolle os datos de 10.000 empresas de Galicia e 1.500 do Norte de Portugal. Este directorio está formado polas 10.000 empresas galegas que superaron os 375.000 euros no exercicio 2001.

Como se aprecia no gráfico o 53% da poboación englobase no sector de actividade económica corresponde ó sector terciario: comercio ó por maior de vehículos de motor, reparación, manteñemento dos mesmos, transportes, industrias de distribución de produtos alimenticios, actividades recreativas, hostelería, intermediarios de exportación o 44% corresponde a actividades do sector secundario como son: químicas, da madeira, do moble, produtos minerais non metálicos, produtos alimenticios soamente o 3% correspónelle ó sector da construcción e case que sin representación o sector primario. Sen embargo a porcentaxe máis alta de facturación non lle corresponde ó sector estrela de servicios senón ó do sector secundario, cun 50% do total das facturacións para o periodo e as empresas rexistradas segundo directorio ARDÁN, séquelle de cerca o sector servicios cun 42% e tan só un 8% para o da construcción, sendo o sector primario case inexistente a estes niveis de facturación, con tan so unha empresa (640.000€).

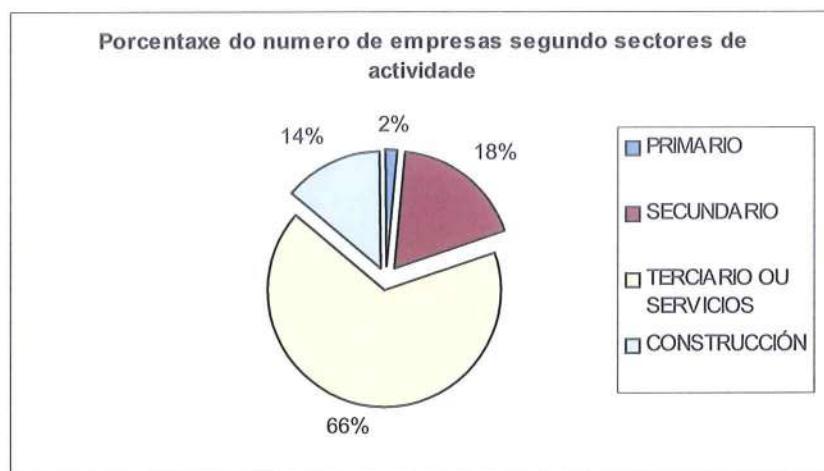

A porcentaxe de empresas segundo os sectores é como se reflicte no gráfico da seguinte maneira: 66% sector servicios, seguido do 18% do sector secundario ou industrial, un 14% de empresas da construcción e tan só un 2% de empresas do sector primario.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR 2016

A Secretaria xeral

Destas informacións podemos concluir que no concello de Caldas predominan as empresas do sector servicios ou terciarias cunha alta porcentaxe de facturación pero por baixo da facturación das empresas do sector industrial, sendo o sector servicios o que emprega a maior número de poboación fronte ó sector secundario ou de transformación.

O sector servicios agrupa ó maior número de caldenses baixo a súa actividade cunha forte presencia de mulleres neste sector, que supera con creces ós empregados masculinos dos sectores industriais e da construción, así agricultura e pesca. O sector primario, apenas representado nas grandes estatísticas anteriores amosan unha presencia no territorio. A industria, como xa se dixo máis arriba, agrupa ó maior volume de facturación, sen embargo é o segundo en número de empregados, seguidos pola actividade constructiva con valores, moi por enriba dos datos apuntados nas estatísticas do Ardán.

Conclusións:

O termo municipal de Caldas de Reis presenta un perfil de actividade moi marcado polos servicios cunha forte presencia de mulleres neste sector aínda que a taxa de paro feminino no concello son bastante elevadas para tódolos sectores de actividade. O sector secundario ten importancia pola súa facturación e emprego sendo inferior ó que se rexistra nas actividades de servicios. O sector da construción ten importancia na escala microempresa pois a nivel estatístico ten valores moito más baixos que a industria e o sector servicios sendo a súa presencia importante a niveis de menor volume de contratación.

Os axentes dinamizadores¹⁷ do Concello de Caldas de Reis fan constar a necesidade de chan industrial para poder acobillar empresas e iniciativas empresarias que as veces teñen dificultades para intalarse no territorio. Poñen especial enfasi nas potencialidades das industrias auxiliares da construcción e cerraxerías e xa que logo están moi vinculadas as saídas laborais dos talleres e escolas de oficios e de formación que se desenvolven no concello e afecta ó mesmo concello e os da comarca de Caldas.

¹⁷ Xerente Comarcal, Técnico Local de Emprego.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
18 MAR. 2016

A Secretaría xeral

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

Pola outra banda a iniciativa turística ten que ser potenciada e mellorada pois é un xeito máis de crecemento económico que se ten que aproveitar cara a creación de servicios turísticos vinculados ó termalismo así como turismo verde e de calidade.

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Área do servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

4. PLANEAMENTO

Planeamento territorial

Directrices de Ordenación do Territorio:

A formulación das directrices a vai amparada na Lei 10/1995 de Ordenación do Territorio de Galicia, e a súa redacción foi acordada polo Consello dá Xunta de Galicia, en reunión do 29 de febreiro de 1996. As DOT foron aprobadas definitivamente pola Consellería de Medioambiente, Territorio e Infraestruturas, mediante Decreto 19/2011, do 10 de febreiro, publicado no DOGA do 22 de febreiro do 2011.

As DOT preséntanse como un instrumento marco de planificación territorial, para a consecución dun modelo territorial equilibrado, que facilite a renovación e dinamización dos procesos de desenvolvemento económico de Galicia. Son o instrumento directriz que ofrece a visión global da ordenación territorial de Galicia e serven como referencia para o resto das figuras de planificación e para as actuacións que desenvolvan tanto as Administracións coma os particulares. O modelo recollido nestas Directrices debe ser desenvolvido polos restantes instrumentos de ordenación do territorio e do urbanismo, pertimendo que cada unha das súas determinacións se leve á práctica co nivel de detalle esixido a cada un deles.

As DOT establecen un modelo territorial cunha estrutura básica que se define a partir dun sistema xerarquizado de asentamentos:

- Sistema de grandes cidades
- Sistema urbano intermedio
- Os Nodos para o equilibrio do territorio
- Os núcleos principais dos restantes concellos e das parroquias rurais

A vila de Caldas de Reis inclúese dentro dos *Nodos para o equilibrio do territorio*, establecendo para os plans e programas e actuacións con incidencia urbanística e territorial orientarse cara aos seguintes obxectivos:

- a. Mellora das infraestruturas de comunicación, aumentando a accesibilidade dos nodos para o equilibrio do territorio, facilitando os desprazamentos entre eles e a súa conexión cos elementos superiores do sistema de asentamentos.
- b. Mellora dos equipamentos e dotacións, aumentando a súa variedade e, sobre todo, elevando os niveis de servizo co fin de proporcionar unha oferta de calidade, adecuada ás necesidades da poboación e con capacidade para aumentar o atractivo destes núcleos como centros de residencia e actividade.
- c. Potenciación das súas infraestruturas de telecomunicación como factor esencial para a xeración de novas actividades e de redución das desvantaxes derivadas dunha posición relativamente afastada dos principais centros urbanos.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos na Portaria da Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

d. Accións de mellora urbana que incidan na imaxe dos núcleos, a oferta residencial de calidade, a valorización dos atractivos naturais e patrimoniais e na preparación de espazos de actividade adaptados ás necesidades de cada ámbito para lograr así un aproveitamento máximo das oportunidades de desenvolvemento existentes.

e. Deseño de iniciativas territoriais orientadas a potenciar modelos de desenvolvemento endóxeno que permitan a diversificación e ampliación da base produtiva, introducindo novas actividades que xeren empregos de calidade, especialmente aqueles vinculados aos recursos do territorio.

f. Potenciación das sinerxías con espazos más dinámicos e a valorización das iniciativas e oportunidades locais para superar estrangulamentos inducidos polo illamento e pola falta de capacidade para acceder á información e aos mercados de bens, servizos e capitais exteriores.

i. Determinar as áreas ou elementos que, polos seus valores e funcións ambientais (incluíndo os culturais), deban ser obxecto de protección, procurando a correcta integración no conxunto das áreas estratégicas de conservación e no conxunto de ámbitos de interese do patrimonio cultural.

Procurarase a formación de corredores ecolóxicos e prestarase especial atención aos espazos naturais, ás zonas costeiras e aos elementos do patrimonio cultural.

XUNTA DE GALICIA
SERVIZO DE PLANEAMENTO URBANÍSTICO
Protocolo de adhesión ás bases normativas e nos
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

Tamén establece os seguintes obxetivos no que atinxe aos instrumentos de ordenación municipal:

I. Fixación dos usos do solo e o equilibrio entre as distintas partes do territorio, baixo a perspectiva da súa sostibilidade, baseándose para iso na "capacidade de carga" entendida como a aptitude dun territorio para soportar un nivel de intensidade de usos sen que, en ningún caso, se produza un proceso de deterioración ambiental, social ou cultural.

Lucía Linares Yáñez

m. Establecer as medidas ou normas de coordinación precisas para que as determinacións dos instrumentos de planeamento urbanístico municipal sexan coherentes entre si, tanto no relativo á clasificación do solo como na previsión de redes de infraestruturas e servizos, equipamentos, e na localización de novos desenvolvimentos residenciais, industriais ou terciarios, así como nas respectivas estratexias de protección ambiental e conformación de redes de espazos verdes e libres.

n. Definir medidas de mellora do metabolismo urbano co obxectivo de reducir a pegada ecolólica destes ámbitos e incrementar a súa sostibilidade.

ñ. Establecer as condicións para que o planeamento urbanístico municipal interveña na actual dispersión do asentamento, procurando a compactación e densificación para acadar novas centralidades urbanas de densidade suficiente.

o. Estimar as necesidades de reserva de solo para vivenda sometida a algún réxime de protección pública.

As DOT establecen que estes obxectivos terán a consideración de determinacións orientativas para os planeamentos xerais municipais, en consecuencia, o presente Plan Xeral asume estos obxetivos como propios nas determinacións que lle son propias cara á conformación do modelo de desenvolvemento urbanístico proposto.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Plan de Movilidad e Ordenación Viaria Estratégica 2010-2015 (MOVE)

O Plan MOVE é un Plan de Mobilidade que establece as orientacións estratégicas en materia de infraestruturas de transporte coa finalidade de facilitar a mobilidade das persoas e o acceso aos mercados, contribuíndo desta forma á mellora da competitividade da economía e ao benestar dos cidadáns.

Define os seguintes obxetivos:

- Completar a articulación da rede de infraestruturas de transporte de Galicia co exterior e a conexión entre os principais eixos interiores.
  - Adecuar o transporte nos medios urbanos, mellorando a accesibilidade dos diferentes ámbitos funcionais do territorio dende unha perspectiva metropolitana.
  - Garantir que o 80% da poboación se sitúe a menos de 10 minutos dunha Vía de Altas Prestacións (VAP).
  - Mellorar a seguridade viaria, reducindo nun 50% o número de vítimas de accidentes de circulación nas estradas galegas no horizonte do ano 2013 de dala
  - Elevar o investimento en mantemento, xestión e conservación da rede ao 3% do seu valor patrimonial.
  - Flexibilizar o sistema de peaxes nas autoestradas galegas atendendo a criterios de coherencia, globalidade, progresión e universalidade. A peaxe non debe ser unha barreira para a mobilidade das persoas en Galicia.
  - Fomentar o emprego de sistemas de transporte alternativos ao vehículo privado, a través da implantación de aparcadoiros disuasorios nos contornos das cidades, así como de itinerarios peonís e ciclistas.

O Plan MOVE establece unha clasificación funcional da rede da Comunidade Autónoma, plantexa unha visión integral dela e define un sistema organizativo articulado en:

- Vías de Altas Prestaciones (VAPs) (autopistas, autovías, corredores e vías para automóbiles)
  - Vías Estruturantes convencionais que vertebran o territorio en primeira instancia cun criterio coherente e racional.
  - Vías Complementarias que completan a vertebración garantindo a accesibilidade ao resto de asentamentos de poboación e unha Rede Local que garante a accesibilidade terminal.

No Tomo de Análise do Modelo de Asentamento Pobocional da presente Memoria de Información realizaase unha descripción e análise da rede viaria de Caldas de Reis, tanto na súa inserción na rede supramunicipal como daqueles elementos viarios estructurantes de maior importancia como vertebradores do resto da malla urbana.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente pelo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis,

A Secretaria geral

Planeamento do Concello de Caldas de Reis

A clasificación básica do solo

O planeamento xeral actualmente vixente en Caldas de Reis son as Normas Subsidiarias de Planeamento Municipal (en diante N.S.M.) aprobadas en Pleno do 20 de Outubro de 1995 (previo acordo positivo da Comisión Provincial de Urbanismo de Pontevedra de 5 de xullo do mesmo ano).

O acordo de aprobación foi publicado no Boletín Oficial da Provincia de Pontevedra (en diante BOP) de 31 de Outubro de 1995.

A normativa das N.S.M. foi publicada no citado BOP o 7 de Decembro de 1995. Estas N.S.M. foron realizadas no marco lexislativo xeral da Lei do Solo estatal de 1992 (R.D. 1/1992 de 26 de Xuño) e no marco autonómico da Lei de adaptación do Solo a Galicia (LASGA) Lei 11/85 de 22 de Agosto do Parlamento de Galicia), e por tanto baséanse nas súas estructuras clasificatorias e xurídicas, que son nidiamente diferentes da actualmente vixente. Con posterioridade, publicouse unha corrección de erros das N.S.M. no BOP de 24/6/98.

As NSM clasifican o territorio de todo o Concello en tres clases diferentes **XINTA DE GALICIA**

*Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio*

A) Solo urbano

de data

22 DEC. 2016

B) Solo urbanizable

C) Solo non urbanizable.

Solo Urbano

Clasifícanse como solo urbano a vila de Caldas de Reis, unha zona de Arcos da Condesa vinculada á N-550, e outra zona na parroquia de Godos, por contar nos tres casos coas condicións que a legislación establecía para acadar esta clasificación (basicamente os servicios urbanísticos mínimos e unha ordenación consolidada por ocupar a edificación máis de dous tercios das áreas aptas para ello segundo a ordenanza de aplicación), e ademais, nestes dous últimos casos, pero principalmente no de Godos, para enlazar cunha zona semellante no concello limítrofe de Vilagarcía de Arousa.

Nos núcleos urbanos establecéncense unha serie de ordenanzas diferentes (ata 7 ordenanzas de edificación e dúas ordenanzas más para as dotacións –equipamentos e espacios libres–). Podemos resumir de xeito esquemático as ordenanzas de edificación cos seus parámetros básicos no seguinte cadro:

ORDENANZA	1	2	3	4	5	6		7
	CASCO ANTIGO	ALTA DENS. GRADO 1	ALTA DENSID. GRADO 2	MEDIA DENSID.	BAIXA DENSID.	MIR RESID.	MIR IND/COM	
DILIXENCIAL								INDUSTRIAL

*Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
15 MAR. 2016*

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

ALIÑACIÓN	EXISTENTE PLANO	PLANOS	PLANOS	PLANOS ou 6 m. EIXO PECHES 4 m. EIXO	Planos ou 5 m. EIXO Aliñac. consolidada	12 m. S.X. 6 m. RESTO	12 m. S.X. 6 m. RESTO	
PARCELA MÍNIMA		100 m ²	100 m ²	200 m ²	300 m ²	300 m ²	500 m ²	880 m ²
ALTURA Nº PLANTAS	B+2 (10 m)	Planos (4)	Planos (4)	B+2	2 (7 m.)	2 (7 m.)	2 (10 m.)	9 m.
FRONTE MÍNIMO		8 m.	8 m.			15 m.	20 m.	15 m.
VOLUME/ EDIFICABILID				0,8 m ² /m ²	0,5 m ² /m ²	0,4 m ² /m ²	0,6 m ² /m ²	0,6 m ² /m ²
OCCUPACIÓN MÁXIMA				40 %	50 %	Sup. máx. edifc. 200 m ²		60 %

Compre sinalar tamén dentro deste apartado de solo urbano que a LASGA identificaba dous tipos de núcleos rurais: os tradicionais e os de recente formación, permitindo en ambos casos varios tipos de clasificación (urbano, apto para urbanizar e non urbanizable). No caso de Caldas de Reis existe un núcleo do segundo tipo (núcleo rural de recente formación), que se clasifica na súa totalidade como solo urbano, e por tanto habería que incluílo neste grupo, ainda que como núcleo rural. Este núcleo corresponde coa denominada urbanización Monteporreiro, situada ó leste da vila en contacto con ela. Do mesmo xeito que para as ordenanzas dos núcleos urbanos os parámetros básicos da ordenanza de aplicación neste núcleo rural é a seguinte:

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos
termos establecidos no artigo 14º da Lei da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data

22 DEL. 2016

Área do servizo de Planificación Urbanística III

Lucía Linajes Yáñez

ORDENANZA	11 NÚCLEO RURAL RECENTE FORMACIÓN
ALIÑACIÓN	10 m. eixo S.X. 5 m. eixo resto.
PARCELA MÍNIMA	Núcleo 300 m ²
ALTURA Nº PLANTAS	B+1 (7 m.)
VOLUME/ EDIFICABILID.	Núcleo 0,5 m ² /m ² Toleranc. 0,2 m ² /m ²
RETRANQUEOS	3 m. ou adosar escrit. pública

DILIXENCIA - Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ... 16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Solo urbanizable

O solo urbanizable divídese en dúas categorías distintas:

- Áreas aptas para urbanizar de uso residencial (S.A.U.).
- Áreas aptas para urbanizar de uso industrial (S.A.U.-I).

Delimitáñanse dúas áreas ou sectores para uso residencial (SAU 1 e SAU 2), directamente conectados ó solo urbano de Caldas de Reis. Así mesmo delimitáse un único Sector de uso industrial (SAUI-1) situado na estrada N-640 Caldas-Vilagarcía.

Non existe ningún núcleo rural coa clasificación de solo apto para urbanizar.

Solo non urbanizable

O solo non urbanizable conta con dúas categorías básicas:

- Solo non urbanizable común
  - Solo non urbanizable protexido. Dentro desta categoría establecéñense varios tipos de protección en función da natureza dos valores do que hai que protexer:
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
de data 22 DEC. 2016
1. Protección agropecuaria
  2. Protección forestal
  3. Protección de espacios naturais
  4. Protección do patrimonio
  5. Protección paisaxística

As N.S.M. cualifican a meirande parte do solo non urbanizable con ordenanzas de protección especial, reservando a de protección normal para determinados núcleos ou casarios de pequena entidade que non acadaban as condicións que establecía a LASGA ou as Normas Subsidiarias Provinciais (en diante N.S.P.) para a súa consideración como núcleo de poboación a efectos de clasificación do solo, e tamén para algunas zonas situadas arredor de determinados núcleos, que tiñan especiais condicións como zonas de reserva de expansión deses núcleos, ou tamén nalgúns casos en zona de recente expansión dos núcleos tradicionais ao longo do viario principal existente.

Compre sinalar tamén a existencia dun catálogo de elementos a protexer que vai máis alá do simple inventario que se contén nas N.S.P. (que é o que a cotío se reproduce sen más no planeamento municipal), o que indica unha certa preocupación pola protección dos elementos diferenciais e significativos que como marca de identidade diferencian a este territorio de outros.

Aos efectos de clasificación básica dos núcleos rurais hai que incluílos neste apartado por decidirse así nas N.S.M. en función das tres alternativas que ofrecía a LASGA e que xa comentamos no apartado do solo urbano. Deste xeito, as 41 delimitacións de núcleo rural tradicional teñen a consideración de solo non urbanizable, aínda que con ordenanza propia (Ordenanza Nº 10 de Núcleos rurais Tradicionais), que se regula polas condicións básicas que se especifican no cadro seguinte:

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

ORDENANZA	10
	NÚCLEO RURAL TRADICIONAL
ALIÑACION	12 m. Sist. Xerais
PARCELA MÍNIMA	Núcleo 300 m ² Toleranc. 1.000 m ²
ALTURA Nº PLANTAS	B+1 (7 m.)
VOLUME/ EDIFICABILID.	Núcleo 0,4 m ² /m ² Toleranc. 0,2 m ² /m ² parcialmente coas condicións e n- termos establecidos pola Orde da Conselleira d- Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
OCCUPACIÓN MÁXIMA	40%
RETRANQUEOS	de data 3 m. ou adosar a cegos exist. 22 DEC. 2015

XUNTA DE GALICIA

Área do servizo de Planificación Urbanística III

Así mesmo para os núcleos rurais establecense as condicións e os indicadores necesarios para que se poidan cambiar de clasificación básica do solo, ou os que corresponderían á necesidade de formular Plans Especiais de Mellora do Medio nos núcleos rurais (segundo as condicións básicas que se establecían na LASGA de 1985), aos efectos de mellorar as súas condicións urbanísticas ou de servicios e infraestructura debidas ó aumento de densidade poboacional, insuficiencia de dotacións, infraestructuras e servicios ou problemas urbanísticos de diversa índole.

Programación do Planeamento Secundario

Ademais do solo urbanizable, onde xa se citou a existencia de tres sectores delimitados (2 residenciais e un sector industrial), que deberían desenvolverse mediante Plans Parciais, no solo urbano delimitan igualmente varios ámbitos territoriais que deberan someterse á redacción de planeamento complementario ou secundario para o seu desenvolvimento urbanístico.

Tal é o caso de 3 zonas a desenvolver mediante estudios de detalle (ED 1,2 e 3), que especifican as condicións do desenvolvemento das zonas d "O Muíño", a industria Foresa e o Hotel Sena

Tamén se atopan nesta situación as 5 zonas que se delimitan como Unidades de Execución a desenvolver mediante Estudios de Detalle e proxecto de compensación e reparcelación (no seu caso), polo tanto implican repartos de cargas e beneficios entre os propietarios mediante o sistema de compensación en todos os casos, e incluso a cesión do 10 % do aproveitamento ó concello en tódolos casos menos no caso da U.E. nº 3 por tratarse de edificacións para o servicio do hotel Acuña. Igualmente establecense en tódolos casos edificabilidades de 1,5 m²/m².

Tramitación de Planeamento Secundario

Das 11 zonas sometidas a planeamento secundario nas NSM de 1995 tan só se chegaron a aprobar definitivamente 5 deles, aínda que algunha máis está en proceso de redacción ou tramitación. Nembargantes encetáronse outras actuacións urbanísticas non previstas mediante

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....Caldas de Reis, ... **16 MAR. 2016**

A Secretaría xeral

Estudios de Detalle ou Modificacións Puntuais. No seguinte listado recóllense as figuras de planeamento secundario aprobadas ou tramitadas:

- ESTUDIO DE DETALLE Nº 3. HOTEL SENA. Aprobación definitiva (28/2/1997).
- ESTUDIO DETALLE PARCELA OUTEIRAL. Aprobación definitiva (28/02/1997).
- ESTUDIO DETALLE CALLE JOSÉ SALGADO. Aprobación definitiva (19/03/1997).
XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente polo Pleno en sesión de data ... nos
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
- ESTUDIO DE DETALLE ALIÑACIÓN CAMPO DA TORRE. Aprobación definitiva (25/04/1997).
de data 22 DEC. 2016
- PLAN PARCIAL SAU-1 PROMOVIDO POR PEDRA DO PAN. CALDAS. Aprobación definitiva 31/10/1997.
- ESTUDIO DE DETALLE ALIÑACIÓN RÚA OUTEIRAL 6. Aprobación definitiva (31/10/1998)
- ESTUDIO DE DETALLE ALIÑACIONES SAIAR-PAZO. Aprobación definitiva (22/12/1998).
- ESTUDIO DE DETALLE Nº 2, FORESA. Aprobación definitiva (31/03/2000).
- FINCA DA TAFONA, UE1. Aprobación definitiva (29/12/2000).
- FINCA TAFONA, Sector privado UE2. Aprobación definitiva (28/09/2001).
- PLAN DE SECTORIZACIÓN PARQUES EMPRESARIAIS SAU-I. Aprobación Inicial (30/05/2003).

En todo caso pásase a describir de forma expresa as diferentes actuacións desenvoltas no solo urbano, ou urbanizable:

Estudio de detalle Unidade de Execución Nº 3. "Sena". Aprobada definitivamente el 28/02/1997. Define as ordenaciones correspondientes a parcela do Hotel sitas na rúa Juan Fuentes, nº99, con obxecto de concretar as condicións de edificabilidade e volumes previstas para uso hoteleiro. Superficie da parcela 5.563 m². Condiciones urbanísticas, las especificadas en la ficha de las Normas Subsidiarias. Previsión de habitaciones: 153

Estudio de detalle no Lugar de Outeiral, Aprobado definitivamente el 28/02/1997. Parcelación seguindo ordenanzas de aplicación para edificaciones de chalets adosados.

Estudio de detalle: C/Jose Salgado – Caldas de Reis. Aprobado definitivamente polo Pleno en data 19/03/1997. Apertura dunha rúa que acomete á citada rúa, segundo as ordenanzas 2 para o fronte edificado a Jose Salgado, e ordenanza 5 para o interior.

DUXEÑA Aprobado definitivamente polo Pleno en
sesión de data ...
Caldas de Reis, 16 MAR. 2016
A Secretaría xeral

Estudio de detalle ajuste alineaciones "Campo da Torre", Concello de Caldas de Reis. Aprobado definitivamente polo pleno en data 25/04/1997. Define as alineacións de fachada no Campo da Torre, deixa unha sección transversal de cinco metros. (no entronque este do Campo da Torre)

Plan Parcial del SAU-1 de Caldas. EIRIN-SAU-1, PEDRA DO PAN. Visado el 4 de Xuño de 1997 . Ámeto para parcelas unifamiliares de parcela reducida. Plantexa unha ordenanza específica de vivenda unifamiliar: vivenda unifamiliar, aillada o pareada, con parcela mínima de 300m² de superficie neta; retranqueos de 7 metros dende o eixe da rúa, e 3 a lindeiros de modalidad distinta; o fronte das parcelas será de 15 metros para as ailladas, e de 8 metros para as pareadas. Unha praza de garaxe por cada 100 m² de parcela. Edificabilidade máxima 0,566 m²/m², ocupación máxima en planta do 40% da superficie da parcela, altura máxima de 7 metros, 2 plantas.

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

Estudio de detalle do Outeiral, nº 6. Aprobación definitiva el 30/10/1998. Fixa alineacións no treito de rúa mencionada, susto na subida dende a N-550.

Estudio de detalle N°2, FORESA, Aprobado definitivamente polo Pleno en data 31/03/2000. Fixa a ordenación correspondente o ámeto en cuestión, seguindo os criterios establecidos dentro do PXOM en vigor.

Estudio de detalle da Unidade de Execución Nº 1 "A Tafona", Aprobado definitivamente polo Pleno o 29/12/2000. Fixa as ordenaciones correspondente o ámeto mencionado, seguindo os criterios establecidos nas Normas Subsidiarias. En canto a ordenación regula os aproveitamentos dos seguintes usos: vivendas de protección oficial, Hotel-Balneario, Centro Termo-Lúdico, Equipamento Institucional (Centro Comarcal de Caldas)

Estudio de detalle para a Unidade de Execución Nº 2, " A Tafona". Aprobado definitivamente polo Pleno o 28/09/2002. Obxectivo do estudio é a ordenación detallada do ámeto segundo as determinacións das Normas Subsidiarias. Establécese a edificabilidade en dous bloques, situados nunha "L".

Plan de Sectorización para Parque Empresarial. S.A.U.I CATRA. N-640, KM227-228. Concello de Caldas de Reis. PROMOTOR URBIS. Presentado para aprobación inicial, en 24 Noviembre del 2003 .

Modificacións puntuais de planeamento xeral.

Dende a aprobación das N.S.M. producíronse as seguintes modificacións:

- MODIF. PUNTUAL CONVENIO NN.SS. PADRES PASIONISTAS (Aprobación definitiva 28/06/2005).
- MODIFICACIÓN PUNTUAL NOVAS ALIÑACIONES NA RUA "A PENA" E ORDENAR VOLUMEN NO ENCONTRO COA RUA "JOSE SALGADO" (Aprobación definitiva 30/07/2000).

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data ..... 16 MAR. 2016 .....
Caldas de Reis,

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

XUNTA DE GALICIA

Aprobado, parcialmente, polo Pleno en
Sesión de data .....
Normas establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

- MODIF. PUNTUAL NO LUGAR DE GODOS PARA RECUALIFICACION DE SOLO RUSTICO DE PROTECCION AGROPECUARIA A SOLO RUSTICO ORDINARIO
(Aprobación definitiva 05/08/2011).

de data

22 DEC. 2016

Planeamento nos concellos limítrofes.

O concello de Caldas de Reis linda con outros sete concellos, todos eles na provincia de Pontevedra (Catoira, Valga, Cuntis, Moraña, Portas, Vilanova de Arousa e Vilagarcía de Arousa) que pertencen case todos eles á comarca de Caldas, a excepción dos dous últimos que pertenecen á de O Salnés, e que acadan diferentes niveis no que o seu planeamento urbanístico se refire:

- Un deses concellos non ten ainda aprobado planeamento de ningún tipo: **Portas**, aínda que atopáse en fase de tramitación cun Plan Xeral de Ordenación Municipal con Aprobación Inicial de Agosto de 2013.
- Concello de **Cuntis** está regulado por unhas Normas Subsidiarias de Planeamento Municipal aprobadas en Maio de 1990, pero atopáse en redacción o novo Plan Xeral con Informe Previo á Aprobación Inicial de 01/03/2010 e posterior Documento de Referencia da Avaliación Ambiental Estratéxica de 03/02/2011. Aparte do planeamento xeral ten tamén redactados e aprobados varios Plans Parciais en solo urbanizable dende 1992, estando tamén en redacción o PERI do Casco Vello.
- Concello de **Moraña** conta cun Plan Xeral de Ordenación Municipal aprobado en Agosto de 2001 segundo a anterior lei 1/97 do Solo de Galicia, tendo tamén aprobados varios Plan Parciais industriais no ano 2002. Na actualidade atopáse en tramitación o novo Plan Xeral, con Informe Previo de 28/02/2013.
- Concello de **Catoira** conta cunhas Normas Subsidiarias de Planeamento Municipal aprobadas en Setembro de 1993 aínda que recibiu subvención no ano 2001 para a redacción de planeamento. Atopáse en tramitación o novo Plan Xeral, con Informe Previo de 22/11/2011.
- Concello de **Valga** é o que ten planeamento xeral máis recente, pois conta cun Plan Xeral de Ordenación Municipal aprobado definitivamente o 15/10/2010 (DOG 28/10/2010).
- Concello de **Vilagarcía de Arousa** conta cun Plan Xeral de Ordenación Municipal aprobado en abril do 2000, contando con múltiples figuras de planeamento secundario de diverso tipo, como mostra da súa dinamicidade urbanística. Na actualidade estase a tramitar un novo Plan Xeral, cun Documento de Referencia do 30/08/2010.
- Concello de **Vilanova de Arousa** conta cunha Aprobación Inicial do novo Plan Xeral do 09/12/2004, e unha orde de non Aprobación Definitiva do 14/03/2008. Conta igualmente con planeamento de desenvolvemento de diverso tipo dende 1990, entre os que destacan o Plan Parcial industrial de Tremoedo e o PERI do Casco Vello.

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

MEMORIA INFORMATIVA

5. LEXISLACIÓN SECTORIAL

Amén da lexislación urbanística é preciso ter en conta a lexislación sectorial que no caso de Caldas de Reis afectaría aos ámbitos seguintes:

- Protección de Patrimonio
- Espacios naturais
- Estradas
- Ferrocarril
- Augas
- Liñas eléctricas de alta e media tensión.
- Instalacións de telecomunicacións
- Montes.
- Cemiterios.
- Gasolineiras.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Non lle afecta a lexislación de Portos, Costas, Gasoductos, Instalacións Aeronáuticas e Instalacións Militares, por non existir usos ou ámbitos deste tipo ou xurisdicción.

Patrimonio Histórico-Artístico.

O Inventario do Patrimonio Histórico-Artístico do concello de Caldas de Reis figura nas Normas Subsidiarias Provinciais das catro provincias galegas, publicado no DOGA número 135, do 16 de xullo de 1991, constando dos seguintes elementos ou conxuntos:

Monumentos Nacionais (BIC declarados ou incoados).

DENOMINACION	LOCALIDADE	INCOACION	DECLARACION	TIPO B.I.C.
Igrexa de Santa María	CALDAS	B.O.E. 24-01-1980		M.H.
Conxunto Parque-xardín e robleda	CALDAS		B.O.E. 07-09-1962 Decreto 2227/1962	Paraxe pintoresco
Grabado Rupestre Outeiro Da Xesta	CALDAS		B.O.E. 10-03-1975	Monumento

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral
G. G.

Inventario.

No inventario das Normas Subsidiarias Provinciais aparecen os seguintes elementos:

DENOMINACIÓN.....PARROQUIA / LUGAR

ARTE: ARQUITECTURA RELIXIOSA.

Igrexa de Santa María	Caldas de Reis.
Capela de Santa Lucía	Arcos da Condesa.
Capela de Santiaguiño.....	Godos.
Capela de Santa Rita.....	Cesar. San Clemente.
Capela de San Tomé. Igrexa de San Tomé	Caldas de Reis. XUNTA DE GALICIA Aprobado parcialmente coas condicións e no de acuerdo coa proposta feita pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
Igrexa parroquial	Arcos da Condesa.
Igrexa parroquial de Santa María	Bemil. de data
Igrexa parroquial de Santa María	Carracedo.
Igrexa parroquial Santo Andrés	Cesar.
Igrexa parroquial San Clemente	Cesar.
Igrexa parroquial	Godos.
Igrexa parroquial de Santo Estevo.....	Saiar.
Igrexa parroquial de Santa Marta	Caldas de Reis.

ARQUITECTURA CIVIL: CASAS E PAZOS.

Balneario de Acuña.....	Caldas de Reis.
Casa do concello e Cadea.....	Caldas de Reis.
Casa do Curuxal. Casa da Granxa	Saiar.
Casa de Xosé L. Quintela. Casa rectoral.....	Carracedo.
Casa rectoral.....	Saiar.
Pazo de Casal Novo.	Caldas de Reis

PONTES.

Ponte de Caldas de Reis	Caldas de Reis.
Ponte Castaños	Caldas de Reis.

Ponte Bermaña ..... Caldas de Reis.

Os cruceiros, petos de ánimas, escudos, emblemas, etc. Están declarados xenericamente no Decreto 571/63 do 14 de Marzo, e existe tamén unha protección xenérica (Decreto 449/73 de 22 de febreiro) para todos os hórreos existentes no concello.

Como se pode observar, o listado é claramente insuficiente.

No inventario das Normas Subsidiarias Municipais de 1995 denótase un esforzo para aumentar este inventario básico, recollendo bastantes mais elementos, que aparecen no seguinte listado:

— *Parroquia de Arcos da Condesa*

a) *Interese arquitectónico*

Igrexa Parroquial.

Casa Rectoral

Cruceiro da Fonte (Lugar de San Martín)

Cruceiro de Fontiña (lugar de San Martín)

Capela de Santa Lucía (Lugar de Ameal)

Casa de Marán con cruceiro

b) *Interese Arqueológico.*

Ameal, resto sepulturas romanas

Badoucos, castro de Badoucos

Dolmen (hoxe destruído)

— *Parroquias de Caldas de Reis*

(Santo Tomás y Santa María)

Torre de Dña Urraca (derruída).

Igrexa Parroquia Sta María (s. XI ó XII)

Pazo de Casal Novo

Casa do Curuxal

Cruceiro da Alhóndiga

Cruceiro do Campo da Torre

Cruceiro do Ponte Bermaña

Parque-Xardin a Carballeira

Capela de San Roque

Ponte do Bermaña

Cemiterio de Caldas

Ponte de Segade

Igrexa de San Sebastián

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Ánxela do servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en sesión de data 16 MAR 2016
Caldas de Reis, 16 MAR 2016
A Secretaría xeral
A Secretaría xeral

MEMORIA INFORMATIVA

Pazo de Tivo
Vía romana en dirección a Vemil
Cruceiro de Cimadevila
Concello e Cárcere
Igrexa de Santo Tomás
Balneario Acuña
Edificio O Muíño
Edificio Banco Pastor
Edificio Farmacia
Edificio de la Praza de Abastos
Balneario Davila
Casa xunto al ponte romano
Casa García Quintela
Vila Augusta

— Parroquia de Carracedo (Santa Marina).

a) Interese Arquitectónico.

Igrexa parroquial
Casa Rectoral
Mosteiro de Santa Marina

b) Interese Arqueológico.

Castro da Roda

— Parroquia de César (San Andrés)

a) Interese Arquitectónico.

Igrexa Parroquial

b) Interese Arqueológico.

Castro de Segade
Mámoa de San Andrés de César
Mámoa do Monte Reiris
Mámoa do Outeiro
Necrópoles de San Andrés de César

— Parroquia de César (San Clemente)

a) Interese Arquitectónico.

Capela de Santa Rita

b) Interese Arqueológico.

Castro de San Clemente de César
Castro de Asar

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e no
termos establecidos pola Orde da Conselleira de
Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Axenda do servizo de Planificación Urbanística III

Lucia Linares Yáñez

DILIXÉNCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

A Secretaría xeral

Mámoas do Monte Armada

— Parroquia de Godos.

a) Interese Arquitectónico.

Igrexa Parroquial de Santa María (S.XVIII)
Casa Rectoral (S.XVIII)
Capela de Santiago (s.XII)
Cruceiro en atrio Igrexa Parroquial

— Parroquia de Saiar (San Esteban)

a) Interese Arquitectónico.

Igrexa parroquial de San Esteban (Rómánica)

Pazo de Saiar
Casa Rectoral
Capela da Virxe das Neves en Calvelos
Cruceiro de Sequeiros
Cruceiro de Calvelos
Cruceiro de Igrexa
Casa de Granxa

b) Interese Arqueológico.

Mámoas do Pousadoiro
Mámoas do Monte Fento
Castro da Xaiba
Canles dos Touros
Necrópoles de Saiar

— Parroquia de Vemil (Santa María).

a) Interese Arquitectónico.

Igrexa parroquial (Románica s. XII)

b) Interese Arqueológico.

Castro da Paradela ou dos Tres Picos
Castro de Follente

Coidamos que áinda faltan elementos de certa significación, merecedores de proteccións mais detalladas e repartidos polo concello: edificios, muíños, fontes, hórreos, reloxos de sol, pombais, cruceiros, etc, polo tanto o PXOM vai a aumentar notablemente esta relación de elementos a protexer.

XUNTA DE GALICIA
Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Arxeta do servizo de Planificación Urbanística III
Lucía Linares Yáñez

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR 2016 .....
Caldas de Reis,

A Secretaría xeral

Espacios Naturais.

Nas Normas Complementarias e Subsidiarias de Planeamento da Provincia de Pontevedra e no Decreto 72/2004, do 2 de abril, polo que se declaran determinados Espacios como Zonas de Especial Protección dos Valores Naturais., non se contemplan áreas neste concello coma espacios naturais de interese.

Estradas.

Existen tres vías de ameto estatal: a autoestrada AP-9, a estrada N-550 e a estrada N-640, ás que será de aplicación o disposto na Lei de Estradas (Lei 22/1988, do 28 de xullo).

Nas estradas de titularidade autonómica, PO-305 (antiga C-531) será de aplicación o disposto na Lei de Estradas de Galicia (Lei 4/1994 de 14 de setembro).

Nas estradas provinciais será de aplicación a Ordenanza Reguladora do Uso e Defensa das Estradas Provinciais da Excma. Deputación Provincial de Pontevedra (B.O.P. 16 de xaneiro de 1996).

O resto das estradas son locais.

Ferrocarril.

A liña de ferrocarril no seu tramo A Coruña-Tui é tamén de ámbito estatal, séndolle de aplicación a Lei de regulación das infraestructuras ferroviarias (Lei 39/2003, de Xefatura do Estado do 17 de Novembro do Sector Ferroviario B.O.E. 18.11.2003).

Augas

É de aplicación aos cursos de auga e regatos do concello o disposto sobre o réxime de augas de superficie na vixente Lei de Augas (RDL 1/2001 polo que se aproba o texto refundido da Lei de Augas).

Instalacións eléctricas de alta e media tensión.

Existen no concello varias liñas de alta e media tensión séndolle de aplicación o disposto no R. D. 1995/2000 do 27 de decembro. (B.O.E. 27/12/2000 arts.157 a 162).

Instalacións de Telecomunicacións.

Posto que están instaladas no concello antenas de telefonía móvil é de aplicación a Lei 32/2003, de 3 de novembro da Xefatura do Estado Xeral de Telecomunicacións (B.O.E. 4/11/2003).

Montes.

Regulados pola Lei 43/2003 de Xefatura do Estado de 21 de Novembro, de Montes (B.O.E. 22/11/2003)

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data .....
Caldas de Reis, ...
16 MAR. 2016

MEMORIA INFORMATIVA

PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE CALDAS DE REIS

Aprobación Definitiva

Cemiterios.

Aos cemiterios seranllas de aplicación os decretos e regulamentos correspondentes a policía sanitaria mortuoria D. 2263/1974 (BOE 27-08-74) e DG 146/2001 (DOG 11-05-98).

XUNTA DE GALICIA

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio

de data

22 DEC. 2016

Aprobado parcialmente coas condicións e nos termos establecidos pola Orde da Conselleira de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio
Lucia Linares Yáñez

.....

DILIXENCIA.- Aprobado provisionalmente polo Pleno en
sesión de data ..... 16 MAR. 2016
Caldas de Reis, ...

A Secretaría xeral

.....